

VOIKO KATU OLLA KOTI?

Kulttuuriantropologinen tutkimus hondurasilaisista katulapsista ja
katulasten avustusjärjestö Casa Alianzasta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos
HUMANISTINEN	Etnologian laitos
Tekijä	
Virpi Harilahti	
Työn nimi	
VOIKO KATU OLLA KOTI? Kulttuuriantropologinen tutkimus hondurasilaisista katulapsista ja katulasten avustusjärjestö Casa Alianzasta	
Oppiaine	Työn laji
Etnologia	pro gradu
Alka	Sivumäärä
18.6.2001	117
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Tutkimus on dokumentti erään kansainvälisen katulasten avustusjärjestön toiminnasta ja lapsiin kohdistuvan avun luonteesta sekä sen taustalla olevasta ideologiasta. Samoin tutkimus dokumentoi Hondurasin lasten ja nuorten elämää kadulla.</p> <p>Tutkimuksessa pohdin ja analysoin kriittisesti länsimaisen avustuseideologian lähtökohtia ja sen synnyttämiä mielikuvia. Tarkastelen tätä tämän yksittäisen avustusjärjestön näkökulmasta, mikä helpottaa asian konkretisoimista ja esittämistä esimerkinomaisesti.</p> <p>Tarkastelemalla aihetta sekä auttajien että autettavien näkökulmasta, osoitan miten avustustyön taustalla vaikuttava ideologia ja lasten omaehtoinen elämä ja kulttuuri kohtaavat vain osittain toisensa. Tätä ristiriitaa kuvaan jakamalla auttamisen muotoja osiin, tarkastelemalla niitä erillään muusta auttamisesta ja liittämällä ne vielä lopuksi osaksi kokonaisuutta.</p> <p>Lisäksi tutkimus kyseenalaistaa ja problematisoi auttamista ja järjestäytynyttä avustustoimintaa osoittamalla paikalliskulttuurin, tässä tapauksessa lasten omaehtoisen kulttuurin, sisäisiä sen jäseniä kehittäviä ja tukevia selviytymisstrategioita. Näin autettavat eli kaduilla elävät lapset ja nuoret saavat myös oman äänensä kuuluville ja heidän näkökulmansa haastaa auttajat eli heitä auttavan järjestön vuoropuheluun kanssaan.</p>	
Asiasanat	
katulapsi, auttaminen, avustustyö	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

	JOHDANTO	2
1.	SUOJAA, HOIVAA, HUOLENPITOA JA APUA KATULAPSIPROJEKTI CASA ALIANZASSA	5
	TOIMINNAN PERUSPERIAATTEET	8
	CASA ALIANZAN TOIMINTAMUODOT	10
2.	AINEISTON HANKINTA JA KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT	13
3.	APUA ANNETAAN JA SAADAAN – MIKSI?	21
	ASIOIDEN TAVOITELTU OIKEA JÄRJESTYS	24
	AVUN VASTAANOTTAMINEN TAI SIITÄ KIELTÄYTYMINEN	29
4.	MILLAINEN MAA ON HONDURAS?	33
	PERHE ON YHTEISKUNNAN JA VALTION PERUSTA	37
	KOTONA JA KADULLA	40
5.	KATULAPSET – REUNA-ALUEEN IHMISIÄ KAUPUNGIN SYDÄMESSÄ	43
	KATU JA LAPSI	46
	LAPSI JA LAPSUUS KÄSITTEINÄ	47
	KADUN KÄSITE	50
	KATULAPSI	56
6.	VARKAUKSIA, PUUKOTUKSIA, AMPUMISIA, TAPPELUJA – KATULAPSET JULKISESSA KESKUSTELUSSA	60
7.	KONDOMEJA VAI KEHOITUKSIA USKOLLISUUTEEN – AUTTAJIEN JA AUTETTAVIEN VUOROPUHELUA	66
	LASTEN ASEMA – LAPSIA, NUORIA VAI KUIN AIKUISIA?	72
	JENGIEN JA RYHMIEN JÄSENYYT ESIMERKKINÄ SOSIAALISESTA YHTEENKUULUVUUDESTA	74
	TYÖNTEKO – RAHAN ANSAITSEMINEN	80
	VARHAINEN SEKSUAALINEN HERÄÄMINEN	84
	VAPAUTTA VAI TURVALLISTA HUOLENPITOA	88
	USKONNOLLISUUS – KIRKON ASEMA	92
8.	HALUAVATKO LAPSET POIS KADUILTA? - KRIITTINEN ANALYYSI AVUSTUSTYÖSTÄ	94
	KUINKA NAIIVISTA MAAILMANPARANTAJASTA TULI REALISTINEN IDEALISTI	98
	LOPPUPÄÄTELMÄ	108
9.	EPILOGI – MITEN VOI AUTTAA?	109
	LÄHTEET	113
	VALOKUVALIITE	

JOHDANTO

Maailman kaupungeissa elää UNICEFIN määritelmän mukaan 300 miljoonaa katulasta. Heitä on joka puolella maailmaa, mutta suurin osa heistä elää kuitenkin Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Koko Latinalaisen Amerikan alueella katulapsia arvioidaan olevan noin 40 miljoonaa. Heistä hondurasilaisia lapsia ja nuoria on tilastoista riippuen arviolta noin 3000-5000. Näitä katulapsia ovat 6-18-vuotiaita ja suurin osa heistä on poikia.

Tutkimuksessa katulapsia määritellään lapsiksi ja nuoriksi, jotka viettävät suurimman osan ajastaan kaduilla ja muissa julkisissa paikoissa kuten esimerkiksi toreilla ja muilla kauppapaikoilla sekä kaupunkien puistoissa. Heidän suhteensa perheisiinsä ja vanhempiansa ovat löyhät tai niitä ei ole lainkaan.

Katulapsit rikkovat totuttuja lapsuuden määritelmiä samoin kuin lasten ja aikuisten välisiin suhteisiin liitettyjä mielikuvia ja odotuksia. Tahot, jotka ovat kiinnittäneet huomiota katulasten asemaan ja ilmaisseet huolensa ja halunsa auttaa heitä, katsovat katulasten elämäntilanteen ja –tavan olevan haitallinen ja vahingollinen eikä sitä pidetä sopivana lapsille. Heidän ajatellaan tarvitsevan apua ja mahdollisuuden muuttaa elämänmuotoaan johonkin toiseen.

Tutkimukseni kartoittaa sitä, mitä sen jälkeen tapahtuu, kun lapsia on päätetty auttaa. Keskityn siihen tilanteeseen, kun lapset ja nuoret jo ovat kadulla. Oman erillisen tutkimuksensa arvoinen onkin se kirjava syiden ja taustatekijöiden joukko, mikä lapset on saanut lähtemään kadulle ja jäämään sinne. Samoin kuin oman erillisen selvityksensä arvoinen on sekin, millaisia lapset ja nuoret ovat olleet ennen kadulle lähtemistään. Karakterisoimalla ja tyypittämällä katulapsit tietyntyyppisiksi, puhun siitä, millaisina he näyttävät minulle ja muulle yhteiskunnalle kadulla eläessään ja asuessaan. En voi tietää, ovatko he olleet sellaisia jo ennen kadulle lähtöään vai onko heistä tullut sellaisia kaduille lähtönsä jälkeen.

Tässä työssä haluan antaa puheenvuoron sekä auttajille että autettaville – katulapsille ja heitä auttavalle avustustyölle. Tutkimustavoitteeni jakautuu siten, että aluksi etsin määritelmiä ja kuvauksia niin katulapsista kuin heitä auttavasta järjestöstäkin. Haen vastauksia siihen, keitä ja millaisia katulapset ovat ja miten ja miksi heitä halutaan auttaa. Seuraavaksi kiinnitän huomioni siihen, kuinka auttaminen onnistuu ja millaisia ovat ne solmukohtat, joita auttajien ja autettavien välillä mielestäni esiintyy. Viitekehyksenä koko työssäni käytän auttamisen ja siihen läheisesti liittyvien moraalien, hyvän elämän ja ihmisen itsemääräämisoikeuden käsitteitä sekä niiden tarjoamia näkökulmia auttamisen oikeutuksen pohtimiseen ja auttamisen onnistumisen arvioimiseen.

Ensimmäisen puheenvuoron saa katulasten avustusjärjestö Casa Alianza. Tässä luvussa selvitän sitä, kuinka katulapsia halutaan tässä nimenomaisessa järjestössä auttaa ja mitkä ovat sen toiminnan pääperiaatteet ja toimintamuodot. Seuraavassa luvussa käyn läpi aineiston hankintaa ja tutkimusmenetelmiä oman kenttätöjakseni aikana Hondurasissa. Kolmannessa luvussa pohdin auttamista ja sen oikeutusta. Neljännen luvun kuvaus Hondurasista helpottaa lukijaa ymmärtämään sitä ympäristöä, yhteiskuntaa ja vallitsevia oloja, missä katulapset elävät ja asuvat. Viidennessä luvussa puheenvuoro siirtyy katulapsille lapsen, lapsuuden ja kadun määritelmien avulla. Kuudennessa luvussa kartoitan katulasten asemaa julkisessa keskustelussa sanomalehtikirjoittelun kautta.

Seitsemännessä luvussa nostan esille joitakin solmukohtia, jotka nousevat auttajien ja autettavien välisestä vuoropuhelusta. Kahdeksannessa luvussa pohdin yhteenvedonomaaisesti työn aikana itselleni asettamia kysymyksiä, työn onnistumista ja kenttätöjaksen aikana käymääni omaa 'avustusprosessiani'. Lopuksi epilogissa pohdin vielä auttamisen mahdollisuutta. Miten kukaan voi auttaa toista, kun vastuu on kuitenkin aina ihmisellä itsellään?

On helppo kuvitella, että mitään yksiselitteisiä vastauksia ei asettamiini kysymyksiin ehkä löydy, vaan päinvastoin useita ehdotuksia ja arvailuja. Kaikelle auttamiselle ja avustustyön erilaisille muodoille on varmasti paikkansa ja kaikki pystyvät määrittämään oman työnsä oikeutuksen. Yhtä ainutta auttamisen tapaa ei kaikeksi ole edes olemassa, joten on vain hyvä, että avustustyön kirjo on niinkin laaja ja moninainen kuin mitä se tällä hetkellä on. Mielestäni on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää miettiä erilaisen auttamisen taustoja ja sen onnistumista tai epäonnistumista. Kuinka asetetut tavoitteet saavutetaan tai jätetään saavuttamatta? Millaisia ovat työn tulokset ja vastaavatko ne odotuksia – sekä auttajien että autettavien? Mitkä ovat niitä mahdollisia solmukohtia, joiden takia asetetut tavoitteet eivät toteudu tai kuinka ne jäävät odotettua vähäisemmiksi? Mitä voisi tehdä paremmin?

Tutkimukseni on kuvaus katulasten elämästä Hondurasissa samoin kuin heitä auttavasta projektista ja sen konkreettisesta avustustyöstä. Kuvauksen lisäksi auttajien ja autettavien vuoropuhelu antaa eväitä hahmottaa niiden välistä suhdetta sekä näiden osapuolten tavoitteiden, odotusten ja tuloksien kohtaamista. Mahdollisten solmukohtien tai ristiriitojen esiinnostaminen taas puolestaan auttaa ottamaan kantaa yleensä katulapsille tarkoitettuun apuun ja avustustyöhön. Henkilökohtainen osuuteni ja asemani tutkimuksessa näkyikin ehkä selvimmin juuri tässä kohtaa tutkimusta. Toki kaikki työn kuluessa tehdyt valinnat, päätökset, havainnot ja muistiinpanot ovat suodattuneet kauttani, mutta selvimmin subjektiivisen näkemyksen tutkimukseen tuo juuri tämä haluni ottaa kantaa ja vastata itselleni usein vuoden aikana esittämäni kysymykseen: miten voi auttaa?

1. SUOJAA, HOIVAA, HUOLENPITOA JA APUA KATULAPSIPROJEKTI CASA ALIANZASSA

Casa Alianza on suuri, keltainen betonitalo, mikä ulospäin näyttää siistiltä, puhtaalta ja rauhalliselta. Taloa ympäröi vahva ja korkea betoniaita. Ikkunoiden edessä on täälläkin kalterit. Joten nekään eivät ole niinkään ulos- tai sisään katsomista varten vaan ennemminkin raittiin ilman saamiseksi sisälle. Myöskään kadulta ei näe sisälle, vaan on astuttava ovesta sisään nähdäkseen mitä sisällä tapahtuu tai miltä siellä näyttää. (KP 1999)

Casa Alianza on taloudellista voittoa tavoittelematon organisaatio, joka on keskittynyt katulasten avustus- ja puolustustyöhön Väli-Amerikan alueella. Casa Alianza on perustettu vuonna 1981 Guatemalassa ja toimii tällä hetkellä Guatemalan lisäksi Hondurasissa, Nicaraguassa ja Meksikossa. Järjestö toimii myös Yhdysvalloissa ja Kanadassa Covenant House – nimisenä vastaavana organisaationa. Oman kutsumuksensa Casa Alianza määrittää seuraavasti:

Me, jotka tunnistamme Jumalan kaitselmuksen ja uskollisuuden kansalleen, olemme omistautuneita jatkamaan sen liiton rakentamista itsemme ja niiden lapsien välillä, joiden hyväksi teemme työtä. Teemme työtä kunnioituksella ja varauksettomalla rakkaudella. Tämä kutsumus ohjaa meitä auttamaan ja palvelemaan kaikkia niitä lapsia, jotka kärsivät kaduilla. Niin kuin Kristus on näkyvä osoitus Jumalan läsnäolosta kansansa keskuudessa, niin myös meidän ponnistelumme ovat näkyviä osoituksia Jumalan läsnäolosta ja Pyhän Hengen vaikutuksista meidän ja meidän lapsiemme välillä. (Casa Alianza s.a. annex 2.)

Kutsumuksensa mukaan Casa Alianza ilmoittaa olevansa sitoutunut tekemään jotain konkreettista lasten hyväksi. He kutsuvat sitoumustaan lasten palvelemiseksi. Samoin he kutsuvat ohjelmassaan työtään tekeviä palvelijoiksi, jotka antavat apuaan kunnioituksella ja ehdottomalla rakkaudella.

Casa Alianza haluaa tarjota ehdotonta rakkautta lapsille, jotka ovat joutuneet hylätyiksi ja jääneet ilman rakkautta lähes koko pienen elämänsä ajan. Katulapsien ajatellaan kohdanneen vain ehdollista rakkautta; rakkaudelle on aina asetettu jokin hinta. Katulasten ajatellaan kaduilla olevan objekteja, joita voidaan käyttää. Casa Alianza haluaakin osoittaa lapsille, että on olemassa myös joku, joka tarjoaa heillekin rakkautta, mikä perustuu rehellisyyteen ja molemminpuoliseen kunnioitukseen. Casa Alianza ei usko näiden viestien löytyvän kaduilta. (Casa Alianza s.a. annex 2.)

Casa Alianza ilmoittaa rakastavansa katulapsia ja määritteleeekin pyyteettömän rakkauden koko toimintansa perustaksi. Järjestö katsoo katulasten elämän olleen jatkuvaa tragediaa ja vieneen heiltä uskon rakkauteen. Casa Alianza on valinnut nämä suojattomat lapset palveltavikseen. Järjestö myös uskoo, että ehdottomalla rakkaudella on oikeus vaatia. Rakkaus oikeuttaa aikuisia puuttumaan ja kertomaan lapselle ja nuorelle, kuinka hän saattaa vahingoittaa itseään jollain tekemällään asialla. Rakkaus myös estää Casa Alianzaa hylkäämästä lapsia, vaikka nämä vihastuisivat, loukkaisivat tai torjuisivat työntekijöiden tarjoaman rakkauden. Tällainen rakkaus kuuluu järjestön mukaan jokaiselle lapselle pelkän olemassaolonsa perusteella. (emt.)

Tehtäväkseen Casa Alianza puolestaan katsoo työn jatkamisen ja kutsumuksen täyttämisen tarjoamalla suojaa ja huolenpitoa kodittomille ja suuressa vaarassa oleville lapsille. Suojaa ja palveluja tarjotaan kaikille niille lapsille ja nuorille, jotka hakevat apua. Ensisijainen avun kohde ovat kuitenkin ne lapset ja nuoret, joille ei ole muita palveluja tarjolla. Casa Alianza pyrkii myös kaikin tavoin auttamaan lasten ja heidän perheidensä uudelleenyhdistämistä. Järjestö on aktiivisesti yhteydessä myös muuhun yhteiskuntaan ja pyrkii yhteistyössä parantamaan lasten ja perheiden oloja. Casa Alianza tekee myös työtä lasten kanssa yhdessä ja heidän puolestaan saattaessaan yhteiskuntaa tietoiseksi lasten asemasta ja kärsimyksestä muun muassa lehdistön välityksellä. Järjestö katsoo kutsumuksensa perustuvan uskoon siitä, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus rakkauteen,

kunnioitukseen ja huolenpitoon. Hengellisyys läpäisee ja on osa koko järjestön toimintaa. (emt.)

TOIMINNAN PERUSPERIAATTEET

Casa Alianzan työn viisi perusperiaatetta antavat metodologisen ja pedagogisen pohjan koko järjestössä tehtävälle työlle. Periaatteet ovat välittömyys ja kiireellisyys, turvapaikan luominen, arvojen opettaminen, jäsentynyt rakenne ja valinnan mahdollisuus. Välittömyyden ja kiireellisyyden katsotaan olevan yhteydessä nimenomaan katulasten kanssa tehtävään työhön. Lasten ja nuorten, jotka tulevat Casa Alianzaan, katsotaan käyvän läpi jonkinlaista kriisiä. Heidän myös ajatellaan olevan niin materiaalisesti kuin henkisesti hylättyjä. Niinpä ohjelma haluaa tarjota välittömästi ilman kysymyksiä ja vaatimuksia lapsen hyväksymän avun; lämpimän aterian, suihkun, puhtaat vaatteet, sairaanhoidon ja turvallisen paikan poissa kaduilta. (Casa Alianza s.a. annex 2.)

Turvapaikan luomisessa otetaan huomioon kaduilta tulevien lasten pelokkuus ja epäluottamus. Casa Alianza katsoo tehtäväkseen suojella lapsia ja nuoria kadun vaaroilta. Lapsen kasvulle olennaisena edellytyksenä pidetään juuri turvallisuuden tunnetta. Tämä turvallisuuden periaate sisältää myös ehdottoman kunnioituksen lapsen yksityisyyttä kohtaan ilman lapsen tai nuoren tuomitsemista hänen aikaisempien tekojensa perusteella. (emt.)

Arvojen opettamisella Casa Alianzassa tarkoitetaan esimerkiksi luottamuksen, kunnioituksen, vilpittömyyden, solidaarisuuden, vastuullisuuden, rakkauden ja rehellisyyden opettamista sinne tulleille lapsille ja nuorille. Näitä arvoja pyritään esittämään uskona ja vaihtoehtoisena elämäntapana kadun valehtelulle, huijaamiselle ja varastamiselle. Asenteiden muuttamisen pitäisi kuitenkin aina tapahtua yhdessä lasten kanssa. (emt.)

Kaduilla elävät lapset eivät koskaan tiedä, kuinka löytävät seuraavan ateriansa tai missä nukkuvat seuraavan kerran. Casa Alianza haluaa järjestäytyneellä rakenteellaan tarjota säännöllisen aikataulun, mikä antaa lapsille tulevaisuudessa tarvitsemaansa tasapainoisuutta. Ohjelman rakenne perustuu periaatteisiin, ohjeisiin, sääntöihin, rajoituksiin ja sopimukseen.

Ohjelmallaan Casa Alianza haluaa tarjota vaihtoehdon katujen kaaokselle. (emt.)

Casa Alianza uskoo, että jokainen lapsi ja nuori, joka on päättänyt hylätä perheensä ja kotinsa asuakseen kaduilla, on kykeneväinen harkitsemaan erilaisten vaihtoehtojen välillä ja valitsemaan itselleen sopivimman. Näin siinäkin tapauksessa, vaikka heidän valintansa sitten lopulta olisikin asua kaduilla. Nuoret ihmiset usein tuntevat voimattomuutta oman elämänhallintansa suhteen ja putoavat eräänlaiseen itsensä pettämisen pyörään. Casa Alianza haluaa rohkaista lapsia ja nuoria luottamaan itseensä ja tekemään suuriakin päätöksiä oman tulevaisuutensa suhteen. Lasten ja nuorten halutaankin tekevän omat päätöksensä itse ilman ulkopuolista painostusta. Casa Alianzan kaikki ohjelmat ovat vapaaehtoisia ja lapset ja nuoret voivat itse päättää haluavatko osallistua niihin vai eivät. (emt.)

CASA ALIANZAN TOIMINTAMUODOT

Kriisikeskuksessa lapset saavat ruokaa, puhtaat vaatteet ja paikan, missä nukkua. Lisäksi heillä on mahdollisuus osallistua erilaisiin aktiviteetteihin, mitä keskus heille tarjoaa. Siellä on kirjasto, urheilumahdollisuudet ja taidepaja. Taidepajassa lapset saavat piirtää, askarrella, sitoa rannekkeita tai kaulakoruja jne. Keskuksella on myös omat lääkärintensä, psykologinsa ja terapeuttinsa, jotka haluavat omalta osaltaan auttaa lapsia. (KP 1999)

Casa Alianzan ohjelma ja käytännön työ koostuvat neljästä eri osa-alueesta tai toimintamuodosta. Osat ovat varsinainen kaduilla tehtävä työ (trabajo de calle), kriisikeskus (centro de crisis), siirtymäkodit (hogares de transición) sekä ryhmäkodit (hogares grupales). Näiden lisäksi Casa Alianzalla on vielä erilliset ohjelmansa perheiden uudelleenyhdistämiseksi (reintegración familiar), äideille ja lapsille (niñas madres), huumevieroitukseen (rehabilitación de drogas), lapsille annettavalle lakiavulle (apoyo legal) sekä hiv-positiivisille ja jo AIDSiin sairastuneille (programas de VIH/SIDA). Yksi Casa Alianzan keskeisistä toimintamuodoista on lasten puolustaminen ja suojeleminen niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Katutyöntekijät tutustuvat kaduilla eläviin lapsiin ja nuoriin ja pyrkivät luomaan luottamusta itsensä ja lasten välille. He kuluttavat päivänsä kaduilla, puistoissa ja kaikkialla siellä, missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa. Katutyöntekijät kertovat lapsille Casa Alianzan toiminnasta ja kehoittavat heitä menemään kriisikeskukseen, missä heitä voidaan auttaa monin tavoin. (Caras de la Inocencia 1999, 15). Kaduilla lapsille ja nuorille tarjotaan mahdollisimman vähän mitään materiaalista apua, koska järjestön päämääränä on auttaa lapsia pois kaduilta eikä auttaa heitä tulemaan entistä paremmiksi ja paremmin toimeentuleviksi katulapsiksi. (Casa Alianza s.a. annex 3.)

Kriisikeskus on aina auki; ympäri vuorokauden ja läpi vuoden. Kriisikeskuksessa lapset ja nuoret saavat ruokaa, vaatteita, puhtaan pedin, terveydenhoitoa, opetusta, turvaa ja rakkautta sekä ymmärrystä. Keskuksessa lapset osallistuvat myös kirjaston, taideluokan ja liikuntatilojen tarjoamiin harrastusmahdollisuuksiin. (Caras de la Inocencia 1999, 15.) Kriisikeskuksessa lapset ja nuoret tekevät yhdessä paikan työntekijöiden kanssa itselleen suunnitelman tulevaisuuttaan varten (plan de vida), missä asettavat itselleen lyhyen- ja pitkän aikavälin tavoitteita. Lisäksi lapset osallistuvat epämuodolliseen opetukseen, minkä tarkoituksena on valmistaa heitä yleiseen koulusysteemiin. (Casa Alianza s.a. annex 3.) Kriisikeskuksessa kerrallaan olevien lasten määrä vaihtelee suuresti – omien työkuukausieni aikana lapsia ja nuoria oli keskuksessa 15-70 yhdellä kertaa.

Osa lapsista siirtyy tietyn ajan kuluttua suoraan ryhmäkoteihin ja osa niin sanotun siirtymäkodin kautta. Ryhmäkoteissa lapsia ja nuoria asuu 10-12 ja heille halutaan tarjota ystävällinen ja kodinomainen ilmapiiri. Ryhmäkodin tavoitteena on, että lapset pystyisivät muuttamaan negatiivista käsitystään perheestä. Ryhmäkoteissa lapset ja nuoret voivat asua 18-vuotiaiksi saakka tai siihen asti, kunnes ovat päättäneet opintonsa. Tavoitteena on, etteivät nuoret ryhmäkodista lähtiessään ole enää kaduilta löydettyjä lapsia, vaan aikuisia, joilla on valmiuksia itsenäiseen elämään. (Caras de la Inocencia 1999, 15-16.) Ryhmäkoteissa rikotaan perinteisiä roolimalleja sukupuolten välillä ja ohjataan lapsia molemminpuoliseen kunnioitukseen; sekä tytöt että pojat osallistuvat niin koulunkäyntiin kuin kotitöihinkin (Casa Alianza s.a. annex 3).

Oma erillinen toimintayksikkönsä on myös terapeutin yhteisö (Comunidad Terapeutica - Finca), mikä sijaitsee hiukan kaupungin ulkopuolella ja on tarkoitettu ainoastaan pojille. Paikka on pieni maatila, missä toiminnan tarkoituksena on auttaa poikia pääsemään irti huumeriippuvuudestaan ja auttaa heitä uuden huumeettoman elämän alkuun. Kevään 2000 aikana (tammikuusta heinäkuuhun) tilalla asui kerrallaan 5-15 poikaa ja yhteensä heitä vietti siellä eripituisia aikoja 33 poikaa, jotka olivat iältään 13-17-vuotiaita.

Yhteisön tiukka ja tarkka aikataulu on laadittu opettamaan pojille säännöllisen elämän rakenteita. Kuinka tietyt asiat on tehtävä tiettyyn aikaan ja huolehdittava omista velvollisuuksistaan. Poikia opetetaan huolehtimaan omasta itsestään muun muassa korostamalla henkilökohtaisen hygienian ja puhtauden merkitystä. Tilalla halutaan ohjata poikia ottamaan muut huomioon erilaisten yhteisten töiden, rukousten ja terapioiden avulla. Poikien halutaan oppivan tulevaisuutensa kannalta hyödyllisiä taitoja ja saavan mahdollisuuden kokeilla erilaisia töitä ja vastuun ottamista ja kantamista. Yhteisön tarkoitus on myös tarjota pojille mahdollisuus pitää hauskaa ja rentoutua. Samoin kuin yksi toiminnan perusteista on tarjota pojille turvallisuuden ja läheisyyden tunteita.

Ensimmäisiä vaikutelmia tilasta (Comunidad Terapeutica – Finca) ovat sen avaruus, valoisuus ja vapaus. Portit eivätkä aidat ole vielä valmiita, joten tilalta on todella vapaus lähteä. Fincallakin on lukittuja ovia, mutta ei ollenkaan siinä määrin kuin kriisikeskuksessa. Lisäksi suurin ero kriisikeskuksen ja tilan välillä on ulko- ja sisätilan käyttö. Kriisikeskuksessa on kenttänsä, missä lapset viettävät pienen osan päivästänsä. Tilalla taas lähes kaikki ruokailuja ja iltahjelmaa lukuunottamatta tapahtuu ulkona. (KP 2000)

2. AINEISTON HANKINTA JA KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT

Lähdin Suomesta Hondurasiin heinäkuussa 1999. Olin hakenut ja päässyt vapaaehtoiseksi työntekijäksi katulapsiprojekti Casa Alianzaan vuodeksi. Vapaaehtoistyövuosi oli ollut haaveissani ja suunnitelmissani pitkään ja nyt tuntui olevan aika toteuttaa se. Ajankohta sopi hyvin myös opintoihini, koska minulla oli edessäni kulttuuriantropologian pro gradu työn tekeminen. Halusinkin yhdistää nämä kaksi asiaa toisiinsa ja tehdä vapaaehtoistyövuodestani osan opintojani. Sen lisäksi, että halusin tutustua ja oppia ymmärtämään itselleni entuudestaan vierasta kulttuuria ja sen ihmisiä, nimenomaan vapaaehtoisuudessa oli se jokin porkkana, joka minua houkutteli mukaansa. Halusin realisoida omaa mielikuvaani avustustyöstä ja sen mahdollisuuksista vaikuttaa. Halusin kohdata sen autettavan, tässä tapauksessa katulapset, joista olin kuullut ja lukenut lehdistä ja joita olin katsellut televisiosta turvallisen matkan päästä ja kaukaa. Halusin myös kokeilla itseäni ja omia rajojani; sitä mihin pystyisin omana itsenäni ja mihin sijoittuisin itselleni vieraassa ympäristössä. Vielä näiden lisäksi etsin vastausta omaan itse itselleni esittämäni kysymykseen: Miten voin auttaa? Tämä kaikki oli pohjana ja alkuasetelmana tähän tutkimukseeni, mihin lähdin etsimään materiaalia ja aineistoa kesällä 1999.

Lähtiessäni tiesin, että tulisin viettämään tulevan vuoden maan pääkaupungissa Tegucigalpassa ja että tulisin työskentelemään katulapsiprojekti Casa Alianzassa vapaaehtoisena työntekijänä. Itse maasta tiesin sen vähän, mitä olin kirjaston kirjoista ja internetin sivuilta löytänyt. Päällimmäisenä oli kuva hirmumyrsky Mitchin runtelemasta köyhästä Väli – Amerikan maasta. Katulasten elämästä tai asemasta olin luonut tietyn kuvan mieleeni televisiodokumenttien ja lehtiartikkeleiden pohjalta. Hyvin pian huomasin, että muodostamani kuva oli varsin hatara ja pintapuolinen. Toisaalta etukäteen muodostamistani ennakko-odotuksista ja stereotyyppioista oli helppo luopua juuri niiden hataruuden ja pintapuolisuuden vuoksi. Sain tutustua ja oppia elämästä ja elämisen mallista, mistä en juurikaan tiennyt etukäteen. Opin, koska minulla olivat parhaat opettajat, joita kuvitella saattaa.

Pojat ovat sellaisen elämän asiantuntijoita, mistä minulla on tähän saakka ollut vain aavistus ja roppakaupalla kuviteltua tietoa. Tuntuukin, että opin koko ajan valtavasti – onhan minulla parhaat opettajat, mitä olla saattaa! Vaikka monia niistä oppimistani asioista ei toivoisi kenenkään tarvitsevan oppia tai varsinkaan elää osana omaa elämäänsä. Mutta niiden ollessa kuitenkin olemassa ja osana niin monien elämää – pahempaa olisi ummistaa niiltä silmänsä tai olla välittämättä. (KP 24.2.2000)

Syyskuun alussa aloitin varsinaisen työni Casa Alianzassa. Aluksi tutustuin projektin eri toimipisteisiin, minkä jälkeen jäin pääkaupungin keskustassa toimivaan kriisikeskukseen (Centro de Crisis). Pääasiassa autoin ja tein töitä keskuksen taideluokassa paikallisen opettajan kanssa. Kriisikeskuksessa olin joulukuun saakka, minkä jälkeen vaihdoin työpistettäni hiukan kaupungin ulkopuolella sijaitsevalle maatilalle (Comunidad Terapeutica - Finca), missä olin töissä heinäkuuhun 2000 saakka. Kun olin töissä kaupungin keskustassa sijaitsevassa kriisikeskuksessa, asuin paikallisessa perheessä. Toisen puoli vuotta asuin maatilalla poikien ja muiden työntekijöiden kanssa ja kävin vain vapaapäivinäni paikallisen perheen luona.

Vuoden aikana keräsin myös empiirisen aineistoni tätä tutkimusta varten havainnoimalla, haastatteleamalla, pitämällä kenttätöypäiväkirjaa, valokuvaamalla ja keskustelemalla niin katulasten kuin heidän parissaan työskentelevien ihmistenkin kanssa. Juuri havainnointi, niin osallistuva kuin ulkopuolinenkin, oli keskeinen aineistonkeruumenetelmäni. Osallistuvan havainnoinnin lisäksi olin myös mukana osallistavassa havainnoinnissa työni kautta. Kenttätöyövaiheen alussa havainnointi oli pääasiallisesti ulkopuolista havainnointia ilman osallistumista. Se oli oikeastaan ainoa todellinen mahdollisuuskin havainnoida siinä tilanteessa, missä kaikki oli minulle itselleni uutta. Maa, kulttuuri, ihmisten tavat, työ itsessään ja erityisesti katulasten käyttämä kieli, mikä erosi suuresti espanjan kirjakiielestä. Keskuksen ulkopuolella avautui lisäksi kokonaan toisenlainen maailma, kaupungin kadut, mistä lapset keskuksen tulivat. Nopeasti ulkopuolinen havainnointini muuttui

kuitenkin osallistuvaksi, kun lapset tulivat tutuiksi. Opin heidän käyttämänsä kieltä, työssä löysin oman paikkani ja kadutkin alkoivat muuttua tutummiksi. Grönfors (1982, 90) vetää rajan osallistumattoman ja osallistuvan havainnoinnin välille juuri tutkijan roolin mukaan. Osallistumattomassa havainnoinnissa tutkija on ulkopuolinen osallistumaton tarkkailija. Tällöin tutkijan tai havainnoitsijan rooli on etupäässä tutkijan rooli, eikä hänellä ole tutkimassaan yhteisössä muita tärkeitä rooleja. Tämä ei omalla kohdallani toteutunut kuin aivan kenttätyöjakson alussa. Työni kautta olin tutkijan roolini lisäksi aktiivinen osallistuja ja osa tutkimukseni kohdetta.

Lähes koko kentällä viettämäni ajan olin erittäin tiiviisti tekemisissä ja yhteydessä tutkimukseni kohteisiin. En tehnyt pelkästään töitä heidän kanssaan, vaan puoli vuotta myös asuin samalla maatilalla poikien kanssa. Iso osa vapaa-ajastanikin meni kaupungin kaduilla kävellessä ja siellä lasten ja nuorten kanssa aikaa viettäessä. Näin tapahtui välillä ikään kuin huomaamattani tai etukäteen suunnittelematta. Huomasin vain kaupungilla ollessani jääväni juttelemaan tai meneväni syömään katukuppilaan tutun katupojan kanssa. Mitä enemmän opin lasten elämästä kadulla, sitä enemmän halusin tietää.

Césarín kanssa on suunniteltu ja leikitty ajatuksella, että mentäisiin muutamaksi vuorokaudeksi kadulle lasten luo. Jo tässä ajatuksen syntyvaiheessakin olen jo kuitenkin törmännyt moniin moraalisiin ja eettisiin kysymyksiin: Mikä lopulta olisi ero siihen, mitä teen nyt – viettäisin pienen hetken tai muutamia tunteja kaduilla poikia etsien ja heidän kanssaan jutellen. Mitä siitä kaikesta lopulta kuitenkaan ymmärtäisin – minulle se olisi kaikki täysin vapaaehtoista. Haluan vain maistaa sitä hetken ja sen jälkeen haluan kiireen vilkkaa palata takaisin omaan, turvalliseen ja puhtaaseen maailmaani. Toisaalta se olisi kuitenkin minulle tilaisuus saada konkreettista ja omakohtaista pohjaa niille poikien tarinoille – kun itsekkin edes hetken tuntisin miltä tuntuu, kun on nälkä, ei ole varma, että saa ruokaa, kun pelottaa tai paleltaa. (KP14.4.2000)

Tästä ajatuksesta luovuimme kuitenkin siis jo heti sen synnyttyä. Ja hyvä niin. Vähänkään pidemmälle miettiessäni, se alkoi tuntua enemmänkin irvokkaalta kuin millään lailla hyvältä ajatukselta. Tätä ajatusta yleensä voisi kai pitää osoituksena tutkijan halusta päästä mahdollisimman sisälle tutkittaviensa kulttuuriin. Piittaamatta siitä, kuinka keinotekoista se lopulta on. Kaikki saamani tieto ja aineisto suodattuvat tekstiksi kansien väliin kuitenkin aina aivan jonkun muun kuin hondurasilaisen katulapsen kautta. Voin yrittää ymmärtää, nähdä asioita useasta eri näkökulmasta ja liittää osia kokonaisuuteen, mutta katulapseksi minun ei kannata yrittää muuttua.

Niin kuin osallistuvalla havainnoinnilla on ominaista, myös omaa havainnointiani koski se seikka, ettei havainnoija voi aina esiintyä huomiota herättämättä ja pysyä siten tavallaan ulkopuolella tilanteesta. Omalla kohdallani se ei ollut mahdollista juuri koskaan. Olin lähes aina tietoinen omasta olemassaolostani ja samoin olivat havainnoimani katulapset ja heidän parissaan työtä tekevät ihmiset. Jo pelkkä erilainen ulkonäköni ja vaaleuteni herätti huomiota ja erityisesti kevään työpaikassani sain aivan erityisen aseman, kun olin keittäjän lisäksi paikan ainoa nainen. Tilalla asuvat lapset ja nuoret olivat kaikki poikia ja muut työntekijät kaikki miehiä.

Varsinkin niistä lapsista, joiden kanssa tein töitä vuoden aikana, tuli minulle huomattavasti enemmän kuin pelkkiä tapauksia tai esimerkkejä kaduilla elävistä lapsista. Jokainen heistä sai nimen ja oman tarinansa nimen takaa. Tiedän myös itse olleeni pojille enemmän kuin pelkkä tutkija tai edes projektin vapaaehtoinen työntekijä. Henkilökohtainen suhteeni lapsiin on sekä helpottanut, että vaikeuttanut tutkimuksen tekoa. Vielä Suomessa ollessanikin ikävöin heitä. Muistiinpanojani tai haastatteluja lukiessani mietin niitä ihmisiä ja tilanteita, missä olen muistiinpanoni tehnyt. Samoin kuin valokuvia katsellessani teen nojatuolimatkoja niihin paikkoihin ja tilanteisiin, missä ne on otettu.

Havainnointini oli pääosin osallistuvaa, mutta siinä oli mukana piirteitä myös osallistavasta havainnoinnista. Kaduilla kävellessäni ja katulapsia siellä tavatessani, havainnointi oli pääasiassa osallistuvaa – havainnointia lasten

ehdoilla. Casa Alianzassa taas olin yksi työntekijöistä ja sitä kautta itsekin osa havainnoimaani kohdeyhteisöä. Olin yksi niistä, jotka tekivät töitä auttaakseen kaduilla eläviä lapsia. Olin osa projektia, jossa haluttiin tarjota eväitä lapsille muuttaa senhetkistä elämäntilannettaan vallitsevasta johonkin toiseen – ehkä johonkin sellaiseen, joka oli ennestään tuntematon ja uusi vuosia kaduilla eläneille lapsille. Varsinkin kevään työpaikassani, kaupungin ulkopuolella sijaitsevalla Fincalla, olin erittäin vahvasti sisällä siellä tehdyssä työssä. Koska olin ainoa nainen, minut pyydettiin yleensä aina mukaan erilaisiin yhteis- ja yksilöterapioihin, joita lapsille pidettiin. Ainoana naisena minun mielipidettäni myös kysyttiin lähes joka asiassa. Välillä minulla olikin melkoisia vaikeuksia yrittää asettua siihen maailmaan, jossa vastauksia etsittiin ja josta kysymykset lähtivät. Kysymysten ja eteen tulleiden ongelmatilanteiden perinpohjainen ymmärtäminen vaati maan perhepolitiikan ja kulttuurin tuntemista yleisemminkin. Juuri sen vuoksi alussa arastelinkin ratkaisujen tai ehdotuksien esittämistä julkisesti. Mieleeni tulleet ajatukset tuntuivat usein liian yksinkertaistavilta tai naiiveilta. Pikku hiljaa, kun opin tuntemaan pojat ja heidän taustansa samoin kuin enemmän koko Latinalaisen Amerikan kulttuuria, rohkaistuin itsekin ottamaan enemmän kantaa ja puuttumaan katsomiini epäkohtiin. Näin tehdessäni ylitinkin pelkän tutkijan roolini niin, että näissä tilanteissa se oli laitettava kokonaan sivuun. Tiesin vaikuttavani tilanteeseen omana itsenäni niin voimakkaasti, että en voinut kirjata sitä ylös ihmisten luonnollisena toimintana tai tilanteen yleisenä kuvailuna.

Haastattelut tein yhdessä Fincan koordinaattorin César Roberto Oseguera Santelin kanssa. Aloitin haastattelujen tekemisen yksin, mutta pian huomasin, kuinka suuri vaikutus pöydällä olevalla nauhurilla oli poikiin. Siksi pyysin paikan koordinaattoria mukaani ja esittämään laatimani kysymykset pojille. Hän tunsi aiheeni erittäin hyvin ja oli seurannut tutkimukseni vaiheita läheltä koko Fincalla oloaikani. Teimme haastatteluja yhdessä kahdeksan kappaletta, mutta niiden jälkeen luovuin tästä haastattelutekniikasta. Pojat eivät koskaan oikein vapautuneet haastattelutilanteissa ja vastasivat kysymyksiin hyvin lyhyesti. Ero ilman nauhuria käytyihin keskusteluihin ja juttutuokioihin oli huomattava. Ilman nauhuria pojat kertoivat elämästään huomattavasti laajemmin ja vivahteikkaammin. He myös kertoivat asioista, mistä vaikenivat

täysin nauhurin pyöriessä. Niinpä luovuin nauhurista ja kaseteista ja jatkoin vihkon ja papereiden kantamista mukani kaikkialla. Lähdeviitteinä käytän Casa Alianzan työntekijän César Roberto Oseguera Santelin koko nimeä, mutta poikien lainauksissa käytän vain heidän etunimeään.

Haastattelujen lisäksi sain niiltä pojilta, jotka osasivat kirjoittaa, heidän itse kirjoittamiaan kertomuksia omasta elämästään ja tuntemuksistaan Casa Alianzassa (5kpl). Pojat myös piirsivät minulle kuvia perheistään (8kpl). Sain heiltä lahjoina lisäksi piirustuksia muun muassa jengitunnuksistaan ja erilaisia jalkapallokuvia (16kpl).

Valokuvia otin runsaasti molemmissa työpisteissäni – kriisikeskuksessa ja maatilalla. Samoin kuvasin kaduilla lapsia ja nuoria, jotka eivät sillä hetkellä olleet missään keskuksessa vaan elivät ja asuivat kaduilla, puistoissa, toreilla ja siltojen alla. Lisäksi kuvasin vielä muuta ympäristöä ja tapahtumia, joihin osallistuin tai joita pääsin seuraamaan. Yhteensä valokuvia on 751 kappaletta. Työn loppuun olen koonnut valokuvaliitteen elävöittämään ja visualisoimaan kirjoitettua tekstiä.

Kartoittaakseni muun yhteiskunnan asenteita katulapsia kohtaan, useiden keskustelujen lisäksi nauhoitin Fincan koordinaattorin César Roberto Oseguera Santelin haastattelun. Lisäksi sain mahdollisuuden kopioida kaikki katulapsia ja heidän perheitään sekä yleensä lapsia käsitelleet lehtiartikkelit kahden kuukauden ajalta (touko- ja kesäkuu 2000) kaikista Hondurasissa ilmestyvistä sanomalehdistä. Näitä lehtiartikkeleita kertyi kahden kuukauden ajalta yhteensä 392 kappaletta.

Pääsin myös tutustumaan Yhdistyneiden Kansakuntien Hondurasin toimipisteen dokumenttiarkistoon. Sieltä löysin maata käsittelevää kirjallisuutta ja aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia, joista sain tietoa ja aineistoa esimerkiksi maan perhemalleista, taloudellisesta tilasta ja elinkeinorakenteesta.

Uskon aineistoni olevan laaja ja monipuolinen. Oma asemani vaikeuttaa kuitenkin aineiston käsittelyä ja sen ulkopuolelle asettumista. Kokemusten

omakohtaisuus aiheuttaa voimakkaan tunnepohjaisen suhtautumisen aiheeseen ja sen käsittelyyn. Kaduilla eläviä lapsia on vaikea nähdä pelkinä tilastoina ja avustustyötä on mahdotonta arvioida pelkästään lahjoittajille ja toiminnan rahoittajille kirjoitettujen raporttien valossa. Kuulemani tarinat ovat saaneet kasvot ja muuttuneet todeksi lasten itsensä kertomina. Kertomukset eivät enää myöskään ole irrallisia tai yksittäisiä pätkiä lasten elämästä kadulla vaan ovat sijoittuneet koko heidän muuhun elämäntilanteeseensa ja aikaisempaan henkilöhistoriaansa. Samalla se on kuitenkin juuri se, mihin olen pyrkinytkin; lasten ja nuorten äänen kuuleminen ja sen esiintuominen. Katulapsia on kyllä tutkittu, mutta iso osa aikaisemmasta tutkimuksesta on aikuisten tutkijoiden ja avustustyöntekijöiden näkökulmasta kirjoitettua. Toki aikuisia tarvitaan tuomaan lasten näkökulmat, ajatukset ja mielipiteet esille ja heitä tarvitaan usein myös kertomaan oma puolensa ja näkemyksensä asiasta; molemmat vaikuttavat toisiinsa, joten on oikeudenmukaista ottaa myös molempien näkemykset huomioon. Katulapsiin sopii hyvin yhteiskuntatieteilijöiden Proutin ja Jamesin (1997, 7-10) näkemys lapsista aktiivisina oman sosiaalisen elämänsä, ympärillään olevien ihmisten ja yhteiskuntiansa rakentajina ja määrittäjinä. Nämä tutkijat korostavat myös lasten sosiaalisten suhteiden ja kulttuureiden tutkimista heidän lähtökohdistaan käsin erillään aikuisten näkökulmasta ja käsitteistä.

Vaikka erilaisissa etnografioissa yhtenä keskeisenä piirteenä onkin niiden tutkittavien ja tutkijan välisen suhteen määrittäminen ja varsinkin tutkijan aseman korostaminen saamaansa tietoon, en halua kohtuuttomasti painottaa omaa asemaani tutkimuksessa. Tarkoitukseni ei ole kirjoittaa 'Virpin selviytymistarinaa Hondurasista' vaan valottaa ja tarkastella sitä kuvaa, mikä itselleni välittyi vuoden aikana hondurasilaisista katulapsista ja heidän parissaan toimivasta avustusjärjestöstä. Etnografia onkin itselleni ennemminkin väylä mennä sisälle tutkittavaan kulttuuriin, oppia siitä, olla vuorovaikutuksessa paikallisväestön kanssa ja tuoda heidän näkökulmansa suuremman ja laajemman yleisön tietoisuuteen oman tutkimukseni muodossa. Samalla se on keino tuoda esille mahdollisimman monta erilaista näkökulmaa ja yrittää ymmärtää, kuinka yhteisön eri jäsenet näkevät saman asian. Näiden avulla pyrin hahmottamaan sitä kokonaiskuvaa, mihin

katulapset tässä nimenomaisessa yhteiskunnassa ja ympäristössä sijoittuvat. Vaikka etnografia tarjoaakin mahdollisuuden tutkia katulapsia ja heidän kulttuuriaan sisältä päin, ei se tarkoita sitä, että koskaan pystyisin ymmärtämään katulapsen elämää toisen katulapsen tavoin. Oma ja tuntemieni katulasten välinen suhde onkin kuin opettajan ja oppilaan välinen suhde, missä itse olen oppilas ja pystyn toimimaan vain välittäjänä lasten ja tutkimukseni lukijoiden välillä.

3. APUA ANNETAAN JA SAADAAN – MIKSI?

Mielenkiintoista on se, mitä Mario sanoi vapaaehtoistyöstä ja auttamisesta yleensä. Se että miksi ihmiset lähtevät auttamaan jonnekin muualle. Mikseivät ihmiset auta omassa maassaan. Mikseivät paikalliset täällä mene tekemään vapaaehtoistyötä esimerkiksi Casa Alianzaan. Tai miksen minä auta Suomessa.

Loppujen lopuksi sekin, miten tämäkin on itsekästä. Teen tämän itselleni enkä niinkään puhtaasta auttamisen halusta. Jos haluaisin vain auttaa, olisin laittanut sen rahasumman, mitä tämä vuosi maksaa, jollekin avustustilille. Mutta ei. Halusin itse tulla tänne. Annan, mutta annan sen niin, että samalla saan itse. (KP 29.8.1999)

Yksikään ihminen ei voi elää pelkästään omaa elämäänsä. Osa ihmisyyttä on sen yhteisöllisyys. Heijastamme omaa itseyyttämme sekä toiseuttamme toisten ihmisten kautta. Samalla toimimme toisille heidän itseytensä ja toiseutensa peileinä ja heijasteina. Yksin tai eristyksissä ollessammekin olemme tietoisia toisten läheisyydestä tai kaukaisuudesta. Juuri toisilta ihmisiltä saamme fyysisen olemassaolomme lisäksi myös henkisen olemassaolomme (Laine – Kuhmonen 1995, 68).

Vertaamme myös toisten elinolosuhteita, elämäntapoja sekä käyttäytymismalleja omiimme ja teemme sen perusteella päätelmiä esimerkiksi toisten avuntarpeesta. Vertaamme oloja omiimme ja ajattelemme, kuinka itse haluaisimme asioiden vastaavassa tilanteessa olevan. Ja päätämme auttaa.

Auttamisessa on aina kyse valinnoista – ketä, miten ja miksi autetaan. Piispa Jorma Laulaja pitää ihmiskunnan vanhimpana ja yhteisenä sääntönä raamatussa esiintyvää kultaista sääntöä – ”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille.” Tämän säännön mukaan tärkeintä eivät ole omat tunteet tai toiveet, vaan se, mitä tehdään muille ihmisille. Tämän

mukaan omista odotuksista, tunteista ja toiveista saadaan eettisen toiminnan esimerkki, mutta ne on käännettävä toisinpäin kysymällä toisen ihmisen todellista tarvetta. (Laulaja 1994, 44-46.)

Akateemikko G.H. von Wright on jatkanut kultaisen säännön painon siirtämistä toisiin ihmisiin omissa pohdinnoissaan. Von Wrightin mukaan kultainen sääntö on täsmennettävä siten, että "Tee muille ihmisille niin kuin he tahtovat sinun tekevän itselleen. Älä tee heille sellaista, mitä he eivät halua sinun tekevän itselleen. Tähän hän vielä lisää: "Toiselta ei tule koskaan vaatia enempää kuin tämä voi tehdä vahingoittamatta omaa elämäänsä."(Laulaja 1994, 47.)

Italialaisen filosofi Antonio Rosminin (1991, 312) mukaan oleellinen osa ihmisen toimintaa on ihmisen vapaus – vapaus valita. Tämän perusteella voi ihmisellä ajatella olevan vapaus valita myös millaista apua hän haluaa ja tarvitsee. Mikä on tilanne katulasten kohdalla? Millainen olisi lapsen ja lapsuuden määritelmä, joka sopisi kuvaamaan kaduilla eläviä lapsia ja nuoria? Mitkä ovat heidän oikeutensa ja millaista on heidän vapautensa? Auttajat ovat päättäneet auttaa, mutta pitäisikö lapsilla olla vapaus valita millaista apua he haluavat ja tarvitsevat – vai haluavatko he yleensä, että heitä autetaan? Vai ovatko katulapsetkin lapsia, joita kuuluu suojella ja hoivata – ja jättää aikuisten päätettäväksi millaista apua he tarvitsevat?

Ihminen muodostaa muista ihmisistä 'toisia', joihin hän peilaa itseään, vertailee, arvottaa ja antaa merkityksiä. Myös kaduilla elävät lapset ja nuoret ovat monille heitä tutkiville ja auttaville ihmisille 'toisia', ja tämän lisäksi vielä usein hyvin vieraita. Vieraan muuttuminen tutummaksi toimii kanavana molemminpuolisen ymmärryksen lisääntymiseen, mutta täydellistä ymmärrystä on vaikea ja ehkä mahdotonkin saavuttaa ja osittainkin oivaltaminen on oman prosessinsa tulos. Pidän itseäni esimerkkinä tästä prosessista. Ennen lähtöäni Hondurasiin katulapset olivat minulle hyvin vieraita, toisenlaisia ja kuuluivat 'muihin' 'meidän' sijasta. Kun en tiennyt, olin paljolti arvailujeni, omien päätelmieni ja mielikuvieni varassa. Päätelmistä ja mielikuvista tuli kuitenkin totta siinä vaiheessa, kun tietämättömyys alkoi

tuntua epämiellyttävältä. Sen jälkeen luulin tietäväni, koska halusin tietää. Tätä vaihetta kesti vielä Hondurasissakin, kun halusin tietää, millaista apua katulapset haluavat. Luotin siihen tietoon, mitä sain järjestön muilta työntekijöiltä ja erilaisista järjestön toimintaa esittelevistä kirjoituksista. Kokonaiskuva alkoi laajentua vasta, kun tunnustin ja tunnistin oman tietämättömyyteni ja siirsin puheenvuoron kaduilla eläville lapsille ja nuorille itselleen.

Jorma Laulaja on pohtinut kirjoituksissaan kultaista sääntöä ihmiskunnan yleisenä ja tunnetuimpana käyttäytymistä ja nimenomaan moraalialue ohjaavana tekijänä. Kultainen sääntökin on muuttunut ja muotoutunut eri aikoina ja eri kulttuureissa hiukan toisenlaiseksi. Sen paino on siirtynyt omasta itsestä ja sen pohtimisesta, mikä olisi hyväksi itselle, toisiin ihmisiin. Sen sijasta, että tekisi toisille niin kuin toivoo itselleen tehtävän, olisikin tehtävä niin kuin toinen haluaa itselleen tehtävän. Eikä toiselta tulisi koskaan vaatia enempää kuin tämä voi tehdä vahingoittamatta omaa elämäänsä (Laulaja 1994, 47).

Kuinka tämä vaatimus tai sääntö toteutuu Casa Alianzan katulapsityössä? Iso osa työstä tehdään niin kuin toivoisimme itsellemme tehtävän. Se mitä lapsille ja nuorille tarjotaan katujen tilalle, on sitä, mitä ajattelemme kuuluvan lapsuuteen ja olevan hyväksi lapsille ja nuorille. Lapsilla on tosin oikeus joko ottaa tarjottu apu vastaan tai kieltäytyä siitä. Tässä mielessä heillä on siis vapaus valita ja tehdä omaa elämäänsä koskevat päätökset itse. Tarjotun avun muotoon he eivät kuitenkaan juurikaan pääse vaikuttamaan. Avun muoto on määritelty ja muotoiltu ennen sen tarjoamista. Aikuiset ovat päättäneet, millaista apua lapset tarvitsevat.

ASIOIDEN TAVOITELTU OIKEA JÄRJESTYS

Italialainen filosofi Antonio Rosmini on jakanut teoksessaan *Anthropology as an aid to moral science* (1991, 306) ihmisen teot viiteen eri ryhmään; inhimilliset teot (the human act), tahdon alaiset teot (the willed act), moraaliset teot (the moral act), valintaan perustuvat teot (the elective act) ja vapaat teot (the free act).

Rosmini on liittänyt tahdon inhimillisen teon osaksi kahdesta syystä: ensiksi siksi, että tekoja ei määritellä vain inhimillisiksi vaan myös moraaliseksi ja toiseksi siksi, että tahto on ymmärretty eräänlaiseksi liikkeelle panevaksi voimaksi, mikä voi ohjata kaikkea ihmisen toimintaa. Rosminin mukaan tahto liittyy myös olennaisesti siihen, kuinka ihmisillä on taipumus ymmärtää 'hyvä' tai yleisemmin; kuinka ihminen pyrkii tuntemaan ja miellyttämään kohdettaan. (Rosmini 1991, 306-307.)

Ollakseen moraalinen, ei riitä, että teko on järkevä tai älykäs ja tahdonalainen. Ihmisinä me arvioimme ja teemme valintoja arviointiemme pohjalta. Haluun johtavaan arviointiin ei riitä pelkkä havainto. Meidän täytyy itse saada arvioida mahdollisen halun ja teon kohde. Ollakseen moraalinen tämän arvioivan tuomion on oltava moraalिसääntöjen ohjaama. Rosmini määrittelee kolme erilaista sääntöä sille, kuinka ihmiset ymmärtävät hyvän ja oikean. Ensimmäisen säännön mukaan se, mikä tyydyttää eläimelliset vaistomme, on hyvää ja oikein. Toinen sääntö ottaa mukaan inhimilliset vaistot ja määrittää hyvää tai oikein olevan kaiken sen, mikä miellyttää meitä; on se sitten eläimellistä tai hengellistä. Nämä kaksi ensimmäistä sääntöä ovat Rosminin mukaan niitä, jotka johtavat subjektiivisen ja henkilökohtaisen hyvän kokemiseen. Moraalisääntö sijaitsee Rosminin sanojen mukaan syvällä sielussamme eikä vielä näissä kahdessa ensimmäisessä säännössä ole löytänyt ulkoista, selvää ja tehokasta muotoaan. Moraalinen sääntö aktivoituu vasta, kun tulemme tietoisiksi muiden älyllisten ja älykkäiden ihmisten olemassaolosta. Lisäksi meidän on vielä kohdeltava muita samoin kuin kohtelemme itseämme. Rosminin mukaan on sopivaa ohjata tekemäämme arviointia ja tuomitsemista sekä sitä kautta haluamme ja tahtoamme. Ja

näiden molempien kautta lopulta myös tahtomme ohjaamia tekoja ja toimintaa. Rosmini näkee moraalisen teon alkavan siitä, kun tämä ajatuskulku 'puhuu meissä ensi kerran'. (Rosmini 1991, 310-312.)

Rosmini on tähän mennessä erotellut moraalisen teon inhimillisestä sekä älyyn ja tahtoon perustuvasta teosta. Hän erottaa sen lisäksi moraalisen teon vielä myös valintaan perustuvasta teosta. Valinta ei välttämättä ole osa edes arviointiin perustuvaa tahtoa. Jos meillä on vain yksi kohde arvioitavanamme, ei sen synnyttämä tahto johdu valinnasta. Valintaan perustuva teko on kyseessä, kun arvioimme useita eri kohteita ja niiden pohjalta syntyneen tahdon perusteella teemme valintamme. Valitsemme yhden, koska emme voi saada kaikkia. Rosmini löytää valinnastakin kolme eri tasoa. Nämä tasot löytyvät, kun tarkastellaan konflikteja, jotka voivat syntyä niiden hyvien asioiden välille, joista meidän on valittava. (Rosmini 1991, 312.)

Ensimmäinen konflikti voi syntyä elämellisyydellemme hyvien asioiden välillä, kun emme voi tehdä niitä kaikkia samanaikaisesti. Toinen ristiriita voi syntyä niiden valintojen kohdalla, mitkä meidän on tehtävä elämellisen hyvän ja subjektiivisen, inhimillisen ja henkisen hyvän välillä. Kolmas ristiriita voi Rosminin mukaan syntyä subjektiivisen ja henkilökohtaisen hyvän sekä 'asioiden tavoitellun oikean järjestyksen' välillä. (Rosmini 1991, 312.)

Antonio Rosminin mukaan tämä 'asioiden tavoiteltu oikea järjestys' on ymmärrettävä ennen kuin ihmisen on mahdollista tuntea moraalista pakotetta tai velvollisuutta toimia tietyllä tavalla. Niinpä kukaan ei Rosminin mukaan synny moraalisen olentona, vaan jokaisen lapsen on kasvettava kohden ensimmäisen valinnan tason kautta saavuttaakseen moraalisen valinnan tason. Rosmini korostaakin pelkkään valintaan perustuvan teon olevan hyvin erilainen kuin mitä on todellinen moraalinen teko ja toiminta. (Rosmini 1991, 312-313.)

Edellisten lisäksi Rosmini erottelee vielä ihmisen toiminnassa omaksi ryhmäkseen vapaan toiminnan. Hän määrittelee vapauden sijaitsevan valinnan kolmannen tason yhteydessä, missä valinta on jo moraalinen.

Rosmini kutsuu vapaudeksi sitä kontrollia, mikä sillä on kaikesta subjektiivisesta ja henkilökohtaisesta. Vapaus ohjaa ihmistä Rosminin mukaan toteuttamaan näkymätöntä ja ideaalista oikeutta ja totuutta; asioiden tavoiteltua oikeaa järjestystä. Tämän määritelmän mukaan vapaa teko on siis myös tahtoon perustuva teko. Se ei kuitenkaan välttämättä perustu mihinkään tarpeeseen. Tällainen tarpeeseen sitoutumaton teko on irrottautunut teon subjektiivisuudesta ja henkilökohtaisuudesta saavuttaakseen moraalisen säännön laatiman asioiden oikean järjestyksen. (Rosmini 1991, 313-314.)

Myös Terho Pursiainen käsittelee kirjassaan Välittämisen tauti ihmisen vapautta ja jakaa sen kahteen eri vapauden lajiin. Ensimmäinen vapauden laji Pursiaisen mukaan on ihmisen sisäinen vapaus. Tällä hän tarkoittaa sitä, että kukaan ei voi toisen puolesta päättää tämän elämän tarkoituksesta. Pursiaisen mukaan ihmisen sisäinen vapaus on sitä, että hän itse vastaa omasta arvo- ja tavoitejärjestelmästä. Kukaan ulkopuolinen ei voi sanoa, mikä on totta, mikä on kaunista tai mikä on oikein. Pursiaisen mukaan sisäinen vapaus on sisäistä, mutta hän muistuttaa kuinka siihen on mahdollista myös ulkopuolisten vaikuttaa. Ihmisiä voidaan esimerkiksi huumata, kasvattaa, tyhmistää tai kiduttaa järjettömiksi. Ihmiseltä voidaan myös riistää aika ja rauha ja tuhota hänen itsekunnioituksensa. (Pursiainen 1990, 47-48.)

Toisena vapauden lajina Pursiainen näkee ulkoisen vapauden. Ihminen, jolla on sisäinen vapautensa, haluaa toteuttaa tavoitteensa ja arvonsa ulkona maailmassa. Itsensä toteuttaminen vaatii voimavaroja, joista kilpaillaan. Kilpailutilanne syntyy, kun vaatimuksia on enemmän kuin voimavaroja. Ihmisten oikeudenmukaisuuskäsitysten tehtävänä on jakaa näitä voimavaroja keskenään kilpaileville yksilöille. (Pursiainen 1990, 48-49.)

Pursiainen kirjoittaa kirjassaan niin sanotusta alkuasennosta, missä kuvittelisimme joutuvamme sopimaan yksimielisesti oikeudenmukaisen yhteiselämän periaatteista. Sopimusneuvottelijoiden tulisi pystyä unohtamaan kaikki sellainen, mikä sitoisi heitä omien etujensa verkkoon. Pursiainen myöntää kuitenkin, ettei tällainen unohtaminen ole käytännössä mahdollista.

Ihmisiä veloitetaan puolueettomuuteen, vaikka tällaisen yhteistyön ongelma on juuri ihmisten puolueellisuus. (Pursiainen 1990, 19-20.)

Yhteiskuntaetiikan perusajatuksena voidaan pitää niin kutsuttua vastavuoroisuuden periaatetta, mikä takaa sen, että ihmisten on järkevää ajatella paitsi omaansa, myös toistensa etua. Toisten hyväksi tehtävän työn ajatellaan viime kädessä tuovan etua myös itselle. Pursiainen (1990, 30-34) muistuttaa varsin osuvasti siitä, kuinka hankalaa todellisuudessa on todistaa se, että toinen toisestaan huolehtiminen olisi pelkästään järkevää ja kaikkien edun mukaista. Saati sitten siinä tapauksessa, kun puhutaan kansainvälisestä vastuunottamisesta ja auttamisesta. Maailman kaikkien ihmisten voi ajatella kauniisti olevan yhteydessä toisiinsa, mutta todellisuudessa on kuitenkin hankala nähdä yhteyttä hondurasilaisen katulapsen ja oman elämäntilanteen välillä.

Hondurasilaisia katulapsia kuitenkin autetaan ja avustusjärjestö Casa Alianzassa suurin osa auttamiseen tarkoitetuista rahoista tulee Hondurasin ulkopuolelta lahjoituksina. Tällaista auttamista Pursiainen (1990, 39) kutsuu allokaatioetiikan synnyttämäksi. Allokaatioetiikka ei perustu vastavuoroiseen hyötymiseen vaan se on lahjoittamista. Toisen ihmisen tarpeet riittävät itsessään toiminnan perusteluksi. Allokaatioetiikan piiriin mahtuvat myös hondurasilaiset katulapset, jotka jäävät edellä käsitellyn alkuaseman ulkopuolelle.

Annettua ja saatua apua perustellaan ja puolustetaan usein Yhdistyneiden Kansakuntien laatimalla ihmisoikeus- tai lapsen oikeuksien sopimuksella. Vuonna 1948 hyväksytyssä ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ihmisoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle yhtäläisesti kuuluvia oikeuksia (Scheinin 1998, 6). Ihmisoikeuksien julistuksessa halutaan turvata oikeus elämään, mitä pidetään ihmisoikeuksista perustavimpana (emt, 13). Lisäksi julistus käsittää kidutuksen kiellon, oikeuden turvapaikkaan, henkilökohtaisen vapauden, syrjinnän kiellon, naisten oikeudet, sosiaaliset oikeudet (taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset ihmisoikeudet), oikeuden opetukseen, lapsen oikeudet,

uskonnon- ja omantunnonvapauden, oikeuden demokratiaan, oikeuden yksityis- ja perhe-elämän suojaan, omaisuuden suojan ja oikeuden oikeudenkäyntiin. Yleiset ihmisoikeudet julistuksen muodossa ovat syntyneet toisen maailmansodan jälkeen ja vastauksena sodan aiheuttamiin tuhoihin.

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien julistus hyväksyttiin vuonna 1959 ja sopimus vuonna 1989. Julistus ei ole allekirjoittajamaitaan sitova eikä sitä loukkaavia valtioita ole voitu asettaa vastuuseen. Lapsen oikeuksien sopimus sen sijaan on laillisesti sitova ja velvoittaa allekirjoittajamaat toteuttamaan siinä esitetyt lapsen oikeudet. Tällä hetkellä sopimuksen osapuolia ovat kaikki maat Yhdysvaltoja ja Somaliaa lukuunottamatta. Sopimuksessa lapsen oikeudet ovat luonteeltaan sekä poliittisia ja kansalaisoikeuksia että sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia (Nieminen 2000, 36). Lapsen oikeuksien sopimuksen tärkein teema on lapsen ihmisarvo. Sopimuksen neljä pääperiaatetta, jotka ovat kaikki ihmisarvokäsitteen johdannaisia, ovat syrjinnän kieltäminen, lapsen etu, oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehitykseen sekä lapsen osallistuminen (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 48). Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa painopiste on muuttunut vanhempien oikeuksista lapsen omiin ihmisoikeuksiin. Käytännössä lapsille kuuluvat samat ihmisoikeudet kuin aikuisillekin, mutta niiden käytöstä päättävät hänen vanhempansa. Lapsen oikeuksien henkilökohtaista luonnetta korostaa erityisesti lapsen edun käsite sekä vaatimus lapsen henkilökohtaisesta kuulemisesta hänen asioistaan päätettäessä. (Scheinin 1998, 35.)

Hondurasin omassa lainsäädännössä lapsen oikeuksiksi määritellään oikeus elämään, terveyteen, sosiaaliturvaan, omanarvontuntoon, henkilökohtaiseen vapauteen, mielipiteiden ilmaisuun, kansallisuuteen, henkilöllisyyteen, nimeen, koulutukseen, kulttuuriin, urheiluun, virkistykseen ja vapaa-aikaan, ympäristöön ja luonnonvaroihin, perheeseen ja tietoon heitä koskevista laeista (Cárcamo Tercero 1997, 20).

AVUN VASTAANOTTAMINEN TAI SIITÄ KIELTÄYTYMINEN

Hyvän elämän määritelmiin liitetään onnen, vapauden sekä hyvän ja pahan käsitteet. Onnen ja onnellisuuden tavoittelun voidaan katsoa kuuluvan olennaisena ja erottamattomana osana ihmisten elämään kaikissa eri kulttuureissa, elämäntilanteissa ja eri aikoina. Aristoteleen mukaan onnellisuus on jatkuvaa ja mielekästä toimintaa, onnistumista, josta syntyy hyvää elämänkokonaisuutta (Kotkavirta – Nyyssönen 1994, 118). Kukaan ei kuitenkaan voi käskää toista olemaan onnellinen. Samoin kuin mahdotonta on opettaa toiselle onnellisuutta ja koota ikään kuin eräänlaista toimintapakettia onnen saavuttamiseksi tietyillä ohjeilla tai toimilla. On vaikeaa ellei mahdotonta määritellä toisen hyvää elämää tekemättä sitä oman määritelmänsä kautta. Auttaja helposti ottaa hyvän elämän määritteet omasta elämästään ja ympäristöstään ja olettaa niiden sopivan myös autettavan elämän muuttamiseksi. Auttaja haluaa auttaa muuttamaan autettavan pahan tai huonon elämän jälleen hyväksi. Autettavan oman elämän, jo olemassa olevat, mahdolliset hyvät ja onnellisuutta tuottavat asiat saattavat jäädä kokonaan huomioimatta.

Näin on usein käynyt katulapsista tehdyssä tutkimuksessa, samoin kuin heitä auttamaan perustetuissa järjestöissä ja ohjelmissa. Lähtökohtana on ollut hyvin ongelmakeskeinen näkökulma, mikä on estänyt näkemästä katulasten elämässä esiintyviä hyviä puolia tai positiivisia asioita. Casa Alianzankin lähestymistapa on hyvin ongelmakeskeinen ja koko toiminta on rakennettu muuttamaan jotain jo olemassaolevaa johonkin toiseen. Erilaisissa raporteissa ja tutkimuksissa nostetaan esille kadulla elämisen nurjat puolet ja luodaan ja ylläpidetään siten kuvaa jatkuvasta kurjuudesta ja kärsimyksestä. Todella vähäiselle huomiolle kirjoituksissa jäävät lasten ja nuorten huomiota herättävät taidot ja keinot selvitä ja tehdä omasta arjestaan nautittavampaa. Lapset ja nuoret ovat esimerkiksi erittäin taitavia kertomaan tarinoita ja vitsejä, tanssimaan ja pelaamaan jalkapalloa. Heillä on myös monia ammatillisia ja sosiaalisia taitoja, joista he ovat ylpeitä. Casa Alianzassa ajatellaan lasten olevan kaduilla jatkuvassa vaarassa ja kärsivän tilanteestaan. Niinpä lapsille

halutaankin tarjota turvaa, suojaa ja huolenpitoa. Osa lapsista ja nuorista toki hakee juuri tätä tullessaan keskukseseen, mutta osa taas hakee uusia mahdollisuuksia ja apua johonkin akuuttiin hätään. Tullessaan uuteen ja toisenlaiseen tilanteeseen, kaduilta keskuksen muurien ja seinien sisäpuolelle, lapset ja nuoret usein käyttävät tilannetta hyväkseen varastamalla, valehtelemalla ja manipuloimalla. Tämä aiheuttaa sen, että auttajat näkevät tehtäväkseen uusien arvojen opettamisen keskukseseen tulleille lapsille ja nuorille. Tällaisessa tilanteessa saattaa jäädä kokonaan huomioimatta lasten ja nuorten oma jo olemassaoleva arvomaailma. Arvot, mitä heille halutaan opettaa, eivät suinkaan ole heille vieraita, vaan heillä on hyvin vahva tuntemus oikeudesta, oikeudenmukaisuudesta, solidaarisuudesta, huolehtimisesta ja vastuun ottamisesta.

Aristoteles on omassa hyvän elämän määritelmässään sanonut moraalisuuden olevan onnellisuutta, kun taas antiikin ajan hedonistit pitivät nautintoa (henkistä - ja aistinautintoa) ja sen tuottamaa iloa onnena. Utilitarismin mukaan taas moraalisuus on sitä, mikä tuottaa suurimman mahdollisen onnen tai hyödyn suurimmalle määrälle ihmisiä ja mikä vastaavasti vähentää kärsimystä. Tämän päivän utilitarismi ei enää niinkään keskity yksittäisten tekojen hyödyllisyyteen, vaan tarkastelee hyödyllisyyttä osana laajempia toimintaperiaatteita. Sen mukaan yksittäisen teon moraalisuus määräytyy sitä ohjaavan toimintatavan mukaan. (Kotkavirta – Nyssönen 1994, 116-118.)

Monien muiden filosofien tavoin Antonio Rosminikin (1991, 314) korostaa yhtenä moraalin olennaisena osana vapautta. Moraalinen teko sisältää mahdollisuuden harkita ja valita sekä samalla vastuuta tehdyistä valinnoista (Kotkavirta – Nyssönen 1994, 118). Rosmini korostaakin moraalin olevan jotain, jonka ihminen oppii kasvatuksensa ja kehittymisensä kautta. Syntyessään kukaan ei tämän mukaan ole moraalinen olento, koska ei ole vielä kykeneväinen harkitsemaan ja valitsemaan tekojaan saati ottamaan niistä vastuuta. Vapaus on uudella ajalla noussut etiikan peruseriaatteenksi samalla, kun ihminen on itse asettunut oman todellisuutensa rakentajaksi (Kotkavirta – Nyssönen 1994, 120). Periaatteessa kaikille annettu vapaus on

irrottanut ihmisen siitä ajatusrakennelmasta, että ihminen olisi vain osa Jumalan luomakuntaa. Ihmisen moraalisuuden ajatellaan tämän mukaan rakentuvan toiminnan vapaudesta eikä luonnollisesta tai uskonnollisesta periaatteesta toimia tietyllä tavalla. (Kotkavirta – Nyysönen 1994, 120-121.) Kant puolestaan yhdistää ihmisen vapaan tahdon ja yhteyden luonnonlakeihin. Immanuel Kantin mukaan ihmisillä on luonnolliset tarpeensa ja halunsa, niin kuin kaikilla luonnonolioilla, mutta ihmiset voivat myös arvioida ja valita, millä tavoin toimivat. Nimenomaan tämä on Kantin mukaan ihmiselle ominaista vapautta, mikä tarkoittaa kykyä määrittää itse ne motiivit, joiden perusteella hän toimii. (Kotkavirta – Nyysönen 1994, 121.) Kantin etiikan perusperiaate moraalisen vapaudesta johtaa halun ja tarpeen suhteen pohtimiseen. Ihmisten halut ja tarpeet riippuvat nekin kulttuurista, vallitsevasta ympäristöstä ja ajasta. Eri aikoina tai eri kulttuureissa elävät ihmiset ajattelevat tarvitsevansa ja siten haluavansa erilaisia asioita. Samoin kuin erilaisissa elinolosuhteissa elävät ihmiset tarvitsevat erilaisia asioita.

Moraali saa meidät välittämään toisista ihmisistä. Moraalin avulla myös määritämme sekä itsellemme, että muille, mikä on oikein ja mikä väärin. Tavoittelemme jotain tai perustelemme tekojamme moraalisesti oikeina. Tällaiset oikean ja väärän määritelmät ovat niin olennainen osa omaa itseämme, että toisenlaisia määritelmiä voi olla vaikea hyväksyä. Olemme myös luoneet itsellemme oman mielikuvamme hyvästä elämästä ja sen kriteereistä. Näiden kriteerien perusteella haluamme puuttua siihen, mikä ei mielestämme ole oikein.

Joitakin oikean ja väärän määritelmiä voi pitää yleismaailmallisina. Esimerkiksi ihmisoikeuksien julistukseen ja lapsen oikeuksien sopimukseen on kirjattu tällaisia periaatteita, jotka ovat lähes yleismaailmallisesti hyväksytyjä. Niitä kuitenkin tulkitaan ja toteutetaan hyvin eri tavoin eri kulttuureissa ja ympäristöissä. Auttamista sinänsä pidetään yleisesti hyväksyttynä ja moraalisesti oikeana. Ihmisen moraalien ajatellaan tulevan ilmi juuri toisten huomioimisessa ja avun tarjoamisessa. Auttamista onkin välillä sen moraalisen oikeutuksensa vuoksi vaikea kritisoida. Autettavan voi olla

myös vaikea kieltäytyä tarjotusta avusta samoin kuin auttajan on vaikea hyväksyä avun torjumista.

Apua voidaan tarjota tai antaa hyvinkin monenlaisista eri lähtökohdista ja monenlaisin eri perustein. Niitä voivat olla esimerkiksi poliittiset, lainsäädännölliset, uskonnolliset, moraaliset tai filosofiset perustelut ja syyt. Yhteistä niille kaikille on kuitenkin avun oikeuttaminen ja perusteleminen jollain lailla. Niiden tuloksena on syntynyt päätös auttaa.

Riippuen tapauksesta, apua ja sen tarvetta on suunniteltu ja perusteltu yhdessä tai erikseen autettavan kanssa. Myös tapauksesta ja tilanteesta riippuen autettavalla on mahdollisuus ottaa tarjottu apu vastaan tai kieltäytyä siitä. Joissain tapauksissa tätä valinnan mahdollisuutta ei ole. Auttaja ja autettava käyvät kamppailua vallasta ja omista oikeuksistaan, samoin kuin avun muodosta ja sen sisällöstä.

4. MILLAINEN MAA ON HONDURAS?

Honduras sijaitsee Väli-Amerikassa naapureinaan Guatemala, El Salvador ja Nicaragua. Pohjoisessa maa rajoittuu Karibianmereen ja etelässä rantaviiva päättyy Tyynen Valtamereen. Myös Honduras kuuluu Latalaiseen Amerikkaan muiden Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikan sekä Karibian maiden kanssa, jotka ovat olleet Espanjan tai Portugalin siirtomaavallan alla. Tämä aika alkoi vuonna 1523, 21 vuotta sen jälkeen, kun Christopher Columbus saapui ensimmäisen kerran Hondurasin pohjoisrannikon saaristoon ja pian sen jälkeen myös mantereelle. Siirtomaavalta väistyi vuonna 1821, kun koko Väli-Amerikka julistettiin itsenäiseksi. (Beyl – Morales Blouin 1993, 3-7.) Latalainen Amerikka käsittää siis lukuisan joukon erilaisia maita, kansoja ja kulttuureita. Vaikka maiden välillä on paljon yhteistä, niin enemmän löytyy kuitenkin eroavaisuuksia niin maantieteellisesti kuin kulttuurisestikin.

Maan trooppinen ilmasto vaihtelee maanosittain. Pohjoisessa Karibianmeren läheisyydessä ilmasto on kuuma ja kostea, keskellä maata on viileämpää ja etelässä Tyynen Valtameren vaikutuksesta taas kuumaa ja kuivaa. Vuodenaikoja maassa on kaksi; kuiva kausi ja sadekaus. Kuiva kausi eli kesä on marraskuusta toukokuuhun ja sadekaus eli talvi puolestaan kesäkuusta lokakuuhun. Lämpötilat vaihtelevat myös maanosittain. Vuorten ympäröimässä pääkaupungissa Tegucigalpassa tammikuun lämpötilat ovat noin 25/14 astetta ja toukokuussa 30/18 astetta (Lonely Planet 1997, 316). Rannikoilla lämpötilat ovat huomattavasti korkeampia.

Honduras on pinta-alaltaan Väli-Amerikan toiseksi suurin maa, jonka suurimmat vientituotteet ovat kahvi ja banaani. Uudempia vientituotteita ovat muun muassa katkaravut, erilaiset hedelmät sekä saippuat ja pesuaineet. Pienempiä määriä maasta viedään ulkomaille muun muassa puuta, tupakkaa, sinkkiä ja tekstiilejä. Kahvi ja banaani ovat molemmat tuotteita, jotka asettavat maan talouden haavoittuvaiseksi ja alttiiksi tuotteiden maailmanmarkkinahinnoille. Muiden tuotteiden, kuten pesuaineiden, tekstiilien ja katkarapujen, kasvava osuus viennistä auttaa maata saavuttamaan

aikaisempaa laajemman riippumattomuuden maailmanmarkkinoista. (SETCO – IHNFA – UNICEF 1998, 18-19.)

Koko Latinalaisen Amerikan alueen väkiluvuksi on arvioitu vuonna 1990 455 miljoonaa; silloin sen odotettiin nousevan noin kolmen prosentin vuosivauhtia ja olevan vuosituhannen lopussa noin 600 miljoonaa (Keen 1992, 550). Vuonna 1988 tehdyn laskennan mukaan Hondurasin väkiluku oli hiukan yli neljä miljoonaa (4 248 561) asukasta. Vuonna 1994 väkiluku oli jo reilut viisi miljoonaa (5 317 831) asukasta. Lähes miljoonan kasvu on tapahtunut jälleen vuoteen 2000 mennessä, kun väkiluku on noussut yli kuuden miljoonan (6 194 926) asukkaan. (Comision de la familia, 9.) Suurin osa Hondurasin väestöstä on mestitzejä, espanjalaisten ja intiaanien jälkeläisiä. Etnisiä vähemmistöjä maassa ovat garifunat (150 000), lencat (100 000), misquitot (40 000), tolupanet (25 000), chortit (5000), pechit (2600) ja tawahkat (1000) (SETCO – IHNFA – UNICEF 1998, 37). Maan katulapsista suurin osa kuuluu valtaväestöön eli mestitzeihin. Tämä voi selittyä osittain sillä, että maan etniset vähemmistöt ovat suhteellisen tiiviitä yhteisöjä ja elävät usein muualla kuin pääkaupungissa tai muissa maan suurimmista kaupungeista. Ja katulapset kuvataan yleensä juuri kaupunkielämän ja kaupungistumisen osaksi, vaikka osittain samoja piirteitä saatta löytyä myös maaseudulla elävien lasten ja nuorten elämäntavoista ja sosiaalisesta ympäristöstä.

Hondurasin aktiivista työväestöä on vuonna 1996 laskettu olevan vajaa kaksi miljoonaa ihmistä (1 988 000). Miehiä työvoimasta on ollut 68 prosenttia ja naisia 32 prosenttia. Naisten työssäkäynti on lisääntynyt huomattavasti vuosien varrella, kun esimerkiksi vielä vuonna 1974 naisten osuus työvoimasta on ollut vain 13 prosenttia. Alle 19-vuotiaita työväestöstä on vuonna 1996 arvioitu olevan noin kaksikymmentä prosenttia. Samaisessa tilastossa maanviljely on ollut maan suurin työllistäjä (36%), seuraavaksi ovat tulleet kauppa ja palvelut (molemmat 18%) sekä teollisuus (18%). Vuonna 1996 virallinen talous on saavuttanut 29 prosenttia Hondurasin aktiivisesta työväestöstä, kun taas epävirallinen talous on käsittänyt loput 71 prosenttia työtä tekevästä ihmisistä. Tämän epävirallisen talouden piiriin kuuluvat muun muassa itsenäiset 'omaan laskuunsa' työtä tekevät, perheyriyksissä

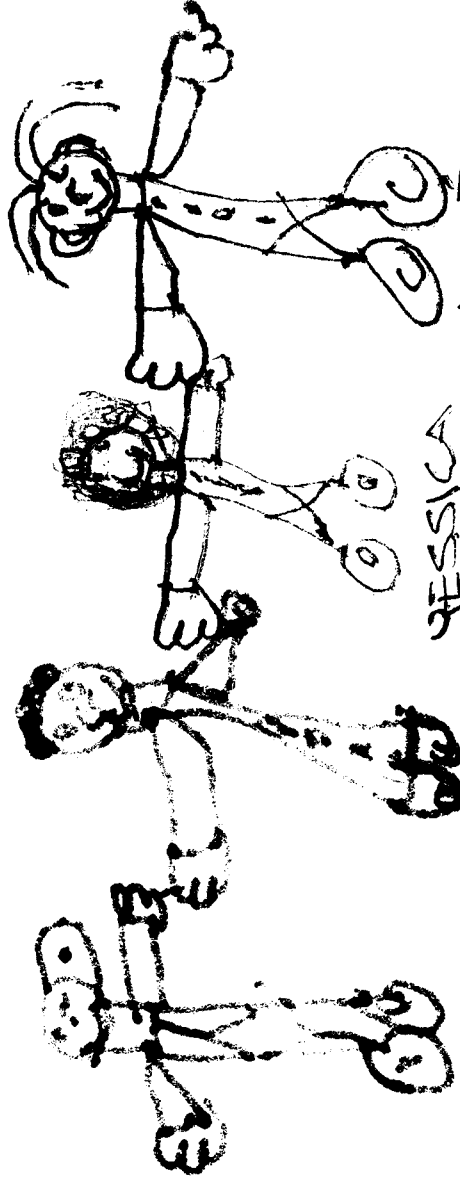
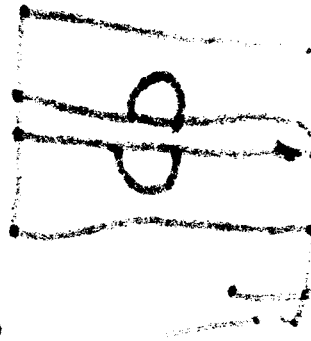
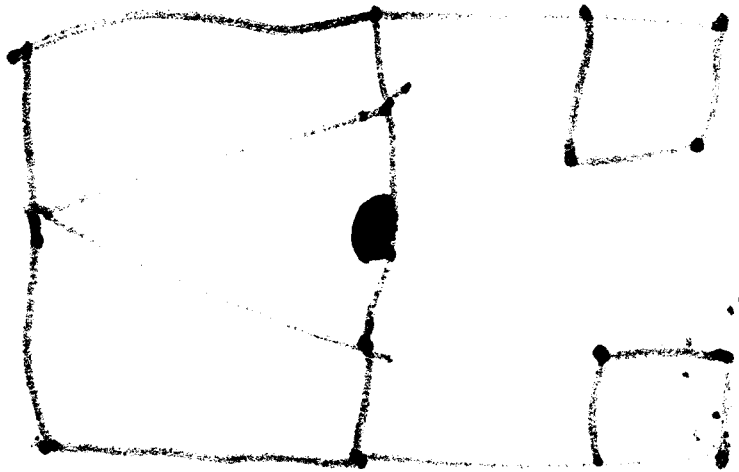
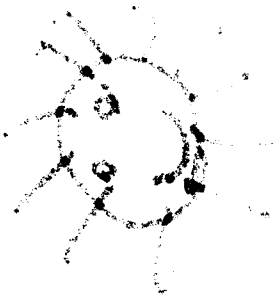
työskentelevät ihmiset ja kotiapulaiset. (SETCO – IHNFA – UNICEF 1998, 21-22.)

Hondurasin väestöstä vajaa puolet (vuonna 1988 46.8%) on alle 15-vuotiaita; alle vuoden ikäisiä 3%, 1-4-vuotiaita 13.7% ja 5-14-vuotiaita 29%. Vuoden 1988 tilaston mukaan Hondurasin väestöstä 39.12% asui kaupungeissa ja 60.8% maaseudulla, kun samaan aikaan Yhdistyneiden Kansakuntien tekemän arvion mukaan vuonna 2000 koko Latinalaisen Amerikan alueella 80 prosenttia väestöstä asui yli 2000 asukkaan kaupungeissa (Keen 1992, 553). Honduras onkin koko Amerikan mantereen vielä tällä hetkellä heikoimmin urbanisoitunut maa (D'Ans 1998, 300). Kaupungistuminen on kuitenkin niin Hondurasissa kuin koko mantereella nopeaa; vuosien 1950 ja 1970 välillä yli miljoonan asukkaan kaupungit nousivat kuudesta seitsemääntoista ja niiden yhteenlaskettu asukasmäärä 15:stä 55:een miljoonaan (Keen 1992, 553). Maaseudulla elävillä naisilla on keskimäärin kahdeksan lasta ja kaupungeissa elävillä viisi. Hondurasissa erot eri sosiaaliluokkien välillä ovat huimat – kansa on todella jakautunut niihin, joilla on rahaa ja niihin joilla sitä ei ole. Tasapainottava keskiluokka puuttuu lähes kokonaan. Maailmanpankin tekemien tilastojen mukaan vuonna 1995 Hondurasin rikkaimman ja köyhimmän väestönosan väliset tuloerot olivat kolmenkymmenen suhde yhteen – tämä tarkoittaa sitä, että eniten tienaat saavat kolmekymmentä kertaa suurempaa palkkaa kuin maan köyhin työväestö (SETCO – IHNFA – UNICEF 1998, 23-24). Vuonna 1993 on arvioitu koko väestöstä 65% elävän puutteellisissa elinolosuhteissa ja 14% köyhydessä. Ylempään sosiaaliluokkaan on laskettu kuuluvan 21% maan väestöstä. Tämän tilaston mukaan 79% hondurasilaisista elää köyhyyden eri asteilla. Samassa tutkimuksessa on arvioitu vuonna 2002 luvun olevan jo 82% ja samaan aikaan 69%:n kärsivän aliravitsemuksesta. (Comision de la familia, 9-10.) Erityistä huomiota on kiinnitetty lasten kärsimään aliravitsemukseen; vuonna 1996 on 6-9-vuotiaista lapsista arvioitu keskimäärin 40 prosentin kärsivän aliravitsemuksesta. Pojat kärsivät tyttöjä enemmän puutteellisesta ravinnosta ja vanhemmat lapset nuorempia enemmän; 6-vuotiaista lapsista on arvioitu vajaan kolmenkymmenen prosentin (28.21%) kärsivän aliravitsemuksesta, kun 9-vuotiaiden kohdalla

arvioidaan määrän jo nousseen vajaan kuuteenkymmeneen prosenttiin (58.98%). (SETCO – IHNFA – UNICEF 1998, 84.) Honduras onkin yksi Väli- ja Etelä-Amerikan köyhimmistä maista.

Vuonna 2000 valmistuneen "Desarrollo Humano del 2000" raportin mukaan Honduras pitää 113. paikkaa, kun 174:n maan tila ja kehitys on arvioitu muun muassa lukutaidon, elinikäodotusten ja kansantulon perusteella. Hondurasissa ihmisten odotettavissa oleva elinikä on 69.6 vuotta, lukutaitoisia väestöstä ovat 73.4 prosenttia ihmisistä ja kouluun ilmoittautuu vain 58 prosenttia kulloisestakin ikäluokasta. Saman raportin mukaan 11.3 prosenttia hondurasilaisista ei saavuta 40 vuoden ikää, 22 prosentilla on puutetta puhtaasta juomavedestä ja 38 prosenttia on jäänyt ilman terveystalveluja. (Martínez 2000)

Hondurasissa katolisen kirkon asema on vahva ja katolilaisuus onkin maan pääuskonto. Ranskalaisen antropologin André-Marcel D'Ansin (1998, 333) mukaan katolinen kirkko on kuitenkin menettänyt valtaansa Hondurasissa viimeisten kuudenkymmenen vuoden aikana erilaisten uuskrityjen uskontojen lisääntyessä ja vahvistuessa. Maassa on katolisten rinnalla muun muassa mormooneja, Jehovan todistajia, seitsemännen päivän adventisteja, helluntalaisia, baptisteja ja evankelisia. Myös baha'i uskonto on kasvamassa ja vahvistumassa erityisesti pohjois-rannikolla. (Lonely Planet 1997, 322.) Näiden 'uusien kirkkojen' jäsenmäärät ovat kaksinkertaistuneet vuosien 1981 ja 1987 välillä viiteenkymmeneen miljoonaan; muun muassa Guatemalassa niihin on kuulunut 30 prosenttia väestöstä ja Chilessä ja Brasiliassa 15 ja 10 prosenttia väestöstä (Keen 1992, 563).

PAPA

MAMA

JESSICA

JOSE

JUANCARLOS

PERHE ON YHTEISKUNNAN JA VALTION PERUSTA

“Hondurasilainen perhe on epäyhtenäinen, mikä on seurausta sen jäsenten sitoutumattomuudesta...” “Meidän patriarkalisessa kulttuurissamme miehet rakentavat miehistä identiteettiään solmimalla useita samanaikaisia suhteita useiden eri naisten kanssa. Miehet elävätkin usein kahden tai useamman kodin välillä.” “Miehet ovat ylpeitä monilukuisesta jälkeläisjoukostaan. He haluavat antaa sukunimensä jokaiselle lapselleen, olipa lapsen äiti sitten vaimo tai rakastaja. Usein se onkin sitten ainoa asia, mitä he lapsilleen voivat tarjota.” (Comision de la familia, 24-25.)

Näin hondurasilaiset itse kuvaavat perheitään ja kulttuuriaan, missä sen jäsenillä on selvät roolit ja tarkka tehtävänjako. Mies on perheenpää, joka asettaa normit ja perheen sisäiset säännöt. Isä päättää, minkä pituinen hame on sopiva tyttärelle, onko tyttärellä lupaa seurustella, kuinka paljon talousrahaa nainen tarvitsee viikon ruokaostoksiin tai mihin kouluun lapset laitetaan. Tällainen kuvaus sopiikin kuvaamaan erityisesti ylemmän sosiaaliluokan perheitä ja niiden sukupuolten välisiä roolijakoja. Sen sijaan alemman sosiaaliluokan perheistä iso osa on naisten ja äitien vastuulla. Perhemallit vaihtelevatkin paljon eri sosiaaliluokkien välillä. Kun ylemmän sosiaaliluokan perheiden pää on isä tai joku perheen miespuolinen henkilö, se vastaavasti köyhissä perheissä usein on äiti.

Ensimmäisenä aamulla ylös – lapsille ja miehelle aamupalaa, vaatteet valmiiksi kouluun ja töihin lähtijöille ja talo siistiksi. Illalla viimeisenä nukkumaan – illallisastiat puhtaaksi, lapset nukkumaan ja mies tyytyväiseksi. Koti työllistääkin naisen varsin kokopäiväisesti. Maaseudulla talot ovat usein ilman sähköä, mikä tarkoittaa päivittäistä polttopuiden - ja vedenhakumatkoja. Niin kaupungeissa kuin maaseudulla on tavallista pestä koko perheen vaatteet käsin. Tiskeistä nyt puhumattakaan. Valmisruokien ja mikrojen sijaan vaimot tai kotiapulaiset paistavat päivittäiset tortillat koko pesueelleen. Ja kun jokainen ruokailija syö yhdellä aterialla näitä maissilettuja kolmesta viiteen kappaletta on niitä päivittäin pyöriteltävä useita kymmeniä.

On miehen vastuulla tuoda rahaa kotiin. Naisen vastuulla on sillä rahalla ruokkia ja vaatettaa katras. Miehet tekevätkin usein useampaa kuin yhtä työtä saadakseen perheen tarvitsemat lempirat kasaan. Miehet myös haluavat helliä perhettään – lähes päivittäin vaimo ja lapset saavat pieniä lahjoja. Lapsille esimerkiksi mangoja ja vaimolle kaunis hiussolki. (KP 2000)

Hondurasilaiset perheet voidaan jakaa niin sanottuihin ydinperheisiin ja laajoihin perheisiin. Ydinperheen muodostavat vanhemmat ja lapset tai toinen vanhemmista ja lapset. Laajat perheet voivat muodostua hyvinkin monin eri tavoin; vanhemmat ja jo oman perheen perustaneet lapset asuvat samassa taloudessa tai useat eri perheet muodostavat yhteisen talouden. (Comision de la familia, 7.)

Hondurasin laissa perhe on määritelty aviosuhteen tai sukulaisuuden yhdistämäksi kokonaisuudeksi. Tiukasti rajatussa merkityksessään perhe käsittää vain vanhemmat ja lapset, jotka ovat vielä kiinni vanhemmissaan eivätkä ole perustaneet omaa perhettään. Perhelaki ja sen oikeudelliset vaikutukset ulottuvat myös heihin. Perheen oleelliseksi perustaksi katsotaan aviosuhteen sijasta nimenomaan sukulaisuus. (Cruz Lopez 1994, 21.)

Hondurasilaisessa lainsäädännössä perhe määritellään ennemmin eettiseksi kuin oikeudelliseksi yksiköksi. Perhe määritellään myös koko yhteiskunnan tärkeimmäksi osaksi ja lukuisten yhteisön keskeisimpien instituutioiden lähteeksi. Lain määräämät perheoikeudet ottavat huomioon perheen kokonaisuudessaan tai jokaisen sen jäsenen yksilönään. Sukulaisuussuhteeksi laki määrittää kahden ihmisen välisen suhteen, joka voi olla verisukulaisuuden tai avioliiton sekä adoption kautta yhdistynyt suhde. Verisukulaisuus on jaettu linjoihin ja asteisiin; linja on sukupolvien ketju, missä ensimmäisessä ovat suoraan toisistaan polveutuvat (isä, poika, pojanpoika jne.) ja toisessa ne, jotka eivät polveudu toisistaan vaan yhteisestä sukulaisesta (veljet, sedät, veljenpojat ja serkut). Verisukulaisuuden asteet taas ovat jakautuneet suoriin ja välillisiin linjoihin. Suorassa linjassa

ensimmäisen asteen sukulaisia ovat vanhemmat ja lapset, toisen asteen sukulaisia taas ovat isovanhemmat ja lastenlapset, kolmannen asteen sukulaisia ovat isoisovanhemmat ja lastenlastenlapset ja neljännen asteen sukulaisia isoisoisovanhemmat lastenlastenlastenlapsilleen. Välillisessä sukulaisuussuhteessa otetaan huomioon toisistaan polveutumattomien jäsenten sukulaisuussuhteet. (Cruz Lopez 1994, 21-23.)

Hondurasilaisessa lainsäädännössä kirjoitetaan lasten ja vanhempien suhteesta seuraavasti: "Lasten täytyy kunnioittaa ja totella isäänsä ja äitiään, mutta ovat erityisesti alisteisia isälleen." Samoin laki määrää: "Vanhempien ja lasten täytyy kunnioittaa ja ottaa toisensa huomioon molemminpuolisesti. Kotona asuvien lasten täytyy totella vanhempiaan." Myös vanhempien ja lasten keskinäisestä avunannosta on määrätty laissa: "[lapsi] on aina velvoitettu huolehtimaan vanhemmistaan heidän vanhuudessaan, dementoituessaan ja kaikissa niissä elämäntilanteissa, missä vanhemmat tarvitsevat apua". (Cruz Lopez 1994, 72-73.)

Vanhempien velvollisuuksista lapsiaan kohtaan laissa määrätään henkilökohtaisesta huolehtimisesta, rikollisuudelta suojelemisesta ja kouluttamisesta. Nämä velvollisuudet katsotaan kuuluvaksi myös niille vanhemmille, jotka eivät elä lastensa kanssa samassa taloudessa. Samoin kuin näiden oikeuksien katsotaan kuuluvan myös hylätyille tai orvoiksi jääneille lapsille. (Cruz Lopez 1994, 73-75.)

Vanhempien oikeuksiin katsotaan vielä maan laissa kuuluvaksi oikeus nuhdella ja rangaista lapsiaan kohtuullisesti. Tällaisiksi kohtuullisiksi tavoiksi katsotaan neuvominen, varoittaminen, moittiminen tai rankaiseminen. Lisäksi vanhempien oikeuksiksi katsotaan oikeus valita lapsen koulutus ja ammatti ja vaatia lasta opiskelemaan. (Cruz Lopez 1994, 76-77.)

KOTONA JA KADULLA

Asun äidin kanssa, isää minä en tunne ollenkaan. Minulla on kaksi siskoa ja seitsemän veljeä. Olen nähnyt äitiä viimeksi noin kaksi kuukautta sitten, kun menin käymään kotona yhtenä päivänä, kun en halunnut olla kadulla.

Olen kadulla, kun haluan käyttää huumeita. Se on ainoa syy. Sen takia minä lähdin kotoakin. Se on ainoa asia, mitä teen kadulla. Käytän vaan huumeita – yleensä liimaa. Mutta minä en tykkää nukkua kadulla. Aikaisemmin asuin sellaisessa talossa, missä asuu muitakin lapsia. Mutta nykyään yleensä maksan aina huoneen yöksi. Saan rahaa, kun varastan.

Aikaisemmin olin töissä, opettelin suutarin töitä. Mutta sitten minä vaan käytin liimaa ja olen unohtanut sen mitä opin melkein kokonaan. Kun minä vasta opettelin, sain palkaksi vaan limpparia ja ehkä noin 50 lempiraa viikossa. (Jairo 2000)

Casa Alianzaan Betty tuli ensimmäisen kerran 6-vuotiaana. Hän tykkää käydä Casa Alianzassa silloin tällöin, koska siellä on rauhallista, vaikka pojat välillä kiusaavatkin. Hän pitää myös kriisikeskuksen vapaudesta – sinne voi tulla ja sieltä taas lähteä ilman sen suurempia selittelyjä.

Betty ei kuitenkaan viihdy Casa Alianzassa kerrallaan muutamaa päivää pidempiä jaksoja. Välillä hän asuu lyhyen aikaa tätinsä luona ja välillä taas jonkun päivän äitinsä luona. Tyttö kertookin haluavansa vieraila äitinsä luona, mutta sanoo, että heidän on mahdotonta asua yhdessä. Välillä Betty nukkuu jonkun yön yhdessä kaupungin Mitchin tuhoamista autiotaloista muiden katulasten kanssa. Kaduille hän ei mielellään jää nukkumaan, mutta joutuu välillä tekemään sitäkin.

Bettyn ollessa pieni tyttö, isä tykkäsi suukotella tytärtään suoraan suulle ja pitää muutenkin ihan lähellä. Kahdeksanvuotiaana Betty oli jo riittävän vanha ymmärtämään, että isän läheisyys oli vääränlaista läheisyyttä. 12-vuotiaana tyttö sai tarpeekseen siitä, että ei äiti eivätkä poliisit uskoneet isän käyttävän häntä seksuaalisesti hyväkseen. Hän oppi, että aikuiset uskovat mieluummin toista aikuista. (KP 1999)

Casa Alianza on omassa tutkimuksessaan (s.a. 13) todennut, että varsinkin köyhien perheiden rakenteet ja mallit muuttuvat hyvin usein ja ovat näin erittäin epävakaita. Näissä perheissä on tavallista, että toinen vanhemmista jättää perheensä ja tilalle tulee usein uusi isä- tai äitipuoli. Jokainen tällainen muutos aiheuttaa kuitenkin aina myös perheen sisäisen kriisin ja pakottaa sen jäsenet sopeutumaan taas uuteen tilanteeseen. Perheolojen epävakaus (vaihtuvat isä- ja äitipuolet, vanhempien korvaaminen muilla sukulaisilla, kotona tapahtuva väkivalta ja hyväksikäyttö, vanhempien alkoholismi tai huumeriippuvuus) saa monet lapset ja nuoret tekemään päätöksensä lähteä kaduille. He lähtevät vaikeasta tilanteesta ja yrittävät ratkaista sen muuttamalla pois kotoaan. Harvoin he kuitenkaan katkaisevat välejänsä kokonaan kotiinsa ja perheeseensä. He eivät vain enää lähtemisensä jälkeen anna kodin tai perheen kontrolloida omaa elämäänsä, vaan kontrolloivat sitä itse samoin kuin tekevät itseään koskevat päätökset ilman vanhempiaan. Harvoin siis perheet hylkäävät lapsiaan vaan useammin juuri kaduille jääneet lapset jättävät perheensä. Yhtäkkisen lähdön sijasta kaduille jääminen onkin lähes aina prosessin tulos. Lapset tutustuvat muihin kaduilla aikaansa viettäviin lapsiin ja viettävät yhä enemmän aikaa keskenään toistensa seurassa. Seuraavaksi he saattavat jäädä kaduille yöksi tai kahdeksi aina silloin tällöin. Pikku hiljaa he viettävät kaduilla aina hiukan pidempiä ajanjaksoja ja lopulta päättävät jäädä sinne kokonaan.

Se minun vanhempi veli sanoi, kun olin kotona käymässä, että halusi nähdä nämä kaulakorut mitä minulla oli kaulassa. Sanoin, etten näytä, koska se kuitenkin haluaa varastaa ne. Se kun on ihan hullu – oikeasti. Se on käyttänyt liimaa jo niin kauan, että sen aivot on ihan tuhoutuneet. No se vaan pyysi ja pyysi nähdä ne ketjut. Ja lopulta minä suostuin ja annoin ne sille. Samantien kun sillä oli ne, se sanoi, että minä tästä lähdenkin. Ei se kuitenkaan ottanut niitä. Antoi takaisin ja sanoi, että se oli vaan leikkiä.

Mutta sellaista siellä kotona aina on. Minun pitää nukkuakin näin – toinen silmä auki. Enkä minä oikein koskaan nukukaan siellä. Ne jotka tappoivat isän – ne etsii nyt minua ja minun veljiä. (Wilmer 2000)

Yhdeksi syyksi perheolojen epävakauteen on esitetty nopeaa kaupungistumista ja mittavaa maaltamuuttoa joka puolella Latinalaista Amerikkaa. Kaupungistumisen katsotaan vaikuttavan siihen, että arvot, normit ja perheiden sisäiset roolit muuttuvat nopeasti ja aiheuttavat hämmennystä, mikä taas vaikeuttaa sopeutumista uuteen elämäntapaan ja kulttuuriin. (Casa Alianza s.a. 14.)

Latinalaisessa Amerikassa eliittiperheillä ja tavallisilla perheillä on erilaiset perinteet. Eliittiperheissä isät ovat voimakkaita, läsnäolevia johtohahmoja, joita pojat oppivat kunnioittamaan. Köyhissä perheissä keskeisen aseman ottaa yleensä nainen. Poikia ei kasvateta niinkään kunnioittamaan auktoriteetteja kuin itsenäistymään kodista mahdollisimman pian. (Aptekar 2000.)

En ole nähnyt äitiä neljään vuoteen ja minulla on äitiä ikävä. Toivonkin, että jonain päivänä vielä tapaan hänet. Äiti on minut luonut. Rakastan äitiä kovasti ja teen tämän (pysyminen Casa Alianzassa) äidilleni, jotta taas tapaisimme. Hyvä, että olen nyt täällä. Toivon, että jään ja opiskelen, minkä jälkeen teen töitä ja autan äitiä. (Carlos 2000)

Vaikka useimmilla kaduilla elävillä lapsilla ja nuorilla on takanaan epävakaa ja turvaton lapsuus ja juuri vaikeudet kotona ovat saaneet heidät jättämään kotinsa ja perheensä, on perheen perustaminen silti heillekin usein tärkein ja toivotuin tavoite ja tulevaisuudensuunnitelma. Perhe sinänsä on arvo, jota kunnioitetaan ja johon halutaan myös itse pyrkiä. Usein tavoiteltu perheyhteys elää kuitenkin vain haaveissa ja suunnitelmissa ja on harvoin todellisuutta.

Kotona minä olen minun perheelle ihan yhdentekevä. Nyt olen kuitenkin jo 17-vuotias ja olen ajatellut jättää huumeet ja perustaa oman perheen. Uskonkin, että pystyn vielä jättämään ne ja että minusta tulee hyödyllinen yhteiskunnalle ja saan perustaa perheen. (Marcos 2000)

Pedro

5. KATULAPSET – REUNA-ALUEEN IHMISIÄ KAUPUNGIN SYDÄMESSÄ

[Köyhyyden kulttuuri] Antropologisessa käytössä termi kulttuuri merkitsee ennen muuta elämänmallia, joka on siirtynyt sukupolvelta sukupolvelle. Käyttäessäni tätä määritelmää kulttuurista köyhyyden ymmärtämiseksi, haluan kiinnittää huomiota siihen, että köyhyys moderneissa maissa ei ole ainoastaan taloudellisen ahdingon, epäjärjestyksen tila, ei ainoastaan jonkin puuttumista. Se on myös jotakin positiivista siinä mielessä, että sillä on rakenne, järjellinen perusta ja puolustusmekanismit, joita vailla köyhät tuskin kestäisivät. Lyhyesti sanoen se on elämäntapa, huomattavan pysyvä ja sitkeä elämäntapa, joka on siirtynyt sukupolvelta sukupolvelle, vanhemmilta lapsille.

Eräitä sosiaalisia ja psykologisia ominaispiirteitä ovat asuminen ahtaissa kortteleissa, oman rauhan puuttuminen, laumaelämä, alkoholismien yleisyys, jatkuva turvautuminen väkivaltaan riitoja ratkaistaessa, jatkuva väkivallan käyttö lapsia kasvatettaessa, vaimon hakkaaminen, varhainen perehtyminen sukupuolielämään, vapaat suhteet tai avoliitot, äidin ja lasten hylkäämisen suhteellinen yleisyys, suuntaus kohti äitikeskeisiä perheitä ja paljon suurempi äidinpuoleisten sukulaisten tuntemus, ydinperheen vallitsevuus, voimakas taipuvuus autoritaarisuuteen ja vahva perhesolidarisuuden korostaminen – ihanne joka vain harvoin saavutetaan. Muita piirteitä ovat voimakas orientoituminen nykyhetkeen, mihin liittyy suhteellisen vähäinen kyky lykätä hyvityksen saamista ja suunnitella tulevaisuutta. (Lewis 1989, 20-23.)

Oscar Lewis on teoksessaan Sánchezin lapset kuvannut meksikolaisen perheen elämää ja köyhyyden kulttuuria Meksikossa. Teoksen ensimmäinen painos on ilmestynyt vuonna 1961, mutta hämmästyttävän hyvin senaikainen kuvaus sopii edelleen kuvaamaan myös Hondurasin köyhää väestöä. Vastaavanlaisia kuvauksia löysin omista kenttäpäiväkirjamerkinnoistäni.

Ihmiset, jotka elävät kaupungissa, mutta sen laitamilla. Ovat köyhiä, mutta eivät silti kaikki kuulu samaan sosiaaliluokkaan – köyhien keskuudessakin on varakkaampia, köyhempää ja äärimmäisen köyhiä.

Talot on rakennettu vuorten rinteille tai niiden laaksoihin. Talot ovat lähellä toisiaan, yksi- tai kaksikerroksisia tiili- tai kivitaloja. Varsinaisia pihvoja ei ole. Asunnoissa on yhdestä muutamaan huonetta. Perheissä 4-12 henkeä. Talot ovat matalia. Ikkunoita on yleensä yksi kullakin seinällä. Ikkunat ovat ilman lasia eivätkä kovin suuria. Ne ovat avoimia tai suljettuja puisilla ikkunaluukuilla. Sisällä on ison osan päivästä hämärää tai pimeää.

Sisällä kotona ei välttämättä varsinaisesti vietetä paljon aikaa. Ulkona ovat työ, koulu, sukulaiset, kaverit, naapurit jne. Kaduilla pojat pelaavat jalkapalloa ja auttavat myyntiin tarkoitettujen tavaroiden kantamisessa. Tytöt myyvät tortilloja ja mangoja. Pienet lapset ja vielä ihan vauvat seuraavat äitiään tai siskojaan töihin. Lapset istua nököttävät jalkakäytävillä, nukkuvat pahvilaatikoissa tai juuttikangassäkkien päällä. Katu onkin hyvin lähellä kotia. Kaduilla ollaan töissä, käydään ostoksilla, tavataan ystäviä ja naapureita. Iso osa elämästä tapahtuu kaduilla ja muissa julkisissa tiloissa kuten esimerkiksi toreilla, katukuppiloissa ja puistoissa.

Niinpä matka kotoa kaduille on lyhyt. Kaduille on helppo lähteä, viettää aina hiukan pidemmän aikaa ja lopulta jäädä sinne kokonaan. (KP 2000)

Hondurasissa Lewisin määrittelemää köyhyyden kulttuuria voi katsoa edustavan lähes 70 prosenttia maan väestöstä. Niin kuin Lewis osuvasti kirjoittaa, on todellakin kyse erittäin sitkeästä kulttuurin muodosta, joka edelleen siirtyy sukupolvelta toiselle. Kaduilla elävät lapset ovat yksi osa tätä köyhyyden kulttuuria ja sen pitkäaikaisia jäseniä; suurin osa heistä tulee köyhyyden eri asteilta ja näin he siis jatkavat vanhemmiltaan perimää elämänmuotoa. Usein he myös vievät perinnettä eteenpäin ja vahvistavat elämänmuotoa saamalla itse lapsia hyvin nuorina.

Lasten tulevaisuus riippuu paljolti siitä, millaisen elämän he ovat siihen mennessä eläneet. Pojilla, jotka ovat 16 –

vuotiaita, voi jo olla kaksi lasta. He sanovatkin, että lahjoittavat lapsia ja käyttävät ajan hyväkseen. Normaalisti, kun heillä on kumppaninsa, he ovat hyvin epävakaita. Yksi kiinnostava asia on se, miten pojat jättävät tyttöystävänsä tai vaimonsa, kun nämä tulevat raskaaksi. Pojat pelkäävät sitä isäksi tuloa, kun ovat itsekin vielä nuoria ja haluavat mennä ja pitää hauskaa. (Oseguera Santeli 2000)

KATU JA LAPSI

Lasten elinolosuhteita kartoittavissa tutkimuksissa erityisen vaikeissa oloissa elävät lapset on jaettu kuuteen eri ryhmään. Nämä ryhmät ovat työtä tekevät lapset, katulapset, hyväksikäytetyt lapset, laitoksissa elävät lapset, aseellisissa konflikteissa osallisina olevat lapset sekä luonnonmullistusten keskellä elävät lapset (UNICEF 1988, 11). Katulapset ovat tämän määritelmän mukaan oma ryhmänsä, mutta heihin on helppo yhdistää piirteitä myös muista ryhmistä. Osa katulapsista tekee töitä, osaa ovat kohdanneet erilaiset luonnonmullistukset, isoa osaa heistä on seksuaalisesti hyväksikäytetty ja osa heistä asuu säännöllisesti erilaisissa laitoksissa. Monista erityisen hankalissa olosuhteissa elävistä lapsista onkin tullut katulapsia sen jälkeen, kun UNICEF otti termin käyttöön viisitoista vuotta sitten (Aptekar 2000).

Katulapsista puhuttaessa voidaan yksiselitteisesti ja yksinkertaistavasti puhua lapsista, jotka elävät kadulla. Kun sanan jakaa osiin 'katu' ja 'lapsi', auttavat ne molemmat avaamaan laajemman näkökulman koko katulapsi-käsitteeseen ja sitä ympäröivään keskusteluun.

LAPSI JA LAPSUUS KÄSITTEINÄ

Yksi lähtökohta katulapseuden ymmärtämiselle on lapsuuden käsitteen tarkempi määrittely. Lännessä monille ihmisille lapsuuden käsite perustuu ajatukseen, että lapsi on viaton ja jatkuvasti huomion tarpeessa. Vaikka tämä käsitys on yhteinen tietyissä kulttuureissa, sen soveltaminen kaikkiin kulttuureihin on ongelmallista. Itse asiassa YK:n säätämät lasten oikeuksia koskevat kansainväliset lait perustuvat länsimaiseen standardiin, jolloin niiden esittäminen maailmanlaajuisina on todellakin ongelmallista. Kehittyvissä maissa saatetaan käyttää kasvatustapojen menetelmiä, jotka vaikuttavat raaoilta länsimaisesta näkökulmasta katsottuna. Esimerkiksi kymmenvuotiaan lapsen voidaan odottaa ansaitsevan elantonsa, huolehtivan omista perustarpeistaan ja osallistuvan koko perheen yleisen hyvinvoinnin edistämiseen. He saattavat kyetä em. asioihin aivan hyvin. Tästä huolimatta heille ei suoda (ja kenties ei tulisiakaan suoda) aikuisten etuoikeuksia ja velvollisuuksia.

Lapsen ja lapsuuden käsitteet ovat itse asiassa varsin nuoria – ainakin sellaisina kuin ne länsimaissa määritellään. Länsimainen lapsuus on ajallisesti varsin pitkä ja siihen ajatellaan kuuluvan sille ominaisia piirteitä, mitkä puuttuvat vastaavasti aikuisuudesta. Lapsuuden määritelmät ovatkin hyvin kulttuurisidonnaisia ja riippuvaisia siitä kontekstista, mihin lapsi syntyy ja kasvaa.

Länsimaissa ikä on yksi lapsuutta keskeisimmin määrittävä tekijä. Lapsuudelle on asetettu tarkat ikäraajat ja niille omat erityispiirteensä. Monissa maissa raja lapsuuden ja aikuisuuden välillä ei kuitenkaan ole ollenkaan näin selvä. Määritelmät sille, mistä lapsuus alkaa ja milloin siirrytään aikuisuuteen, vaihtelevat suurestikin maittain ja kulttuureittain. Samoin kuin lapsuuteen ja nuoruuteen liitetyt odotukset, oikeudet ja velvollisuudet vaihtelevat eri kulttuureissa. Tämä taas vaikuttaa siihen, kuinka lapsia kohdellaan, mitä heiltä odotetaan ja kuinka he itse vastaavat noihin odotuksiin.

Hondurasissa ja lähes koko Latinalaisen Amerikan alueella lapsuuden alkamisen määritelmään vaikuttaa katolisen kirkon vahva asema. Katolinen kirkko ja myös maan lainsäädäntö määrittävät elämän alkavan hedelmöittymisen hetkellä. Tämän jälkeen elämä itsessään on arvokas ja suojelemisen arvoinen. Lapsuuden alkamisen määritelmä onkin ollut ongelmana myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen laadinnassa. Kun Vatikaani ja katoliset maat puolustivat lapsen oikeutta heti siirtämishetkestä lähtien, useat kansainväliset naisjärjestöt ja länsimaat yhdessä sosialistimaiden kanssa vetosivat olemassaoleviin asiakirjoihin, joissa syntyvyyden ehkäisy on maailmanlaajuisesti hyväksytty (Utriainen, 33). Myös täysi-ikäisyyden määrittelyssä löytyi niin suuria eroavaisuuksia, ettei niistä päästy yksimielisyyteen tai kompromissiin vaan tilalle jätettiin kulttuurin mentävä kohta: "Tässä yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle kahdeksantoistavuotiaasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin".

Hondurasin lain mukaan lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat tytöt ja pojat. Lapsuus on kuitenkin jaettu samassa laissa vielä varhaislapsuuteen (*infancia*), mihin kuuluvat kaikki lapset 12:een ikävuoteen saakka ja nuoruuteen (*adolescencia*), mihin kuuluvat 12-18-vuotiaat pojat ja 14-18-vuotiaat tytöt. Lakisanastossa on käytössä vielä kolmas termi; nuoret aikuiset (*menores adultos*), jotka ovat 18-21-vuotiaita naisia ja miehiä. (Cárcamo Tercero 1997, 15.)

Latinalaisessa Amerikassa tyttöjen ja poikien lapsuus on erilainen. Heitä kohdellaan eri tavoin ja heille asetetaan erilaisia odotuksia ja velvollisuuksia sukupuolen mukaan. Myös työtä ja ruumiillista kuritusta käytetään kasvatuksessa eri tavoin kuin omassa läntisessä kulttuurissamme. Yksi näkyvimmistä eroista lasten kasvatuksessa on lasten kotitöihin osallistuminen ja niistä huolehtiminen. Tytöt osallistuvat jo hyvin nuorina erilaisiin kotitöihin äidin ja vanhempien sisarustensa kanssa. Hyvin nuorina he myös jo pystyvät huolehtimaan useista erilaisista töistä, joita kodinhoitoon kuuluu; he huolehtivat nuoremmista sisaruksistaan, valmistavat ruokaa, tekevät

ruokaostoksia koko perheelle, siivoavat ja pesevät pyykkiä. Näihin töihin perheen pojat harvoin osallistuvat.

Kodin maailma on naisen valtakuntaa – koti, lapset ja lähellä asuvat sukulaiset. Mies vaikuttaa kodin ulkopuolella – nainen kodin seinien sisäpuolella. Tähän elämisen malliin kasvavat myös lapset. Kotityöt kuuluvat tytöille eikä poikien odoteta niihin osallistuvan. Tyttöjen elämä on poikia enemmän kotona. Pojille toivotetaan onnea tyttöjen suhteen näiden lähtiessä viikonloppuna iltaa viettämään – samalla kun tytöt jäävät kotiin nuorempien sisarustensa kanssa. Tytöille ei hevin anneta lupaa poikaystävään. Poikien useista tyttöystävistä sen sijaan kerrotaan sukulaisille ja lasketaan leikkiä. Jos tytöt puolestaan tulevat poikaystäväkielloista huolimatta raskaaksi koulu- tai opiskeluaikanaan, heidän on jätettävä opiskelut sikseen. Halutessaan he voivat jatkaa koulunpenkillä iltaisin, kun muiden koulupäivä on jo ohi. Tavallisempaa on kuitenkin palata kouluun vasta lapsen ollessa muutaman vuoden ikäinen. Tavallista on myös olla enää palaamatta. Ensimmäisestä lapsestaan lähtien nainen onkin kiinni lapsissaan. Aina on joku lapsista mukana – yksin tai ystäviensä kanssa naisella on harvoin lupaa lähteä kotoaan. (KP 2000)

Kenestä siis puhumme, kun käytämme katulapsikäsitettä? Puhumme lapsista ja nuorista – liian nuorista heidän oman yhteiskuntansa näkökulmasta – jotka elävät ilman vanhempien tai aikuisten valvontaa kehittyvien maiden kaupungeissa. Tämä on edelleen liian yleinen määritelmä. Esimerkiksi, on aivan liian yleistä puhua katutyttöjen tai katupoikien sijaan katulapsista, jolloin sukupuolten väliset erot jäävät huomioimatta. Katupojat ovat suuri enemmistö; 90% monissa Afrikan maissa, yli 80% Jamaikassa ja muissa Karibian maissa ja yli 75% ympäri maailmaa. Tämä on erityisen olennainen huomio siksi, että yleensä monissa kulttuureissa tytöt ovat alttiimpia hylkäämiselle ja hyväksikäytölle kuin pojat. Jos katulapsena oleminen (tyttöinä tai poikana) olisi ainoastaan laiminlyönnin tai hyväksikäytön tulosta, voisi olettaa tyttöjen suhteellisen määrän katulapsista olevan suurempi. (Aptekar 2000)

KADUN KÄSITE

Niin kuin koko kaupunki, myös sen kadut ovat fyysisesti ja sosiaalisesti rakentuneita tiloja. Rakennettu kaupunki ja ympäristö; rakennukset, puistot, sillat, torit, kadut jne, määrittävät olemistamme kaupungissa, mutta samalla tilassa olemalla, tekemällä ja kokemalla luomme kaupungin ja annamme tilalle merkityksiä (Junkala 1999, 20). Yhtenä tärkeänä tekijänä kaupunkitilan hahmottamisessa etnologian tutkija Pekka Junkala (1999, 21) mainitsee rajan käsitteen. Raja erottaa sisä- ja ulkotilan ja havainnollistaa näin tilasta toiseen siirtymisen. Tällaisia sisä- ja ulkotilan välisiä rajoja voivat olla muun muassa seinät, portit, aidat ja ovet, mutta myös portaikot, käytävät, pihat ja kadutkin (Junkala 1999, 21). Kaupunkitila voidaan vielä jakaa käyttäjiensä mukaan julkiseen, puolijulkiseen, puoliyksityiseen ja yksityiseen tilaan (Junkala 1999, 21). Kaupungin kadut, torit, puistot ja sillat ovat julkista ja kaikille tarkoitettua tilaa. Kaikki eivät kuitenkaan käytä; liiku, ole ja koe näitä tiloja yhtäaikaan.

Etnologian tutkija Nina Säaskilahti (1999, 14-15) kuvaa kaupunkia eri kulttuuristen maailmojen sijaintipaikkana, missä eri ryhmät jakavat kaupungin fyysisen rakenteen ja jokaisella on oma kaupunkinsa yhdessä ja samassa kaupungissa. Kaupungin julkiset tilat ovat nekin ikään kuin varattuja tietyille käyttäjäryhmille eri vuorokaudenaikoina ja eri tarkoituksiin. Toki näitä tiloja käytetään samanaikaisestikin hyvin erilaisiin tarkoituksiin; kun koulupukuiset lapset ylittävät sillan koulumatkallaan, katulapset peseytyvät sen alla virtaavassa joessa, tai kun toiset nousevat portaat käydäkseen sisällä kirkossa, toiset toivovat heistä asiakkaita myymilleen arvoille.

Myös Bédarida ja Sutcliffe (1981, 22) ovat määritelleet kadun kaupungin julkiseksi ja liikkumiselle varatuksi tilaksi. Lasten kohdalla kadun ja kodin erottaminen toisistaan entistä selvemmin yleistyi varsinkin siinä vaiheessa, kun lasten koulunkäynti yleistyi. Lasten oppiminen ja opettaminen haluttiin siirtää kaduilta kouluihin. Niinpä siinä vaiheessa kaduille jäivät ne lapset, joita julkinen koululaitos ei tavoittanut. Nämä lapset jäivät kaduille muun muassa kerjäläisten ja kodittomien kanssa, joiden elämää tarkkailtiin ja valvottiin

poliisin ja armeijan toimesta. (Meyer 1983, 3-4.) Katulasten konkreettinen näkyminen ja näkyvillä oleminen katukuvassa vaikuttaa juuri siihen, että viranomaiset puuttuvat heidän elämäänsä.

Kaduilla elävät lapset ja nuoret rikkovat yleisesti hyväksyttyä katukäyttäytymistä vastaan. He eivät käytä katuja vain paikasta toiseen siirtymiseen, vaan viettävät siellä suurimman osan ajastaan; lapset syövät, nukkuvat, työskentelevät ja tapaavat kavereitaan kadulla. He ovat tehneet julkisesta ja kaikille tarkoitettusta tilasta yksityistä ja omaansa. Niinpä kaduilla elävät lapset ja nuoret häiritsevät muita kaduilla liikkuja likaisella ja hoitamattomalla olemuksellaan ja epäkunnioittavalla tai välinpitämättömällä käyttäytymisellään. Muut kaduilla liikkuvat ihmiset myös pelkäävät lasten ja nuorten tekemiä varkauksia. Katulapset horjuttavat arkielämän turvallisuutta ja edustavat konkreettisella ja näkyvällä tavalla poikkeavuutta ja vierasta. Samalla poikkeavuus saa nimen, ja siihen voidaan ottaa julkisesti kantaa ja alkaa suunnitella ongelman ratkaisemiseen tähtäviä toimenpiteitä. (Glauser 1997, 151-153 sekä Ruokolainen Leena 1998, 41.)

Yhteiskuntahistorian tutkija Antti Häkkinen on kuvannut kaupunkielämän sisäistettyä viipaleisuutta vallan ja vallan merkkien eriaikaista näkymistä ja näyttämistä Helsingin katuelämässä katuprostituution kautta. Hän lainaa Hilda Tihlän sanoja tämän romaanista Leeni (1908), missä kaupungin sydän on aluetta, jossa aamulla ovat nähtävissä torille rientävät luutamummot, päivällä vaatteillaan koreilevat rouvat, illalla iloiset nuoret perheet, mutta yöllä – silloin kadun valtaavat rumuus ja synti, portot, juopot, irstaat, hillittömät ja ahneet. Kaikille on annettu oma aikansa ja paikkansa kaupunkitilassa ja -kuvassa. (Häkkinen 1995, 27.)

Vaikka lainaus on Helsingistä ja lähes sata vuotta sitten kirjoitettu – siitä voi kuitenkin löytää jotain yhteistä myös tämän päivän hondurasilaiseen kaupunki- ja katukuvaan. Samoin kuin niihin asenteisiin, joita kulloiseenkin katujen käyttäjäryhmään kohdistetaan. Myös Tegucigalpassa kaupunki ja sen kadut ovat tällä tavoin viipaloituneet ja antaneet jokaiselle niitä käyttävälle ryhmälle oman aikansa ja paikkansa. Kaupungin puhtaanapidon ihmiset

valloittavat kadut aina aamuisin ja iltaisin toriaikojen päätyttyä. Aamulla heidän jälkeensä kadut täyttyvät katukauppiaista, kerjäläisistä, autoista, myyntipöydistä ja puisista myymälävaunuista. Päivällä kaduilla liikkuu koululaisryhmiä koulupuvuissaan ja heidän jälkeensä työssäkäyviä aikuisia koti- ja ostosmatkoillaan. Myöhään illalla ja yöllä kaupungin kaduilla on hiljaisempaa. Silloin suurin osa kaduilla liikkujista on menossa jonnekin: ravintolaan, elokuviin, kotiin tai kyläilemään. Kaduilla elävät lapset ja nuoret rikkovat tätäkin osajakoa. He liikkuvat kaduilla ympäri vuorokauden ja ovat näkyvissä lähes jatkuvasti. Silloin, kun he haluavat siirtyä ulkopuolelta sisäpuolelle, he vuokraavat huoneen, yöpyvät jossain kaupungin autiotaloista, menevät perheensä luo tai johonkin katulasten keskuksista.

Vaikka erilaiset katuja käyttävät ryhmät ja ihmiset ottavat tilan haltuunsa eri aikoina ja eri tavoin, he eivät kaikki ajattele katua sillä hetkellä omaisuutenaan tai edes itselleen muita enemmän kuuluvana. Katulapsille kaupunkitila taas on täynnä reviierejä, joita puolustetaan ja minne ei päästetä muita. Kaupunkireviirit voidaan Junkalan (1999, 41) mukaan jakaa primaarisiin, sekundaarisiin ja julkisiin reviiereihin. Reviiirit eroavat siinä, kuinka ne otetaan haltuun, niitä kontrolloidaan ja kuinka niihin sitoudutaan (emt.). Katulasten reviiirit kuuluvat sekundaarisiin reviiereihin: ne ovat primaarisia avoimempia ja lapset pitävät niitä ominaan, vaikeivat omistakaan paikkaa. Katulasten reviierejä ei ole rajattu selvillä merkeillä, kuten aidoilla tai rakennuksilla. Reviiirit on rajattu Junkalan (emt.) mainitsemilla symbolisilla ja mentaalisilla rajoilla. Kaduilla elävät lapset ja nuoret ovat ottaneet tiettyjä osia kaupungista haltuunsa ja kutsuvat sitä omaksi alueekseen: he voivat sanoa kuuluvansa esimerkiksi Mercedes-puiston ryhmään tai jengiin. Varsinkin järjestäytyneet jengit ovat myös valmiita puolustamaan omaa reviiiriään voimakkaastikin. Toisista erottautuminen tai omiin sitoutuminen liittyy reviiirien kommunikatiiviseen ulottuvuuteen (Junkala 1999, 42). Omassa tilassa oleva toinen paljastuu erilaisilla symboleilla ja merkeillä, joilla katulapset ja jengien jäsenet viestivät keskenään. Ryhmillä ja jengeillä on omia tapojaan pukeutua ja puhua, samoin kuin merkkejä tietyn jengin jäsenyydestä ovat erilaiset tatuoinnit ja käsimerkit.

Ne kysyivät meiltä, että mihin jengiin me kuulumme. Otto ja Hiran ei sanoneet mitään, mutta minä sanoin kuuluvani 18-jengiin. Ne hakkasivat Oton ja Hiranin, veivät vaatteet, kengät ja rahat. Minulta ne polttivat vain hiukset tulitikuilla. Kenkiä ne eivät vieneet, kun ne haisivat niin pahalle. Sitten ne käskivät meidän palata takaisin Tegucigalpaan. Minun piti erota kavereistani, kun ne sittenkin halusivat hakata minut ilman mitään syytä. Tai ehkä ne arvasivat, että valehtelin, kun sanoin kuuluvani 18:an, vaikka en kuulukaan. (Wilmer 2000)

Symbolisten ja mentaalisten rajojen sekä tilojen haltuunoton lisäksi katulapset sijoittuvat mielenkiintoisella tavalla virallisten reviirien rajakohdille olemalla ja liikkumalla siellä, missä sisätilasta siirrytään ulkotilaan tai päinvastoin. Esimerkiksi juuri tämä jo mainitsemani Mercedes-puiston jengi sijoittuu kolmen virallisen reviirin: poliittisen ja hallinnollisen, kirkollisen sekä kaupallisen rajatiloihin. Mercedes-puisto nimittäin sijaitsee kaupungin keskustassa sivustoillaan kongressi, katedraali ja pankki- ja ostoskadut. Kaikkien muiden paitsi katedraalin ovilla seisoo aseistettuja vartijoita pitämässä yllä järjestystä ja turvallisuuden tunnetta. Lapset ja nuoret viettävät aikaansa puiston penkeillä, puiden alla, pienellä betonipäälysteisellä kentällä, ovisyvennyksissä, jalkakäytävillä ja portailla.

Kaduilla elävien lasten ja nuorten viihtyminen aukeissa tai puoliaukeissa tiloissa (toreilla, puistoissa, kaduilla, silloilla, siltojen alla jne) on yksi silmiinpistävimmistä piirteistä heidän tilankäytössään kaupungissa. Kun he vielä arvostavat katujen tarjoamaa vapautta, vahvistaa tämä Yi-Fu Tuanin (1974, 27-28) esittämää määritelmää avonaisten tilojen merkitsemästä vapaudesta. Vapauden lisäksi Tuan liittyy avonaisiin tiloihin seikkailun, valoisuuden, julkisen alueen sekä muodollisen ja muuttumattoman kauneuden mielikuvat. Suljettuihin tiloihin hän vastaavasti liittyy kodikkaan turvallisuuden, yksityisyyden ja pimeyden käsitteet.

En ole koskaan kuullut, että kukaan olisi sanonut tuntevansa oloansa kovin turvalliseksi täällä pääkaupungissa Tegucigalpassa. Esimerkiksi kävellessään kaduilla. Ei se tarkoita, että joku aina hakattaisiin tai tapettaisiin, mutta

melkein 90% Tegucigalpan ihmisistä on epävarmoja erilaisten syiden takia. Meillä ei ole ennaltaehkäisevää tai varkauksien varalta kunnolla valmistautunutta poliisia. Näiden asioiden takia ihmiset haluavat mennä koteihinsa aikaisin – ainakaan toreilla, bussiasemilla tai pimeillä asuinalueilla ei kukaan halua enää illalla liikkua. (Oseguera Santeli 2000)

Maan pääkaupungin Tegucigalpan katukuvaan kuuluvat näkyvästi vartijat ja poliisit, jotka ovat vahvasti aseistettuja. Vartijoita seisoo muun muassa kauppojen, pankkien ja ravintoloiden ovilla. Poliiseja partioi keskustan kaduilla suuria määriä. Lisäksi miesten ja nuorten poikien näkee kantavan mukanaan veitsiä ja aseita. Yleinen ilmapiiri on siis jokseenkin epäluuloinen ja varuillaan oleva. Väkivaltaan on varauduttu ja sitä pelätään. Toki näkyvällä kontrollilla ja vahvalla aseistuksella toivotaan olevan myös ennaltaehkäisevä vaikutus niin, ettei väkivaltaa pääsisi syntymään.

Katulapset sanovat pelkäävänsä kadulla, mutta samalla he itse aiheuttavat pelkoa muissa kadulla liikkujissa. Katulapsiin suhtaudutaan epäluuloisesti ja heihin liitetään pelkoa herättävät mielikuvat varkauksista, huumeista ja väkivaltaisuudesta. Niinpä katulapset nähdäänkin ongelmana, johon on reagoitava ja joka on yritettävä poistaa. Kaduilla partioivat poliisit reagoivat pitämällä yllä järjestystä ja rankaisemalla ja esimerkiksi Casa Alianza reagoi tarjoamalla mahdollisuutta lähteä kaduilta.

Kristian ei pidä elämästään kaduilla. Kaduilla tulee usein nälkä ja kylmä. Kaduilla myös pelottaa. Kristian pelkää poliiseja, jotka voivat olla väkivaltaisia, jos heidän kanssaan ei ole kaveria. Poliisia hän pelkää myös silloin jos hänellä ei ole rahaa maksaa niin sanottua suojelusrahaa heille. Muita lapsiakin Kristian pelkää. Hän on väsynyt juoksemaan pakoon veitsiä, nyrkkejä ja potkuja. Kristian tietää myös näyttävänsä pahalta joidenkin ihmisten silmissä. Niinpä hän onkin oppinut tietämään alueet ja paikat, missä hänen annetaan olla ja mistä hänet käsketään pois muiden katseiden alta. (KP 2000)

Poliiseja minä pelkään. Ne aina etsii ja lyö. Poliisit aina lyö. Vaikka kukaan ei olisi tenytkään yhtään mitään, aina ne silti

lyö. Jos niillä on joku syy, ne voi lyödä sen takia, että joku käyttää huumeita. Tai sitten ne vaan näkee jonkun kadulla, vaikka se ei tee siellä mitään, ne lyö vaan siksi, että näkevät jonkun kadulla. (Wilmer 2000)

KATULAPSI

Jäin kadulle ensimmäisen kerran, kun sain rahaa kotoa ja kadulla tuli vastaan poikia, jotka ottivat ne rahat minulta. En uskaltanut mennä kotiin ilman niitä rahoja ja niinpä jäin kadulle. Jos olisin mennyt kotiin, minut olisi ihan varmasti hakattu. Siitä on nyt seitsemän vuotta. Siitä lähtien olen ollut kadulla. Ensin varastin, että sain rahaa, mutta sitten jätin sen ja menin töihin. Teen töitä yksien varastojen omistajien kanssa, autan siellä kaikessa. Vien vesimeloneja ja muuta. Yleensä teen töitä muutaman tunnin päivässä, mutta välillä olen koko päivän töissä aamuviiidestä kun tori avataan siihen kun se suljetaan viideltä iltapäivällä. Välillä aina yhteentoista asti yöllä. Maanantaista perjantaihin. Meitä on useita ja me saadaan päivässä yhteisesti sata lempiraa. Se kaduilla onkin hyvä juttu, kun siellä voi etsiä ja tehdä töitä jos haluaa. Kaduilla voi muutenkin tehdä sitä mitä haluaa. Huonoa siellä on se, että joku voi tappaa tai voi joutua vankilaan. (Elvin 2000)

Elvin on yksi Hondurasin tuhansista katulapsista. Instituto Hondureño de la Niñez y la Familia (IHNFA) on arvioinut kaduilla elävien ja asuvien lasten määrän koko maassa viideksi tuhanneksi. Arvio vaihtelee eri tilastoissa 3000:sta-5000:een. Virallisesti katulapset määritellään 6-18-vuotiaiksi ihmisiksi, joiden lapsuus on keskeytynyt tai katkennut liian aikaisin. Suurin osa heistä ei käy koulua tai käyvät sitä vain hyvin satunnaisesti ja ajoittain. Yleensä nämä lapset astuvat aikuisten maailmaan tekemällä töitä toreilla, viettämällä aikaansa kokonaan tai lähes aukeilla paikoilla, missä heidän on helppo hankkia ruokaa ja saada rahaa. (SETCO – IHNFA - UNICEF, 106.)

Maan pääkaupungissa Tegucigalpassa katulapsista noin puolen, *katujen lapsien*, arvioidaan asuvan ja elävän 24 tuntia vuorokaudesta kaduilla, toreilla ja siltojen alla. Loput, *lapset kaduilla*, asuvat ja ovat töissä kaduilla päivisin, mutta iltaisin he menevät perheidensä luo eivätkä siis nuku kaduilla. Suurin osa Hondurasin niin kuin koko Väli-Amerikan katulapsista on poikia; Hondurasissa arviolta noin 70 prosenttia (SETCO – IHNFA – UNICEF, 106).

Yksi syy poikien määrälliseen enemmistöön löytyy maan macho-kulttuurista. Perheet huolehtivat enemmän tytöistään ja ovat heitä kohtaan poikia suojelevampia. Pojat saattavat hyvinkin nuorina lähteä kotoaan töihin kaduille, toreille ja rakennustyömaille. Tytötkin aloittavat usein työn työn hyvin nuorina, mutta yleensä he tekevät töitä esimerkiksi äitinsä tai tätiensä kanssa yhdessä. Tytöt päätyvätkin kaduille poikia vanhempina. Kaduilla elävät lapset tulevat eri yhteiskuntaluokista, mutta suurin osa on kuitenkin yhteiskunnan alemmista sosiaaliluokista – köyhyyden eri asteilta. (Oseguera Santeli, 2000)

Köyhyyttä esitetään usein syyksi mitä moninaisimpiin sosiaalisiin ongelmiin; niin myös katulasten määrää on selitetty köyhyydellä ja perheiden aineellisella puutteella. Tämä tuntuu kuitenkin liian yksinkertaistavalta selitykseltä, kun ajattelee köyhien ihmisten määrää maailmassa. Esimerkiksi Hondurasissa köyhiä katsotaan olevan 70 prosenttia maan väestöstä, mutta katulapsia maassa on kuitenkin vain 3000-5000 riippuen tilastointitavasta. Miksi siis samanlaisista oloista olevista lapsista ja nuorista vain osa päätyy kadulle?

Monta vuotta katulasten ja äärimmäisessä köyhyydessä elävien lasten ja heidän perheidensä kanssa työtä tehnyt hondurasilainen César Roberto Oseguera Santeli (2000) kertoo yleisimmän syyn lasten lähtöön kotoaan olevan kotona tapahtuva verbaalinen ja fyysinen väkivalta. Eikä se tarkoita toruvia sanoja tai kevyttä tukkapölyä. Kyseessä ovat karkeat nimittelyt ja syytökset “huoran penikoista”, “saatanan nahjuksista” ja “perkeleen itkupilleistä”, jotka eivät tee mitään auttaakseen perhettään, varastavat kotoaan tai ovat yhtä tyhjän kanssa “mitään muuta kuin pikku paskoja”. Sanoja höystetään rivakoin vyön iskuin tai lujin avokämmenin. Toiseksi yleisin syy kadulle lähtöön ja kodin hylkäämiseen on kotona tapahtuva seksuaalinen hyväksikäyttö. Kolmantena syytelistalla ovat epävakaaat perheolot, mikä tarkoittaa eronneita tai vapaassa liitossa eläviä vanhempia, yksinhuoltajaäitiä, vaihtuvia äiti- ja isäpuolia tai vanhempien korvaamista muilla sukulaisilla. Seuraavana tulee ryhmän paine – kaverit kadulla houkuttelevat mukaansa. Pojat viettävät suuren osan päivästä muutenkin kaduilla – tekevät töitä,

pelaavat jalkapalloa tai vain kuluttavat aikaansa toistensa seurassa. Niinpä kaduille onkin helppo lähteä. Katu ja koti ovat niin lähellä toisiaan, että ne ovat lähes yhtä. Viidenneksi yleisin syy on lasten asema pieninä aikuisina – he tekevät töitä, elättävät isoksi osaksi itse itsensä ja selviytyvät itse, ilman vanhempien tai kenenkään aikuisen huolenpitoa. Heillä ei ole kotiintuloaikoja, kotiläksyjä tai perheen yhteistä illallista. Niinpä eivät aikuiset eivätkä lapset itse enää pidä itseään lapsina, eivätkä katso tarvitsevansa perhettä huolehtimaan itsestään. Vasta kaikkien näiden syiden jälkeen tulee perheiden köyhyys. Perheitä ei haluta jättää siksi, että siellä on kymmenen muuta yhden tai kahden huoneen asunnossa tai jos yksinhuoltajaäidillä ei ole päivittäin rahaa ostaa lapsilleen ruokaa saati sitten uusia vaatteita.

Katulapset liikkuvat usein kodin ja kadun välillä, riippuen vuodenaikoihin liittyvistä ilmastonvaihteluista, kodin muuttuvasta perhedynamiikasta, kadun ystävyysuhteiden olemassaolosta, poliisin sen hetkisestä puuttumisesta katulasten tekemisiin ja kodin ja kadun taloudellisten olosuhteiden eroavaisuuksista. (Aptekar 2000.)

Lähtö kaduille tuntui José Luisistakin jotenkin helpolta, kun siellä jo olivat lähes kaikki kaverit ja ennen kaikkea oman jengin ja barrion (kaupunginosan) tyypit. José Luis kuuluu yhteen Tegucigalpan suurimmista jengeistä – jengiin 18. Yhteensä koko kaupungissa tämän jengin jäseniä on arviolta noin 1500. Se on kuitenkin jakaantunut useisiin alaryhmiin, mitkä taas ovat muodostuneet eri asuinalueiden mukaan. Yksi tärkeimmistä jengejä määrittävistä tekijöistä on juuri sen kotialue. Omaa reviiriä puolustetaan – sinne eivät ulkopuoliset saa tulla eikä toisten reviirille ole asiaa. José'n asuinalueen, colonia Suyapan, jengi on vaarallisen jengin maineessa. Nämä pojat ovat pelottomia tappelijoita ja tekevät uskaliaimpia rikoksia. Päästäkseen jengiin, José'nkin oli tapeltava neljän muun kanssa osoittaakseen rohkeutensa. Tappelun lisäksi käsivarteen oli annettava laittaa tatuointi. Rahaa elämiseen nämä nuoret hankkivat ensisijaisesti varastamalla, mutta osa rahoista, ruuasta tai uusista vaatteista tulee myös aikuisten miesten taskuista.

José Luis tykkää katujen vapaudesta. Siitä kun voi liikkua paikasta toiseen, eikä ole ketään sanomassa mitä pitää tehdä tai minne mennä. Kaduilla on paljon erilaisia juhlia ja bileitä,

joihin voi mennä tanssimaan. Kaduilla voi pitää hauskaa. Mutta vaarallistakin siellä on. Lasten pelko oman henkensä puolesta ei ole liioiteltua. Jengien välisissä tappeluissa kohtauspaikalle jää silloin tällöin varsin hiljaisia kavereita. Poliisiakin pelätään. Lasten mielestä poliiseilla on vain yksi toimintatapa – lyö ensin ja kysy vasta sitten. Niinpä viisainta onkin ottaa jalat alleen eikä edes yrittää selittää. José Luisia myös pelottaa nukkua kadulla. Koskaan ei löydä ihan turvallista paikkaa ummistaa silmiään. Josékin muistaa hyvin kaverin, jonka vaatteet sytytettiin tuleen tämän nukkuessa. Ei sillä, että tätä kaveria kukaan niin erityisesti olisi halunnut vahingoittaa – joskus vain tulee tehtyä juttuja niitä sen kummempaa suunnittelematta tai enempää ajattelematta. (KP 2000)

6. VARKAUKSIA, PUUKOTUKSIA, AMPUMISIA, TAPPELUJA – KATULAPSET JULKISESSA KESKUSTELUSSA

Viime viikolla täällä vietettiin useampana päivänä lasten päivää ja kaupungissa oli useita paraateja ja muita tapahtumia lapsille. Minä olin yhdessä paraatissa Casa Alianza lasten mukana. Se näky oli jotenkin hellyttävän koominen. Ensimmäisenä paraatissa oli katolinen tyttökoulu. Pienet, suloiset, puhtaat, samanikäiset tytöt koulupuvuissaan. Suorissa riveissä ja tarkasti samaan tahtiin marssien.

Heidän jälkeensä oli Casa Alianza. Joukko eri-ikäisiä lapsia jokainen erilaisissa vaatteissa. Jutellen ja huudellen jatkuvasti keskenään ja kadun varsilla näkemilleen tutuille. Väliillä he lähtivät paraatista kokonaan pois tapaamaan kavereitaan kadun reunaan tai lepäämään hetkeksi puuhun tai puun alle varjoon. Isommat kantoivat pienempiään harteillaan tai reppuselässään. Kukaan ei kävellyt samaan tahtiin vieressä olevan kanssa, mutta kaikki silti yhdessä.

Siinä näyssä oli jotenkin niin selvästi kaksi toisistaan yleensä kaukana olevaa vastakohtaa kerrankin lähellä toisiaan. (KP 1999)

Yksi osoitus ja julkisen keskustelun muoto on sanomalehdistössä käytävä kirjoittelu ja uutisointi. Casa Alianza kerää jatkuvasti ja systemaattisesti kaikesta maassa ilmestyvästä sanomalehdistöstä katulapsia, köyhyydessä eläviä perheitä ja katulasten kanssa työtä tekeviä keskuksia koskevia uutisia. Samoin Casa Alianza kerää ja seuraa kaikkea lapsista ja maan yleisistä oloista kertovaa kirjoittelua. Se seuraa katulasten uutisointia ja osallistuu siihen itse kirjoittamalla ja ilmoittamalla lehdistölle uutisoitavista aiheista.

Sain mahdollisuuden päästä tutustumaan noihin leikearkistoihin ja sitä kautta luomaan kuvaa lehdistön tavasta uutisoida katulapsia ja heidän perheitään. Kopioin kaikki kahden kuukauden (touko- ja kesäkuu 2000) aikana kaikissa maan sanomalehdissä olleet jutut ja uutiset, mitkä koskivat nimenomaan katulapsia tai heidän perheitään. Uutisten ja juttujen määrästä päätellen kaduilla elävät lapset ja heidän perheensä eivät ole unohdettuja

yhteiskunnassa käytävästä keskustelusta. Otsikoissa he ainakin ovat ja sitä kautta synnyttävät keskustelua ja herättävät mielipiteitä lehtiä lukevassa väestössä. Kahden kuukauden aikana Hondurasin sanomalehdistössä kirjoitettiin kaduilla elävistä lapsista ja nuorista, työtä tekevistä lapsista, köyhistä perheistä, erilaisista lasten ja nuorten tekemistä rikoksista tai heihin kohdistuneista rikoksista, erilaisista lapsen asemaan liittyvistä asioista (muun muassa lapsen oikeuksista ja niiden toteutumisesta Hondurasissa), erilaisista avustusprojekteista ja niihin saadusta rahoituksesta, katulapsille tarkoitetuista keskuksista ja yleensä lasten ja nuorten sekä perheiden elämästä Hondurasissa yhteensä lähes neljä sataa (392) kertaa.

Sanomalehdissä olleen kirjoittelun ja uutisoinnin pohjalta on mahdollista määritellä osittain sitä yleistä mielikuvaa, mikä ihmisillä on katulapsista. Lehdistön uutisointi tavoittaa myös ne ulkomaalaiset tahot, joilla ei ole kokemusta ja omakohtaista tietoa paikan päältä.

Kulttuuriantropologian professori Lewis Aptekar (4.4.2000 Jyväskylän Lyseo) kiinnittää puheessaan erityistä huomiota siihen, kuinka katulapsista on lähes jokaisessa kulttuurissa tullut moraalisen tuomitsemisen kohteita, koska he rikkovat niitä normeja, joita kulttuurit lapsille asettavat. Kaduilla elävät lapset rikkovat näitä normeja elämällä erillään vanhemmistaan, työskentelemällä koulunkäynnin sijaan ja olettamalla, että he voivat käyttää työstä saamansa palkan miten itse haluavat (esimerkiksi käyttämällä huumeita). Myös Hondurasissa katulapset nähdään usein yhteiskuntarauhan häiritsijöinä ja ongelmana, johon on reagoitava.

Ihmisten mielestä katulapset ovat ongelma, joka häiritsee, joista ei ole mihinkään ja jotka ovat kaikki pahoja. Ihmiset ajattelevat niin, koska pojat varastavat usein. He vievät kaulakoruja naisilta ja rahat sekä aseet humalaisilta miehiltä. Ihmiset eivät pidä katulapsista ja torjuvat heitä voimakkaasti. He myös pelkäävät katulapsia. Ihmiset eivät halua nähdä kaduilla eläviä lapsia eivätkä ajattele heitä osana yhteiskuntaa. He eivät halua hyväksyä katulapsia vaan näkevät heidät vain hyödyttöminä tapauksina, joiden kuuluisi olla vankilassa. (Oseguera Santeli 2000)

Yleisenä havaintona lehdistön uutisoinnista voi mainita sen suoranaisen 'mässäilyn' väkivallalla. Uutiset ovat isolta osalta niin väkivallan kyllästämiä, että ne tehokkaasti pitävät yllä niin sanottua 'pahan pojan' mielikuvaa kaduilla elävistä lapsista. Tähän samaan asiaan on katulapsia kauan tutkinut professori Aptekar (2000) kiinnittänyt huomiota. Lehdistön uutisointi dramatisoi Aptekarin mukaan juuri tätä pahan pojan imagoa ja tällä tavalla pelottelee ihmisiä. Se nostaa esille huonoimpia mahdollisia tapauksia, kuten nuorimpia katulapsia, suurimpia aineiden väärinkäyttäjiä tai kaikista rikollisimpia.

Kaduilla eläviä lapsia ja heidän perheitään koskevat uutiset kertovat muun muassa lapsien katoamisista, raiskauksista, puukotuksista, tapoista, pahoinpitelyistä, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, murroista, ryöstöistä, katulasten jengeistä, poliisin ja lasten välisestä suhteesta ja erityisesti sen väkivaltaisuudesta. Erilaiset rikokset tuntuvat ylittävän erityisen helposti paikallisen uutiskynnyksen – lehdissä oli uutisoitu niin tapot kuin kaulakoruvarkaudetkin. Yksi silmiinpistävimmistä piirteistä jutuissa on myös niiden henkilökohtaisuus ja julkisuus. Mitä tahansa rikosta tai väkivaltaa käsittelevä juttu kertoo lähes poikkeuksetta tekijöiden tai epäiltyjen tai vastaavasti uhrien nimet, asuinpaikat ja vanhempien nimet. Juttuihin on myös hyvin usein liitetty valokuva tekijästä tai teon uhrista.

Huomattavan paljon palstatilaa paikallisessa sanomalehdistössä saavat seksuaalisesta pahoinpitelystä ja hyväksikäytöstä, raiskauksista ja prostituutiosta kirjoitetut uutiset. Paljon kirjoitetaan myös jengeistä ja erityisesti niiden jäsenten tekemistä rikoksista. Joukossa on myös jengejä laajemmin käsitteleviä kirjoituksia, missä jengien asemaa, syntyä ja niiden synnyttämiä ongelmia pohditaan laajemminkin kuin vain keskittymällä niiden tekemiin rikoksiin. Jengit ja niiden suuri jäsenmäärä nähdään jutuissa yhtenä maan suurimmista ongelmista, kun puhutaan nimenomaan lapsista ja nuorista. Jutut kertovat jengien levittävän ympärilleen pelkoa ja epävarmuutta, mikä heijastaa koko muuhunkin yhteiskuntaan ja erityisesti niihin

asuinalueisiin, missä jengit liikkuvat ja elävät. Osa jengejä koskevista uutisista onkin erilaisista asiantuntijatapaamisista, missä ongelmaan on etsitty ratkaisua.

Erilaiset lapsille ja erityisesti kaduilla eläville lapsille tarkoitetut keskuksset samoin kuin useat avustus- ja terveysprojektit saivat myös runsaasti julkisuutta osakseen. Casa Alianza ylitti uutiskynnyksen puolustamalla lasten oikeuksia ja kyseenalaistamalla niiden toteutumisen tai suoraan osoittamalla niiden puuttumisen Hondurasissa. Casa Alianza lähetti julkisuuteen tietoja myös kansainvälisesti, esimerkiksi Amnesty Internationalin kautta. Erityisesti Casa Alianza keräsi palstatilaa kyseenalaistamalla maan järjestyksenvalvojat ja poliisit katulapsia kohtaan käyttämistään keinoista ja erityisesti niiden raakuudesta.

Maan köyhästä väestöstä ja näiden perheiden lasten asemasta ja elinolosuhteista kirjoitetut jutut kertoivat puhtaan juomaveden puutteesta tietyissä osissa maata, kaduilla elävästä huumeongelmasta, poliisien katulapsiin kohdistamasta väkivallasta, koulujen materiaalisista puutteista, äärimmäisessä köyhydessä elävien perheiden elinolosuhteista, työtä tekevien lasten suuresta määrästä, katulasten ajautumisesta rikollisuuteen, kotona tapahtuvasta väkivallasta sekä yleisiä kuvauksia katulasten määrästä ja elämästä kadulla.

Useat eri asiantuntijatapaamiset ja erilaisten virallisten tahojen kohtaamiset läpäisivät myös lehdistön uutisseulan. Näissä tapaamisissa olivat eri tahot tuoneet oman näkemyksensä yhteiskunnassa vallitseviin ongelmiin – niissä oli pohdittu hondurasilaisten perheiden epäyhtenäisyyttä, jengien aiheuttamia ongelmia, maan huumeongelmaa, AIDS-tilastoja, nuorten seksuaalisuutta ja lasten työntekoa sekä lasten oikeuksia ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Huumeista ja huumekaupasta oli kirjoitettu yllättävän vähän. Aihe toki oli mukana esimerkiksi niissä jutuissa, mitkä oli kirjoitettu lasten elämästä kadulla. Nämä pelkästään huumeisiin keskittyneet jutut kertoivat muun muassa hondurasilaisista lapsista ja nuorista, joita on käytetty niin sanottuina

'huumemuuleina' huumeiden salakuljettamiseksi maan rajojen ulkopuolelle ja teollisuuden käyttämästä liimasta, jota erityisesti kaduilla elävät lapset lähes kaikki käyttävät. Useampia juttuja oli samoista miehistä, jotka olivat myyneet huumeita ja erityisesti liimaa lapsille ja nuorille.

Työtä tekevästä lapsista oli näiden kahden kuukauden aikana kirjoitettu vain kuusi kertaa. Näissäkin jutuissa oli aihetta lähestytty lähinnä tilastojen ja niiden antaman tilastotiedon pohjalta. Vain kahdessa jutussa oli lähdetty lasten omista lähtökohdista – näihin juttuihin heitä oli myös haastateltu ja kuvattu. Kahden kuukauden aikana oli myös joitakin juttuja, missä käsiteltiin lasten työntekoa muun muassa osana yleistä maan sosiaalisten olojen kuvausta.

Vain kolme juttua oli kirjoitettu niistä lapsista, jotka olivat jättäneet kadut ja palanneet takaisin perheidensä luo. Nämäkin kaikki kolme juttua olivat samasta Casa Alianzan tapahtumasta, missä näitä kotiinpalanneita juhliittiin. Liekö sitten kyse maan yleisestä lehdistön rakenteesta vai mistä, mutta niin sanotut 'selviytymistarinat' eivät ainakaan näiden kahden kuukauden aikana olleet ylittäneet maan uutiskynnystä. Tämä vaikuttaa kuitenkin perin oudolta, kun ajattelee toisaalta sitä erilaisten avustusprojektien määrää ja niiden muuten saamaa julkisuutta – miksi niiden saavuttamista tuloksista ei ole uutisoitu tai kirjoitettu tämän enempää.

Kaduilla elävät lapset ja nuoret eivät myöskään juurikaan saaneet omaa ääntään kuuluviin näiden kahden kuukauden aikana kirjoitetuissa jutuissa. Niissä näkyivät ja puhuivat erilaiset komiteat ja niiden aikuiset asiantuntijajäsenet. Äänettöminä valokuvissa nuoret ja lapset esiintyivät kiinni jääneinä rikollisina tai rikoksen uhreina. Kuvia oli myös kadonneista sekä hylätyiksi arveltuista lapsista.

Sanomalehdistössä annettu kuva kaduilla elävistä lapsista ja nuorista oli varsin yksipuolinen. Heidät kuvattiin väkivaltaisina, aggressiivisina, valehtelevina, manipuloivina ja moraalittomina ihmisinä. Heidä haluttiin ymmärtää huumeriippuvaisina ja rakkautta vaille jääneinä kodittomina ja

perheidensä hylkääminä lapsina. Iloisia, nauravaisia ja hyvin käyttäytyviä he olivat vain niissä jutuissa, mitkä oli kirjoitettu jostain heitä auttavasta keskuksesta tai projektista. Jutuissa ei esiintynyt kertaakaan niitä lapsia ja nuoria, jotka kaduilla ollessaan kiittävät saamastaan ruuasta tai rahasta, auttavat itseään vähempiosaisia tai osoittavat hellyyttä kumppanilleen tai omalle lapselleen. Heitä pidettiin kyvyttöminä leikkimään, koska eivät keinu tai kiipeile heille rakennetuissa laitteissa. Samaan aikaan he kuitenkin pelaavat kaduilla jalkapalloa ja tekevät pahvilaatikoista leikkiautoja itselleen.

7. KONDOMEJA VAI KEHOITUKSIA USKOLLISUUTEEN - AUTTAJIEN JA AUTETTAVIEN VUOROPUHELUA

Kaduilla on Casa Alianzaa parempi olla, kun ei tarvitse olla koko aikaa yhdessä paikassa! Voi liikkua vapaasti – stadionille, torille, keskuspuistoon ja keskustaan. Kadulla on vapaata – saa polttaa, ottaa huumeita, nukkua vaikka koko päivän, tehdä mitä haluaa eikä tarvitse osallistua tylsiin juttuihin ja tehdä mitä muut käskevät tekemään. Toisaalta Casa Alianzassa taas on parempi, kun saa kolme kertaa päivässä ruokaa, kukaan ei hakkaa, on tekemistä ja on lääkäreitä. (Ezekiel 2000)

Katulapsiprojekti Casa Alianza haluaa auttaa ja tarjota kaduilla eläville lapsille ja nuorille vaihtoehdon ja mahdollisuuden lähteä ja jättää kadut. Casa Alianza haluaa myös vastata niihin valtiolle asetettuihin velvollisuuksiin, joihin se ei ole pystynyt vastaamaan. Järjestö pyrkii antamaan lapsille määritellyt oikeudet ja vastaamaan niissä esiintyviin puutteisiin. Se haluaa tyydyttää lasten perustarpeet tarjoamalla esimerkiksi ruokaa, vaatteita, lämpimän yösijan ja lääkäripalveluja. Järjestö puolustaa ja tarjoaa oikeudellista apua sitä tarvitseville sekä tuo katulapset ihmisten tietoisuuteen esimerkiksi tiedottamalla ja uutisoimalla paikallisessa sanomalehdistössä. Koko toiminta perustuu lasten hyväksymään apuun: lapsilla on mahdollisuus valita ja päättää omaa elämänsä koskevista asioista. Casa Alianza tarjoutuu ottamaan osavastuun lapsista, joista huolehtiminen kuuluu maan lakien mukaan ensisijaisesti vanhemmille tai heidän puuttuessaan valtiolle (Cárcamo Tercero 1997, 50). Casa Alianza tekee siis erittäin arvokasta työtä ja on työllään saavuttanut paljon. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö työtä voisi tehdä vielä paremmin tai etteikö siitä löytyisi lapsen mentäviä kohtia, joihin on mahdollista vaikuttaa toimintatapoja tarkistamalla ja erilaisia vaihtoehtoja harkitsemalla. Kaikkia lapsia ei koskaan saada pois kaduilta, eivätkä kaikki edes halua pois sieltä. Kaikki eivät myöskään etsi samanlaista apua, eivätkä kaikki edes halua, että heitä autetaan. Monenlaiselle avulle on siis oikeutuksensa ja tarvitsijansa. Kysymykset siitä, millaista apua tarjotaan ja

tarvitaan, eivät vanhene koskaan. Auttajien ja autettavien kohtaaminen tai kohtaamatta jääminen ovat myös aina yhtä ajankohtaisia aiheita.

Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusjulistus ja lapsen oikeuksien sopimus ovat kirjanneet maailmanlaajuisesti hyväksytyt määritelmät yleisiksi ja siis kaikkia koskeviksi ihmis- ja lapsen oikeuksiksi. Esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimuksen ovat allekirjoittaneet Yhdysvaltoja ja Somaliaa lukuunottamatta kaikki maailman maat. Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee näin myös lapsuuden ja sen muodon. Myös Hondurasin oma lainsäädäntö on kirjannut lapsen oikeuksiksi lähes YK:n kaltaiset oikeudet. Katulasten kohdalla todellisuus ja lakiin ja sopimukseen kirjatut oikeudet ovat kuitenkin kaukana toisistaan. Ihmisoikeusjulistukseen, lapsen oikeuksien sopimukseen ja Hondurasin omaan lainsäädäntöön on kaikkiin kirjattu yleisiä hyvän elämän ehtoja, joihin pyritään vastaamaan politiikan keinoin.

Casa Alianza puolestaan määrittää oman ohjelmansa läpileikkaavaksi voimaksi ehdottoman rakkauden. Rakkauden voimaa tuskin kukaan aliarvioi, mutta kyseenalaiseksi se on sen sijaan aika ajoin asetettu. Joidenkin tutkijoiden mielestä nämä lapset ja nuoret eivät etsi rakkautta ja huolenpitoa, vaan mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja (Casa Alianza s.a, 10).

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia ja nuoria. Paljolti länsimaisen lapsuuden käsitteen määritelmässä lasten katsotaan tarvitsevan erityistä suojelua ja huolenpitoa. Ikänsä perusteella lapset ovatkin tasavertaisia joka puolella maailmaa, mutta kulttuuri- ja kasvutaustaltaan sekä –ympäristöltään hyvinkin erilaisia. Esimerkiksi hyvinkin nuoret katulapset osoittavat jo erityisiä taitoja suojella ja huolehtia sekä itsestään, että esimerkiksi nuoremmissa sisaruksistaan. Kaduilla he ovat kehittäneet itselleen erilaisia tapoja selvitä; lapset ja nuoret ovat taitavia selviytymään käytännön tilanteissa, he ovat taitavia työssään ja kykeneviä ottamaan vastuun omasta selviytymisestään (Casa Alianza s.a, 5).

Niin Casa Alianzaa kuin muitakin katulapsia auttavia keskuksia nämä lapset ja nuoret käyttävät osana muita selviytymisstrategioitaan. He hakevat

keskuksista apua, mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja. Toki lapset hakevat keskuksista huolenpitoa ja rakkauttakin; turvallisuuden ja välittämisen tunnetta.

Heidän elämänsä kaduilla on heidän omasta mielestään niin vapaata, että heidän on vaikea sopeutua jonkun toisen asettamiin sääntöihin. Aikuista ei kunnioiteta vain aikuisuuden vuoksi. Lapset eivät ajattele, että silloin, kun he ovat Casa Alianzassa, joku pitää heistä huolen. He eivät tarvitse ketään pitämään itsestään huolta. He osaavat ja haluavat pitää itse itsestään huolen. Heille Casa Alianza onkin ennemmin paikka, missä autetaan. He tietävät, että siellä töissä olevat ihmiset ovat siellä auttaakseen. Ja vaikka he olisivat siinä jatkuvassa lähtemisen ja tulemisen ristiaallokossa, niin Casa Alianza on jo saavuttanut yhden tavoitteensa. Lapset tietävät minne voivat aina tulla ja missä heidän kenenkään ei ole pakko olla. (KP 1999)

Olen ollut muutamassa keskuksessa – Hogar Escolaresissa, Hogar Horizontesissa, Hogar Diamantessa, Concordiassa ja Casa Alianzassa. Tykkään Casa Alianzasta, kun täällä aina siirrytään seuraavaan paikkaan, kun muuttuu. Olin ennen Diamantessa ja asuinkin siellä neljä vuotta, mutta karkasin sieltä ja tulin Casa Alianzaan. Tykkään enemmän Casa Alianzasta, mutta muuttuminen ja huumeiden jättäminen onnistuu paremmin Diamantessa. Siellä kun on erilaisia työpajoja, niin kuin puuverstas, leipomo ja maalaamo. (José 2000)

Casa Alianza muokkaa ohjelmaansa yhdessä muiden Latinalaisen Amerikan maiden kanssa, missä katulasten tilanne ja heihin kohdistuva problematiikka on jokseenkin samanlainen (Casa Alianza s.a, 6). Ohjelmassa ja käytännön työssä otetaan huomioon kunkin maan paikallinen kulttuuri ja jokaisen ohjelman rakenne ja erityispiirteet. Oman kokemukseni perusteella ristiriita ei ole kuitenkaan ainoastaan kansainvälisen Casa Alianzan ideologian ja Hondurasin paikallisen kulttuurin välillä, vaan myös Casa Alianzan ideologian ja katulasten kulttuurin ja arvomaailman välillä.

Juttelin iltapäivällä Marcosin kanssa tämän tyttöystävästä, jolta poika on jo saanut kaksi kirjettä. Juteltiin kuinka on ikävä, kun ei voi olla yhdessä.

“Sitä oli jo niin tottunut siihen, että ollaan aina yhdessä. Kun menttiin katsomaan telkkaria, menttiin yhdessä. Kun liikuttiin jengin mukana, oltiin aina molemmat. Kun pyörittiin vaan muuten kaupungissa, oltiin yhdessä. Kun menttiin syömään, menttiin molemmat. Ja illalla nukkumaan yhdessä.

Siksi minä en ensin ollenkaan halunnutkaan tulla tänne ja lähteä Tegucista. Mutta sitten ajattelin, miten olisi hyvä oppia joku ammatti ja sen jälkeen asua yhdessä ja käydä töissä. Voisi perustaa kodin ja perheen.”(KP 2000)

Siitä kuinka hondurasilaiset katulapset ja heitä auttava Casa Alianza kohtaavat tai jäävät kohtaamatta, nostan esille joitakin yksittäisiä piirteitä. Ensimmäisenä haluan painottaa katulapsikäsitteen määrittelyä. Kenestä puhumme ja mitä tarkoitamme, kun puhumme katulapsista? Jakamalla sana osiin ja tarkastelemalla sen osia ensin irrallaan toisistaan, saamme esiin käsitteen monimuotoisuuden. On myös harhaanjohtavaa puhua pelkästään lapsista, kun iso osa heistä on jo nuoria tai omasta ja perheidensä mielestä kuin aikuisia.

Katulasten sosiaalinen verkosto ja yhteenkuuluvuuden tunne vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka he suhtautuvat heitä auttamaan pyrkiviin järjestöihin samoin kuin omaan elämäänsä kadulla. Lasten ja nuorten sosiaalinen verkosto on varsin laaja ja heillä on yhteinen pitkä historiansa ja taustansa. Casa Alianza puolestaan tarjoaa jotain muuta ja erilaista entisen elämäntavan tilalle. Casa Alianza lähtee auttamisessaan liikkeelle sen omasta ideologiasta ja järjestäytyneen avun toimintamalleistaan. Se ei kuitenkaan ota huomioon katujen sosiaalisten verkostojen keskinäistä ja järjestäytymätöntä avunantoa. Tavallaan Casa Alianza haluaa auttaa lapsia ja nuoria osaksi jotain sellaista, mistä he ovat lähteneet ja halunneet olla erillään.

Lasten ja nuorten työnteon olen myös halunnut nostaa yhdeksi autettavien ja auttajien, lasten ja Casa Alianzan, kohtaamista ohjaavaksi tekijäksi. Kaduilla elävät lapset ja nuoret ovat tottuneet olemaan hyödyllisiä omassa

sosiaalisessa ympäristössään Casa Alianzan ulkopuolella. Casa Alianzassa he kuitenkin ovat usein vain avun kohteita eivätkä tunne auttamisen ja antamisen olevan molemminpuolista. Tämä aiheuttaa oman kokemukseni perusteella ristiriidan nimenomaan siinä hondurasilaisessa ympäristössä, missä työnteolla ajatellaan olevan lukuisia hyviä ja arvostettuja piirteitä ja vaikutuksia.

Varhainen seksuaalinen herääminen on yleensä osa kaduilla elävien lasten ja nuorten lapsuutta ja nuoruutta. Casa Alianzan sisällä seurustelu tai seksuaalinen kanssakäyminen ei ole kuitenkaan mahdollista. Osittain tämä johtuu järjestön halusta suojella lapsia ja nuoria prostituutiolta ja muulta seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Pidättyvä, rajoittava ja kieltävä asennoituminen seksiin ja seksuaalisuuteen on kuitenkin jyrkässä ristiriidassa lasten ja nuorten suoran, kursailemattoman ja sallivan asennoitumisen kanssa.

Lapset ja nuoret arvostavat katujen tarjoamaa vapautta, mutta etsivät samalla myös turvaa, huolenpitoa ja aikuisten osoittamaa välittämistä. Näiden tasapainon löytäminen on yksi vaikeimmista asioista sekä katulapsille itselleen, että heitä auttaville järjestöille. Huolenpitoa ja apua etsiessään lapset ja nuoret eivät halua luopua vapaudestaan, kun taas auttajille vapauden antaminen on yksi vaikeimmin hyväksyttävistä asioista. Lapsen itsemääräämisoikeus on helppo sivuuttaa vetoamalla aikuisen elämäkokemukseen ja lapsen asemaan erityisen huolenpidon kohteena. Mielenkiintoa lisää vielä se, kuinka lapset ja nuoret puolustavat vapauttaan, mutta samanaikaisesti vapaaehtoisesti muodostavat ryhmiä muiden katulasten kanssa tai liittyvät erilaisiin järjestäytyneisiin jengeihin. Näissä ryhmissä ja jengeissä lasten ja nuorten täytyy noudattaa sääntöjä ja totella johtajaa. Mieleen nouseekin kysymys siitä, kuuntelevatko lapset ja nuoret mieluummin toista lasta tai nuorta kuin aikuista? Haluavatko he näin osoittaa elävänsä erillään aikuisista ja hakevansa jotain muuta kuin mitä aikuiset haluavat tai pystyvät tarjoamaan?

Uskonnollisuuden ja kirkon aseman haluan tuoda esille auttajien toimintaa ohjaavana tekijänä. Omasta mielestäni uskonnon harjoittaminen tai uskon merkityksen korostaminen ei aiheudu ongelmaksi päivittäisessä avustustyössä. Lapset ja nuoret päinvastoin haluavat sitä itsekin ja suhtautuvat uskoon kunnioittavasti. Tietyissä asioissa uskonto kuitenkin mielestäni rajoittaa tehtävää avustustyötä, mistä yhtenä esimerkkinä on kieltä jakaa lapsille ja nuorille kondomeja.

LASTEN ASEMA – LAPSIA, NUORIA VAI KUIN AIKUISIA?

Yhteiskunnat ja niiden poliittiset ja sosiaaliset järjestelmät ovat muuttuneet aikojen kuluessa. Niiden mukana ovat muuttuneet myös lapsen ja lapsuuden käsitteet. Lapsiin kohdistettu huomio kohdistuu usein kaikkiin niihin epäkohtiin, joita lapset kohtaavat ja jotka rikkovat lapsuudelle asetettuja käsityksiä. Yhteiskunnalliset, poliittiset tai kulttuuriset epäkohdat koskevat kuitenkin harvoin vain lapsia. Yleensä samat epäkohdat ja ongelmat leimaavat koko yhteiskuntaa ja kulttuuria – kaikkia sen jäseniä. Niinpä lasten asemaa onkin tarkasteltava yhdessä aikuisväestön ja eri yhteiskuntaluokkien tilanteen kanssa (Utriainen, 22). Näin myös esimerkiksi lapsen oikeuksien toteutumisesta tulisi tarkastella yhdessä yleisten ihmisoikeuksien toteutumisen kanssa.

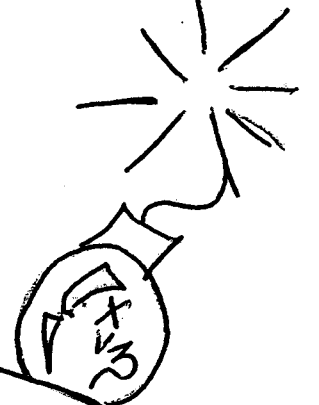
Myös usein auttamispäätökseen johtava ajatus niin sanotusta lapsen edusta on ongelmallinen käsite. Lapset ovat osa kulttuuriaan ja sitä kontekstia, mihin ovat syntyneet ja kasvaneet. Niin on myös lapsen etu. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan tutkija Kirsti Kurki-Suonio (2000, 41) on todennut lapsen edun käsitteen olevan hyvin kulttuurisidonnainen ja että sille on hyvin vaikea löytää mitään ylikansallisia tai universaaleja määritelmiä tai vaatimuksia.

Latinalaisen Amerikan alueella on harhaanjohtavaa puhua pelkästään lapsista, kun puhutaan 6-18-vuotiaista lapsista ja nuorista. Iso osa heistä on jo nuoria tai omasta ja perheidensä mielestä täysiä aikuisia. Alueella onkin tehty jaottelu, jonka mukaan lapsiksi kutsutaan alle 12-vuotiaita ja nuoriksi 12-18-vuotiaita (Tello Mérida 1997, 24). Lapsen oikeuksien sopimuksessa lapsiksi katsotaan kuitenkin kaikki alle 18-vuotiaat. Tätä on perusteltu osittain sillä, että lähes joka puolella maailmaa vasta 18-vuotta täyttänyt saa äänioikeuden ja näin poliittista valtaa ja aikuisen virallisen statuksen (Ennew 1994, 12). Maissa, missä 18-vuotta on täysi-ikäisyyden raja, alle 18-vuotiaita koskevia rajoituksia esiintyy muun muassa heidän työntekoaan, seksuaalisuuttaan,

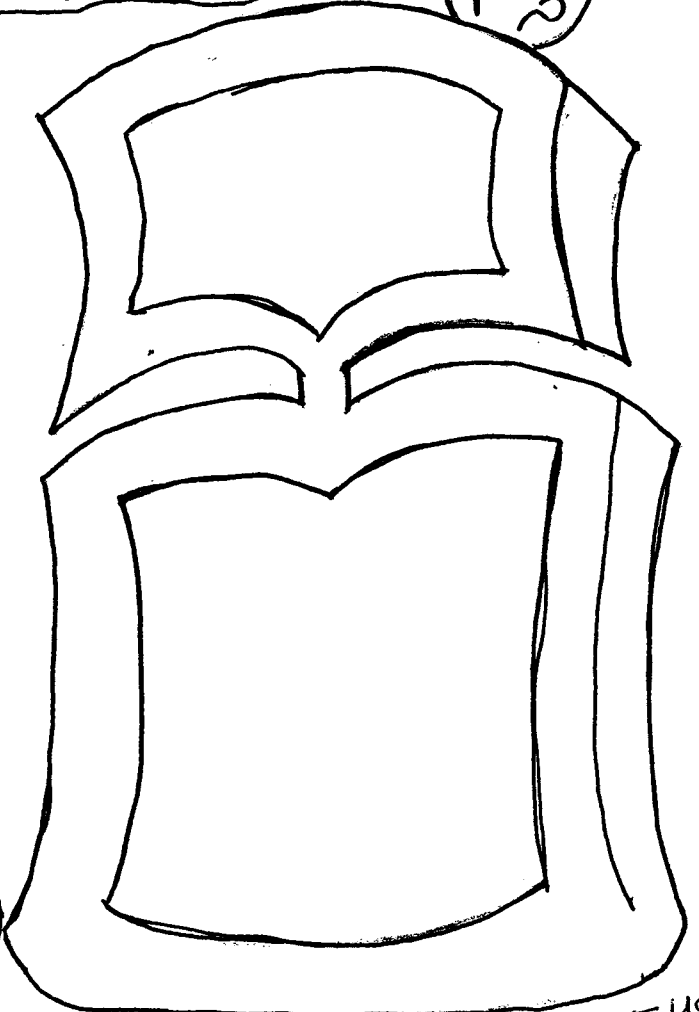
vanhemmuuttaan, avioitumistaan, alkoholin käyttöön, autolla ajoaan sekä allekirjoitusoikeuttaan kohtaan (emt).

Useimmissa lapsuuden määritelmässä lapsi nähdään erityistä suojelua ja huolenpitoa tarvitsevana, joka ei vielä itse kykene kantamaan vastuuta itsestään. Vastuu lapsen ja nuoren suojelusta, huolenpidosta ja kasvatuksesta on aikuisilla, jotka myös ovat oikeutettuja päättämään lastensa puolesta näitä koskevissa asioissa. Vaikka tällainen määritelmä kuulostaa varsin hyväksytyltä suuressa osassa maailmaa, on sen maailmanlaajuinen soveltaminen hyvin ongelmallista. Esimerkiksi kaduilla elävät tai monien köyhien perheiden lapset ja nuoret on hyvin vaikea ja usein täysin mahdoton saada mahtumaan tämänkaltaisiin lapsuuden määritelmiin. Nämä lapset ja nuoret tekevät töitä elättääkseen itsensä ja auttaakseen taloudellisesti myös vanhempiaan, isovanhempiaan, sisaruksiaan, kumppaneitaan tai omia lapsiaan. He myös polttavat tupakkaa, käyttävät alkoholia ja huumeita sekä harrastavat seksiä. Hyvinkin nuoret lapset huolehtivat nuoremmista sisaruksistaan ja sukulaisistaan ja nuoret jo omista lapsistaan tai työnantajansa lapsista. Iso osa näistä lapsista ja nuorista ei myöskään asu enää perheensä kanssa, vaan työnantajansa perheessä, kumppaninsa kanssa, yksin tai ryhmän kanssa kadulla. Iso osa heistä ei myöskään käy koulua tai käy sitä hyvin harvoin ja satunnaisesti. (Ennew 1994, 13.) Nämä lapset ja nuoret ovat siis ottaneet tai heille on annettu monia aikuisuuteen liitettyjä ominaisuuksia ja oikeuksia. Siksipä heidän sovittamisensa minkäänlaiseen yksiselitteiseen määritelmään onkin osoittautunut niin vaikeaksi. Tästä syystä myös lapsen oikeuksien sopimusta on arvosteltu ja kritisoitu kärkevästikin. Lähes kaikki maailman maat ovat sen allekirjoittaneet, vaikka tiedetään, että läheskään kaikki eivät täytä siihen kirjattuja vaatimuksia. Monissa kannanotoissa onkin kyseenalaistettu tällaisen maailmanlaajuisen lainsäädännön ja politiikan merkitystä, jos sillä pyritään mahdollittamaan. Sopimuksen puolustajat puolestaan pitävät sitä tarpeellisena yleismaailmallisena tavoitteena ja päämääränä, johon kaikki allekirjoittajamaat ovat sitoutuneet pyrkimään.

TAYNYPUN

L
O
O
L
O
O
S

Z8NTH8EX T-8RAIEMPRE IADIAI8CH8XU

X V 1 1 1

CHOLDS LOCOS X 18

JENGIEN JA RYHMIEN JÄSENYYS ESIMERKKINÄ SOSIAALISESTA YHTEENKUULUVUUDESTA

Kaduilla elävät lapset ovat kehittäneet toimivia selviytymisstrategioita, jotka edesauttavat heitä toimimaan vähintään yhtä hyvin kuin muut samanikäiset köyhät, jotka eivät ole julkisessa polttopisteessä. Näihin selviytymisstrategioihin kuuluu oman paikan löytäminen taloudellisilla markkinoilla, mikä tuottaa riittävän pääoman ruuan ja vaatteiden ostamiseen. (Aptekar 2000.) Selviytyäkseen kaduilla ja vahvistaakseen omaa elämänmalliaan, lapset ja nuoret ovat myös luoneet ja ylläpitävät laajaa sosiaalista verkostoa ympärillään.

Niin Hondurasissa kuin koko Latinalaisen Amerikan alueella on lapsia, jotka elävät ja viettävät suuren osan ajastaan kaduilla heti syntymästään saakka. Vastasyntyneinä he kulkevat äitinsä tai vanhempien sisarustensa mukana ja jo hyvin nuorina alkavat tutustua katuympäristöön yksin ja muiden lasten kanssa yhdessä. Monien muidenkin ihmisten (sisarukset, vanhemmat, sukulaiset, kaverit jne.) elämä on ja tapahtuu kaduilla ja siksi onkin keinotekoisista sulkea lapsia lukkojen ja muurien taakse ja näin eristää heitä sosiaalisesta verkostostaan. Lapset kasvavat ja kehittyvät kadulla ja oppivat siellä elämään ja selviytymään nimenomaan ryhmässä; he muodostavat ryhmässä omat sääntönsä, oppivat käyttämään ja kärsimään väkivallasta ja rikollisuudesta, mutta samalla he myös saavat ryhmältään suojaa, huolenpitoa ja seuraa (Casa Alianza s.a, 10-11).

Kaduilla kävellessämme Magdiel liikkui autojen keskellä tottuneesti – käveli keskellä tietä, näytti käsillään autoille milloin niiden tuli odottaa, pujotteli sujuvasti bussien välissä eikä hidastanut kulkuaan ruuhkan vuoksi – välillä ehkä vain perässä puolijuoksua tulleen suomalaisen blondin takia. Poika löysi omat vapaat väylänsä ostoksilla olevien ihmisten, torviaan soittavien taksien, myyntipöytien, kadunlakaisijoiden ja bussien keskellä.

Kauppakaduilta aina keskuspuistoon saakka (alueena varsin laaja) Magdiel tunsi ison osan kaduilla olleista ihmisistä –

tervehti heitä nimeltä ja häntä tervehdittiin eri puolilta katuja ja myyntikojujen uumenista. Ja lähes kaikki kehuivat kuinka poika näytti hyvältä – lihoneelta ja terveeltä. Ja kaikille Magdiel kertoi asuvansa ja olevansa töissä Fincalla ja jättäneensä tällä kertaa huumeet taakseen. Kertoi, ettei enää ikävöinyt liimapurkkiaan niin kuin vielä jokin aika sitten. Ja katujen kumppanit näyttivät olevan aidosti hyvillään pojan puolesta. (KP 2000)

Liikun aina muiden kavereiden kanssa. Erityisesti Carloksen, Antonion ja Walterin kanssa. Me oltiin kaikki yhtä aikaa Diamantessa (katulapsille ja äärimmäisessä köyhyydessä eläville lapsille tarkoitettu keskus) ja ne ovatkin kaikki niin kuin veljiä minulle. Enemmän kuin kavereita. Hauskinta kaduilla on, kun tehdään ryhmiä ja pelataan jalkapalloa – mutta silloinkin me ollaan aina huumeissa. Pelottavaa puolestaan on se, kun siellä on aina isompia, jotka voi varastaa huumeet ja hakata. Yleensä minä menen nukkumaan yhden aikaan yöllä ja herään puolen päivän aikaan. Välillä minä menen nukkumaan Casa Alianzaan tai yritän saada maksettua huoneen jostain. Keskuspuistossa minä en tykkää nukkua. Siellä pelottaa, että joku tulee kiusaamaan niin kuin kerrankin isommat pojat sytyttivät pahvit tuleen. Kun meillä on aina sellaiset isot pahvit patjoina ja peittoina. (José 2000)

Lasten ja nuorten sosiaalinen verkosto kaduilla on varsin laaja. Siihen kuuluvat muut kaduilla elävät lapset ja nuoret. Heidän lisäksi siihen kuuluvat lasten perheet ja sukulaiset, nuorten muodostamat lukuisat ryhmät ja jengit, kaikki muut kaduilla työtä tekevät ja aikaansa viettävät ”katujen ihmiset” (yleensä alempaan sosiaaliluokkaan kuuluvat ihmiset) ja erilaiset katulapsia auttavat keskuksat. Lähinnä perheiden ja erilaisten keskuksien kautta lapset nivoutuvat osaksi myös kirkkoa, lehdistöä ja sitä kautta ylemmän sosiaaliluokan ihmisten tietoisuutta. Poliisi on yhteydessä katulapsiin niin suoraan kaduilla kuin joidenkin keskuksienkin välityksellä. Katulapset ovat tekemisissä kaikkien näiden tahojen kanssa – viettämällä aikaansa muiden katulasten kanssa, jäsenenä jengeissä, tekemällä töitä muiden katujen ihmisten kanssa, pitämällä silloin tällöin yhteyttä perheisiinsä tai sukulaisiinsa, varastamalla niiltä, joilla huomaavat olevan jotain varastettavaa, tulemalla

keskuksiin, joutumalla pidätetyiksi ja antamalla aihetta lehtikirjoitteluun. Vaikka katulapset sukuloivatkin kaikkien näiden ympärillä olevien ihmisten välillä, nämä ihmiset eivät välttämättä ole missään tekemisissä toistensa kanssa. Niinpä sen sijaan että autettaisiin esimerkiksi koko perhettä tai joitakin yksittäisiä lasta lähellä olevia sukulaisia, keskitytäänkin yksittäisen lapsen auttamiseen ja tuetaan tätä muuttamaan koko siihen asti oppimaansa elämäntapaa. Samoin kuin erilaisten keskuksien tarjoama järjestetty apu on usein varsin kaukana muiden katujen ihmisten antamasta järjestäytymättömästä avusta.

Ehkä Casa Alianza haluaa tarjota mahdollisuuden "parempaan". Mahdollisuuden nousta senhetkisestä sosiaaliluokastaan. Mutta jos nousijoita ovat vain lapset – sosiaaliluokan vaihtaminen ja oman jättäminen voi olla vaikeaa. 6-18 – vuotias lapsi tai nuori tuntee olonsa helposti yksinäiseksi ja epävarmaksi – tai tuntee jopa syyllisyyttä tai häpeää omiensa jättämisestä tai väheksymisestä. Pysyäkseen yksin uudella ja toisenlaisella tiellä on oltava vahva ja rohkea. Valmis kohtaamaan 'koko muu maailma', jättää vanha ja tuttu ja astua uuteen ja tuntemattomaan. Puolustaa paikkaansa sekä vanhan että uuden silmissä, hakea oikeutusta itselleen ja päätöksilleen sekä vanhalta että uudelta.

Pojat ovat taas kerääntyneet omalla joukollaan Mercedes-puiston nurkalle. Yksi pojista nukkuu museon seinän vierustalla, kaksi muuta kantavat pahvinpalansa puun juurelle ja rupeavat pitkäkseen pahvin päälle liimapurkki tiukassa otteessaan. Poikia on puistossa kymmenkunta, joukossa on yksi tyttö. Suurin osa pojista on kerääntynyt puiston laidalla istuvan katukauppiaan ympärille. Nuorimmat pyörivät vielä äitinsä helmoissa ja vauvat viihtyvät pahvilaatikkosängyissään. (KP 13.4.2000)

Osa kaduilla elävistä lapsista ja nuorista selviytyy yksin ja huolehtii yksin omasta toimeentulostaan ja hyvinvoinnistaan. Suurin osa lapsista ja nuorista on kuitenkin hakeutunut erilaisiin ryhmiin ja jengeihin. Ryhmällä

antropologisessa kielenkäytössä tarkoitetaan sosiaalista yksikköä, jonka jäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja heillä on yleensä yhteisiä päämääriä tai tehtäviä (Jargon 1996, 69). Ryhmästä tekee muodollisen sen yhteisen tavoitteen tai tehtävän lisäksi yhteiset symbolit ja tietynlainen jatkuvuus (emt, 65). Näiden määritelmien perusteella hondurasilaisia jengejä voi kutsua myös ryhmiksi. Ryhmä on sanana huomattavasti jengiä neutraalimpi, mihin yleisessä kielenkäytössä liitetään usein hyvinkin negatiivinen kaiku. Jengeihin myös liitetään lähes automaattisesti negatiivisia tai pelottavia miellelyhtymiä muun muassa rikollisuudesta ja huumeista. Katulapset itse puhuvat mielellään jengeistä (mara tai bandilla). Hondurasissa erilaisia jengejä on useita eri kaupungeissa ja niihin kuuluu tuhansia nuoria; jäsenet ovat yleensä iältään noin 14-25-vuotiaita. Jengit ovat jakautuneet alaryhmiin usein asuinalueensa mukaan ja yhteen alaryhmään voi kuulua kymmenestä aina useisiin kymmeniin jäsentä. Jengeihin kuuluu sekä tyttöjä että poikia, mutta suurin osa jäsenistä on kuitenkin poikia ja nuoria miehiä. Kaikki jengeihin kuuluvat eivät elä kaduilla eivätkä kaikki katulapset ja –nuoret kuulu jengeihin. Kaduilla elävät lapset ja nuoret muodostavat myös muita, yleensä pienempiä, ryhmiä, joita he eivät kutsu jengeiksi. Näissä pienemmissä ryhmissä lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan, saattavat tehdä töitä yhdessä tai kokoontua pelaamaan jalkapalloa tai katsomaan televisiota kodinkonekauppojen oville. Jengeissä toiminta ja ajanvietto on ennaltamäärätynpää ja muodollisempaa. Ryhmiä lapset ja nuoret muodostavat keskenään kavereidensa kanssa, kun taas jengeihin liitytään usein kovienkin liittymisriittien kautta. Riiteillä tarkoitan tässä yhteydessä muun muassa vahvistusriittejä, joilla vahvistetaan yhteisön järjestystä ja koheesiota sekä siirtymäriittejä, joissa ihminen siirretään statuksesta toiseen (Jargon 1996, 123). Yleensä pojat liittyvät jengeihin tappelemalla ja tytöt harrastamalla seksiä tietyn jengin jäsenen kanssa. Jengeissä nuorilla on myös mahdollisuus edetä ja saavuttaa korkeampi ja arvostetumpi asema. Korkeamman aseman saavuttaa senkin yleensä tappelemalla. Merkiksi omasta jengistään ja asemastaan siinä nuorille tehdään tatuointeja eri puolille kehoa. Jengitunnukset voidaan tehdä esimerkiksi käsivarteen tai pohkeeseen. Tappeluissa mainetta niittäneille tatuoinnit tehdään muun muassa kasvoihin, kämmeniin ja vatsaan. Suosittuja

hapolla tai musteella tehtyjä kuvioita ovat kolmion muodossa olevat kolme pistettä, mikä tarkoittaa lausetta: “perdoname madre mia por mi vida loca” – “anna äiti anteeksi tämä hullu elämäni”, silmien viereen tehdyt kyyneleet, mitkä oikean silmän vieressä merkitsevät jonkun jengin jäsenen kuolleen ja vastaavasti vasemman silmän vieressä olevasta kyynelten määrästä voi laskea itse tehtyjen tappojen määrän. Erittäin yleinen tatuointi ja osoitus 18-jengin jäsenyydestä on sydän, minkä sisälle on kirjoitettu XV3, mikä tarkoittaa: “vivo por siempre en la 18” – “tulen aina elämään 18:ssa”.

Olen kuulunut 18 – jengiin seitsemän vuotta. Meihin kuuluu sataviisikymmentä jäsentä. Tyttöjä ja naisia on ehkä noin 25. Nuorimmat jengiläisistä on 14-15 – vuotiaita ja vanhimmat 25-26 – vuotiaita. Tykkään kuulua jengiin, kun jos esimerkiksi joku kadulla haastaa riitaa, aina tulee joku mukaan tappelemaan. Aina joku puolustaa. Jengissä on aina paljon tyttöjä, joita voi suudella. Jengin kanssa varastetaan. Me kokoonnutaan yleensä perjantaisin ja lauantaisin illalla siinä seitsemän kahdeksan aikaan. Me kokoonnutaan ja sitten päätetään mitä tehdään. Ja jos jollain on rahaa, kutsutaan kaikki juomaan olutta. Jos jossain tulee tappelu, meidän pitää olla mukana eikä kukaan saa lähteä pois tai juosta paikalta. Kun joku haluaa liittyä jengiin, on tapeltava kahden jengiläisen kanssa. Jos voittaa molemmat, on tapeltava johtajan kanssa. Tytöt voi liittyä sen jälkeen, kun ovat maanneet jonkun kanssa. (Chirino 2000)

En minä enää haluaisi olla siinä jengissä mukana. Aluksi se tuntuu varmaan kaikista jännältä ja hienolta. Mutta kun siinä on ollut vähän aikaa, ei se enää tunnukaan niin hienolta.

Koskaan kukaan ei pilaille Jumalan tai kirkon kustannuksella. Usko on myös riittävä syy eroamiseen. Mutta ei sitä voi noin vaan sanoa – sen täytyy olla totta. Muut (jengiläiset) valvoo ja tarkastaa, että se on totta. Ne tulee käymään kotona tai siellä missä asuu – ja kyselee kaikilta, että onko käynyt kirkossa ja muuta sellaista. (Marcos 2000)

Vaikka katulapset kertovat arvostavansa kaduilla juuri vapautta, he kuitenkin haluavat olla jäseninä ryhmissä ja jengeissä, missä heidän on noudatettava ryhmän sääntöjä ja toteltava johtajaa. Nuorten on myös osallistuttava yhteisen toimeentulon hankkimiseen ja jaettava toisten kanssa saamansa rahalliset

ansiot tai ruuat. Heidän on myös puolustettava muita ryhmän tai jengin jäseniä ja oltava aina valmiita tappelemaan oman asuinalueensa puolesta. Vastavuoroisesti nuoret saavat suojelua ja kaveripiirin, jonka kanssa voivat viettää aikaansa ja tehdä asioita yhdessä.

Osa lasten ja nuorten ryhmistä on perustettu nimenomaan toimeentulon hankkimista varten. Lapset saattavat muodostaa muutaman hengen ryhmän, hankkivat myytävää tavaraa, myyvät sen kukin tahoillaan ja päivän päätteeksi jakavat kaikkien ansiot tasan kaikkien kesken. On olemassa myös hiukan suurempia ryhmiä, missä ryhmän toimintaa valvoo ja organisoii yksi ryhmän johtaja. Hän lähettää ryhmäläisiään esimerkiksi kerjäämään tai varastamaan ja kerää kaikkien ryhmäläistensä ansiot yhteen jakaakseen ne taas kaikkien kesken päivän lopussa. Tällaisissa ryhmissä lapset ja nuoret ovat keskenään työtovereita, eivätkä välttämättä ole juurikaan tekemisissä toistensa kanssa työn ulkopuolella (Oseguera Santeli 2000).

TYÖNTEKO – RAHAN ANSAITSEMINEN

Vaikka tutkimus ei koskekaan varsinaisesti työtä tekeviä lapsia tai lasten tekemää työtä, ei heitä voi tässä yhteydessä kokonaan sivuuttaakaan. Vaikka työtä tekevät (vuoden 1995 väestölaskennan mukaan Hondurasissa on ollut 10-17-vuotiaita lapsia noin 700 000, joista 121 000 lasta on tehnyt töitä. SETCO – IHNFA - UNICEF) ja kadulla elävät lapset yleensä erotellaankin omiin ryhmiinsä erilaisissa tilastoissa, voidaan heitä tarkastella myös samasta näkökulmasta. Heihin molempiin kohdistuvat kulttuurin ja väestön yleiset mielipiteet ja ajatukset, jotka vaikuttavat siihen, että he lähtevät kadulle töihin tai päättävät jäädä sinne kokonaan. Lasten työntekoa Hondurasissa kartoittava tutkimus (Serie de Niñez y Juventud, 18) määrittelee lasten työnteon syiksi useita kulttuurisia ajatusmalleja, jotka koskevat lapsia yleensä. Tutkimuksen mukaan useat hondurasilaiset vanhemmat ajattelevat nimenomaan työn muovaavan lasten ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä. Vanhemmat ajattelevat pystyvänsä kasvattamaan ja opettamaan kuria lapsilleen juuri työn kautta. Varsinkin maaseudulla on hyvin yleistä, että lapset lopettavat koulunkäynnin hyvin varhain, koska eivät lapset itse eivätkä heidän vanhempansa enää pidä sitä tarpeellisena. Lasten työnteko onkin tutkimuksen mukaan sosiaalisesti hyväksyttyä ja sitä pidetään normaalina lapsille. (Serie Niñez y Juventud, 18.) Myöskään maan lainsäädäntö ei kiellä yli 14-vuotiaiden lasten ja nuorten työntekoa, kunhan se ei vaikuta haitallisesti heidän terveyteensä, kehitykseensä tai moraaliinsa eikä aseta heitä vaaraan. Työn on myös oltava soveliaista lapsen iän, terveyden ja koko kehityksen kannalta. Samoin kuin lasten on saatava lain mukaan korvaus ja palkkaa tekemästään työstä. (Cárcamo Tercero 1997, 64-69.)

Toisena tekijänä lasten työnteon yleisyyteen sama tutkimus muistuttaa köyhyyden ja lasten työnteon kulkevan aina käsi kädessä. Köyhyys vaikuttaa lasten työnteon yleisyyteen, mutta se ei ole ainoa sitä selittävä tekijä. Kolmantena tekijänä tutkimuksessa tuodaan esille lasten tarve olla hyödyllisiä ja tuottavia. Tämä on usein syynä siihen, miksi lapset lopettavat koulunkäynnin hyvin varhain. Koulua käydessään heitä pidetään hyödyttöminä ja tuottamattomina vanhemmilleen. Vanhemmat ajattelevat

heidän hukkaavan aikaansa jossain, mikä ei juurikaan tuota mitään. He eivät ajattele koulunkäyntiä sijoituksena tulevaisuuteen tai hyödyn saamisena tulevaisuudessa. (Serie Niñez y Juventud, 18-20.)

Köyhissä perheissä lasten lukumäärä on yleisesti suurempi kuin paremmin toimeentulevissa perheissä. Näissä perheissä niin äidin kuin lastenkin on osallistuttava perheen elannon hankkimiseen tekemällä työtä. Työstä saatava palkka suhteessa elinkustannuksiin on usein riittämätön. Minimipalkka on noin 90 dollaria kuussa, mistä puolet menee esimerkiksi viisihenkisen perheen ruokakuluihin. Niinpä perheellä on todellisia vaikeuksia muiden tarpeidensa kuten esimerkiksi koulutuksen, asumisen, vaatetuksen tai terveydenhoitokulujen rahoittamisessa. Myös vanhempien työttömyys tai osallistuminen epävirallisen talouden tarjoamiin töihin vaikuttaa lasten osallistumiseen työntekoon. Isät lähtevät usein etsimään työtä muista kaupungeista tai maista ja jättävät perheen äidin vastuulle ja huolehdittavaksi. Tässä tapauksessa äidin on mentävä töihin ja lasten autettava äitiään elannon hankkimisessa. Tutkimuksen mukaan 25 prosenttia Hondurasin perheistä on yksinhuoltajaäidin vastuulla. Juuri perheiden epäyhtenäisyys ja -vakaus on yksi keskeisistä syistä lasten lähtöön kadulle; töihin tai elämään siellä ympärivuorokautisesti. (Serie Niñez y Juventud, 20-22.)

Lapsilla on voimakas tarve olla hyödyllisiä, koska he ovat sitä jo kaduilla töissään, kavereilleen ja perheelleen – Casa Alianzassa he taas eivät ole hyödyllisiä kenellekään. Siellä he ovat avun kohteita, joiden tulee olla kiitollisia ja valmiita muuttamaan koko aikaisempi elämänmuotonsa.

Kapealla kaistaleella ajokaistojen välissä eri-ikäiset pojat myyvät pesurättejä, sanomalehtiä ja hammastahnaa. Tytöt myyvät kangasruusuja äitienpäiväksi. Työn lomassa he pelaavat marmorikuulilla sillä kapealla hiekkakaistaleella. Pelin aikana kukaan ei kiinnittänyt mitään huomiota molemmin puolin ohiajaviin autojonoihin. (KP 2000)

Esimerkiksi viiden porukka myy purkkaa, tupakkaa, karkkia ja muuta sellaista. Jokainen myy yksinään. Illalla keräännytään yhteen ja lasketaan rahat ja jaetaan ne tasan keskenään. Riippumatta siitä kuinka paljon kukakin on päivän aikana ansainnut. Jos vetää välistä tai yrittää varastaa rahaa, muut kostavat ja hakkaavat. (Magdiel 2000)

Kun pojat ja tytöt lakkaavat ulkoisesti näyttämästä pikku lapsilta, heidän on vaikeampi enää saada rahaa pyytämällä ja kerjäämällä. He eivät enää näyttäydy muille kaduilla kulkijoille hellyttävänä ja sääliittävinä vaan ennemminkin vaarallisina ja pelottavina. Kerjäämisen käydessä tuottamattomaksi, nuoret usein menevät töihin. Heidän työntekonsa voi olla vaihtokauppaa, urakkatyötä tai hieman säännöllisempää tulollista työtä. Katulapset ovat usein apuna toreilla ja erilaisissa kauppapaikoissa. Lapset ja nuoret kantavat tavaroita, vartioivat myyntipisteitä, myyvät ja auttavat tavaroiden lastaamisessa ja purkamisessa. Muita katulasten tekemiä töitä ovat esimerkiksi autojen vartiointi parkkipaikoilla, autojen tuulilasiin peseminen, kengänkiillotus ja roskien kerääminen ja kierrättäminen. Katulapset voivat olla myös oppilaina jonkin ammatinharjoittajan luona; esimerkiksi suutarin tai leipurin apulaisina. Työn ohella tai sijasta kadulla elävät lapset ansaitsevat osan elannostaan varastamalla tai toimimalla prostituoituina.

Rahaa saan varastamalla. Varastan ihmisiltä kaupungilla ja käytän rahat ruokaan ja huumeisiin. Eniten olen saanut sillä kerralla, kun murtauduin yhteen taloon ja varastin sieltä television ja kasettisoittimen. Sain niistä kaksi tuhatta lempiraa. Mentiin sinne niin, että se talon omistaja ei tiennyt mitään. Oli yö ja se oli nukkumassa. Sillä rahalla minä ostin polkupyörän, parit lenkkarit, annoin rahaa minun perheelle ja pärjäsin hyvin.”(Chirino 2000)

Kun olin yhden homoseksuaalin kanssa. Istuin polttamassa maria ja se tuli lähemmäs minua. Se sanoi, että jos annan sen koskea minun tukkaa niin se antaa minulle sata lempiraa. Halusin ne rahat ja sanoin siksi joo. Sitten se antoi minulle yhden kondomin ja niin olin sen kanssa. En tykännyt siitä,

mutta tekisin sen uudestaan jos tarvitsisin ne rahat johonkin. (José, 2000)

Tehdessään töitä lapset ja nuoret etäännyvät perheestään ja samalla rakentavat omaa henkistä ja taloudellista itsenäisyyttään. Toisessa yhteydessä tätä pidettäisiin henkilökohtaisena kehityksenä ja kasvuna, mutta kun työnteko koskee kaduilla eläviä lapsia, siitä puhutaan tapana jäädä henkiin. (Casa Alianza s.a, 10)

VARHAINEN SEKSUAALINEN HERÄÄMINEN

Minulla oli monta kuukautta tyttöystävä, joka oli minua kymmenen vuotta vanhempi (24-vuotias). Sillä oli ollut mies, mutta kun ne erosivat se pyysi minua asumaan luokseen. Se tyttö osti minulle vaatteita ja vei syömään. Kun se suhde päättyi, minä itkin.

Seksi sen tytön kanssa oli kyllä hienoa. Se opetti minulle kaikkia erilaisia asentoja – esimerkiksi kuusysin. Siinä nainen on näin päällä ja mies alla toisinpäin. Sitten se teki niin, että nosti jalkansa ylös – se tuntui hyvältä.

Sen yhden toisenkin tytön kanssa minä olen ollut. Mutta vain kerran. Kun en minä tykännyt – minä sain tehdä kaiken ja se tyttö vain oli. Nyt sekin on töissä calle septimalla, seitsemännän kadun bordellissa. (José 2000)

Filosofi Michel Foucaultin (1998, 11) mukaan avioliiton ja perheen saama asema 1800-luvulla päätti seksuaalisen ja ruumiin vapauden ja teki siitä yksityistä ja peiteltyä. Seksuaalisuudelle osoitettiin paikka avioliitossa ja se suljettiin yksityiseen tilaan ja pois näkyvistä ja julkisista paikoista. Seksuaalisuus ja ruumiillisuus sai osakseen paljon peittelyä, varovaisuutta ja lukuisia moraalisia sääntöjä ja odotuksia. Foucault (1998, 12) mainitsee myös, että 1800-luvulla seksuaalisuudesta ja sukupuolisuudesta tuli aikuisten omaisuutta ja lapsilta heidän sukupuolisuutensa kiellettiin. Tai siitä vaiettiin niin, että se näyttäytyi aikuisten yksinoikeutena. Keskustelua määrittivät lukuisat kohteliaisuussäännöt, tahdikkuus ja varovaisuus. Foucault (1998, 26) kehoittaakin kiinnittämään erityistä huomiota ääneen sanotun lisäksi siihen, mistä vaietaan. Mutta vaikka seksuaalisuus liitettiinkin vain avioliittoon, oli avioliiton ulkopuolisellekin seksuaalisuudelle myönnettävä oma paikkansa.

Samalla, kun asenteet seksuaalisuutta kohtaan ovat muuttuneet, on myös tapa puhua muuttunut. Kun vielä 1800-luvulla väestötieteilijät pyysivät anteeksi huomion kiinnittämistä seksuaalisuuteen, tänä päivänä seksuaalisuudesta puhuminen osoittaa tiettyä uhmakkuutta. Seksuaalisuus

nostetaan esille ja mukaan julkiseen keskusteluun, koska siten uhmataan vallitsevaa järjestystä. Seksuaalisuudesta puhumisen toivotaan torjuvan joitain sen nykyisiä malleja tai odotuksia. Seksuaalisuudesta puhuessamme haluamme osoittaa omaa kumouksellisuuttamme ja haluamme omalta osaltamme vaikuttaa tulevaisuuteen. (Foucault 1998, 13-14.)

Tietynlaisella vallankumouksellisuudella ja uhmakkuudella voisi luonnehtia myös katulasten seksuaalisuutta ja suhdetta omaan ruumiiseensa. He asettuvat yleisiä seksuaalisuudelle asetettuja normeja ja odotuksia vastaan ja rikkovat niitä julkisesti. Katulapset tekevät vaietusta ja yksityisestä julkista ja näkyvää. He myös osoittavat seksuaalisuuden ja vallan omasta ruumiistaan kuuluvan heille itselleen. Kaduilla elävien lasten ja nuorten suhtautuminen omaan ja toisten seksuaalisuuteen ja ruumiillisuuteen on lisäksi hyvin suoraa ja kursailematonta. Sen sijaan, että he pohtisivat harrastaako seksiä tai itsetyydytystä, he puhuvat erilaisista tavoista, paikoista, asennoista ja syistä harrastaa sitä.

Vaikka seksuaalisuutta on jossain vaiheessa haluttu liittää vain aikuisuuteen ja erityisesti avioliittoon kuuluvaksi, niin lasten ja nuorten seksuaalisuudesta ja ruumiillisuudesta on kuitenkin jatkuvasti oltu hyvinkin tietoisia. Niin kuin 1700-luvun sisäoppilaitoksissa niin tämänkin päivän laitoksissa on sukupuolisuus vahvasti läsnä. Casa Alianzassa lapset on jaettu ikänsä ja juuri sukupuolensa mukaan eri tiloihin ja paikkoihin. Kriisikeskuksessa tytöille ja pojille on omat makuu- ja kylpyhuoneensa. Kriisikeskuksen muuhun toimintaan tytöt ja pojat osallistuvat yhdessä. Ryhmäkodit taas on jaettu tyttöjen ja poikien koteihin. Myös keskuksien monet säännöt, rajoitukset ja kiellot ovat syntyneet vastauksina juuri sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden herättämiin kysymyksiin. Lapsia ja nuoria ajatellaan siis sukupuolisina olentoina. Lasten ja nuorten seksuaalisuus on myös osa julkista keskustelua ja kasvatuksen ja valistuksen kohde.

Katulasten kohdalla heidän seksuaalisuuteensa on helppo liittää useita negatiivisia, lainvastaisia, paheellisia tai moraalittomia piirteitä. Tuomittavaa on esimerkiksi lasten seksuaalinen hyväksikäyttö tai heidän

houkuttelemisensa prostituoiduiksi. Mutta tässäkin tapauksessa huomio tulisi kiinnittää ensisijaisesti aikuisiin ja niihin, jotka lapsia ja nuoria käyttävät seksuaalisesti hyväkseen. Katulasten varhainen seksuaalinen herääminen ja heidän aktiivisuutensa seksuaalisten kokemusten suhteen on asettanut heidät erityisen keskustelun, valistuksen ja huolen kohteeksi. Keskustelu ja huoli kiinnittävät huomiotaan lasten kokemaan hyväksikäyttöön ja valistuksella pyritään vaikuttamaan lasten ja nuorten seksuaalikäyttäytymiseen. Valistuksella ja tiedotuksella pyritään siis vaikuttamaan ensisijaisesti lasten asenteisiin ja käyttäytymistapoihin ja samalla unohdetaan se ympäristö, mikä lapsen tai nuoren saa lähtemään aikuisen matkaan rahasta tai miksi hän ei käytä ehkäisyä, vaikka tietää tautien olemassaolon.

Katulapsille seksi on keino saada esimerkiksi rahaa, vaatteita, ruokaa tai huumeita. Katulasten prostituutio tai heidän kokemansa seksuaalinen hyväksikäyttö ei kuitenkaan ole koko heidän seksuaalisuutensa kuvaus. Seksi ja läheisyys ovat heillekin keinoja saada nautintoa ja tyydytystä. Nautinnon lisäksi seksi säätelee myös useita sosiaalisen verkoston osasia; tytöt voivat harrastaa seksiä liittyäkseen johonkin jengiin ja lapset ja nuoret etsivät turvaa, suojelua tai hyväksyntää harrastamalla seksiä toisen katulapsen kanssa.

Poika kertoi toisen pojan tulevan myöhään yöllä tai päivälevon aikana koputtamaan huoneen ovelle ja tämä sanoi aina aukaisevansa oven. Silloin pojat harrastavat seksiä keskenään. Välillä kuulemma myös yksi toinenkin poika haluaa seksiä hänen kanssaan. Pojat työntyvät toisiinsa, suutelevat, halaavat ja kutsuvat toisiaan rakkaikseen.

Poika kertoi aina tykänneensä seksistä näiden toisten poikien kanssa, mutta sanoi, ettei enää halua. Ei haluaisi, mutta yksi näistä pojista on sanonut hakkaavansa tämän jos poika ei suostu. (KP 2000)

Prostituutio on yksi kaduilla elävien lasten tavoista ansaita rahaa, saada lahjoja ja erityiskohtelua tai maksaa jostain saamastaan kohtelusta tai tavarasta. Sekä tytöt, että pojat toimivat prostituoituina. Seksuaalikauppaa

käydään kaupunkien kaduilla ja puistoissa – julkisesti ja avoimesti. Osa kaupasta käydään yksityisemmin ja poissa julkisesta polttopisteestä laitakaupunkien bordelleissa tai erillisillä kadunpätkillä ja sivukujilla.

Harrastan seksiä kaikkien niiden kanssa, jotka on septimassa. Ne tytöt on 16-19 – vuotiaita. Ensimmäistä kertaa kokeilin seksiä, kun olin kymmenvuotias. Harrastan sitä aina, kun olen kadulla. Eniten minä tykkään Jasminista, mutta jos Jasmin ei ole siellä, niin sitten Sarcan kanssa. Tai kenen tahansa muun. (Chirino 2000)

VAPAUTTA VAI TURVALLISTA HUOLENPITOA

Kyytiä me pyydettiin liftaamalla. Ruokaa pyydettiin milloin mistäkin. Syötiin, kun saatiin jotain ja oltiin syömättä, kun ei saatu mitään. Kun tultiin Guatemala Cityyn, olin kyllä tosi laiha. Jos ei saatu ruokaa mistään, ei syöty mitään tai sitten vaan kaikkia hedelmiä mitä matkalla oli – mangoja esimerkiksi. Guatemala Cityssä me kerjättiin siellä keskustorilla ihmisiltä rahaa. Lopulta me mentiin sinne Casa Alianzaan. Oltiin siellä vähän aikaa ennen kuin ne lähetti meidät takaisin tänne Tegucigalpaan. Mutta oli meillä kyllä hieno reissu! (Elmer 2000)

Antonio Rosmini (1991, 312) määrittelee vapauden orjuuden ja velvoitteiden vastakohtaksi. Täydellinen vapaus sulkee Rosminin mukaan kaikenlaisen orjuuden ja velvoitteet sen ulkopuolelle. Kaduilla elävät lapset ja nuoret sanovat elämänsä olevan vapaata, mutta täydellistä vapautta on kai kenenkään mahdotonta saavuttaa. Katulapset eivät kunnioita totuttuun ja odotettuun tapaan yleisiä auktoriteetteja kuten koulua, perhettä tai poliisia. Perinteistä ja vahvaa auktoriteettia, kirkkoa, vastaan lapset sen sijaan eivät kapinoi, tee pilkkua tai suhtaudu välinpitämättömästi. Selvien ja yksittäisten auktoriteettien lisäksi Hondurasissa kunnioitetaan ja seurataan tarkasti monenlaista ja –tasoista hierarkiaa niin työpaikoilla, perheessä kuin kaikenlaisessa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Latinalaisen Amerikan kulttuureissa myös miehet ovat perinteisesti nauttineet yleisesti hyväksytystä ja arvostetusta auktoriteettiasemasta. Hondurasilaisissa perheissä miehet ovat kuitenkin menettäneet ison osan auktoriteetistaan naisille ja ennen kaikkea äideille, kun jo neljännes perheistä on yksinhuoltajaäidin vastuulla. Katulapset rikkovat näitä totuttuja käyttäytymismalleja vastaan eivätkä seuraa voimassaolevia hierarkiarakenteita. Tämä taas synnyttää muussa väestössä helposti vastustavan reaktion. Mahdottomaksi täydellisen vapauden saavuttamisen tekevät erilaiset velvoitteet, jotka katulasten on täytettävä; heidän on hillittävä nälän, janon ja kylmän tunteensa, pidettävä huolta perheestään, tyttöystävästään tai sisaruksistaan ja oltava uskollisia ja tottelevaisia jengilleen ja sen johtajalle.

Osa Casa Alianzan pojista kiipesi esiintymislavan vieressä olevaan puuhun. Siellä vahvoilla oksilla he olivat muiden näkymättömissä, mutta pystyivät itse seuraamaan muuta juhlakansaa. Alas he tulivat vain hakemaan vahingossa pudonnutta liimapussia. Osakseen he saivat huvittuneita tai päivitteleviä katseita ja huomautuksia. Tai täydellistä huomiotta jättämistä – kun kävelivät ohi, vilkaisivat vain nopeasti tai käänsivät katseensa toisaalle jo hyvissä ajoin ennen poikia. (KP 2000)

Englantilainen filosofi John Stuart Mill (1806, 1832, 17-18) määrittelee yksilönvapauden suhteessa yhteiskuntaan varsin jyrkästi. Hänen mukaansa ihminen on vastuussa käytöksestään ja teoistaan yhteiskunnalle vain silloin, kun se koskee muita. Millin mukaan yksilönvapaus on ehdoton silloin, kun ihmisen käytös ja teot koskevat vain häntä itseään. Näin sanoessaan Mill ei kuitenkaan puhu lapsista eikä nuorista. Millin mukaan lapset ja nuoret tarvitsevat vielä erityistä suojelua sekä omia tekojansa että ulkonaista vääryyttä vastaan. Suojelun, pakottamisen, rankaisemisen ja vapauden rajoittamisen Mill hyväksyy myös niissä tapauksissa, kun ihminen tai kokonainen kansa ei vielä ole saavuttanut sellaista kehityksen tasoa, missä vapauden periaatetta olisi mahdollista sovittaa.

Tämän periaatteen mukaan kaduilla eläviin lapsiin ja nuoriin pitäisi soveltaa yleisiä lapsuuden ja lapsen määritelmiä erityisinä suojelun ja huolenpidon kohteina. Silloin heille ei kuuluisi se ehdoton yksilönvapaus ja vastuu omista teoistaan, minkä he ovat usein itse itselleen ottaneet tai mikä heille on annettu perheen tai yhteiskunnan puolesta. Millin mukaan tuo vastuu kuuluisi vasta aikuiselle.

Katulasten, lapsen ja lapsuuden määrittelemisen nousevat siis jälleen ongelmaksi ja ristiriitaa aiheuttavaksi kohdaksi. Se, mitä tarkoitetaan ja ymmärretään, kun puhutaan katulapsista, vaikuttaa kaikkeen siihen kuinka katulapsia kohdellaan ja kuinka heihin suhtaudutaan. Samoin kuin siihen mitä heiltä odotetaan ja vaaditaan.

Casa Alianza toiminnasta iso osa perustuu siihen olettamukseen, että katulapset ovat lapsia, jotka ovat jääneet vaille sitä kasvatusta ja ohjausta, mitä perheet ja vanhemmat lapsilleen antavat. Tämän vuoksi katulasten ajatellaan elävän ikään kuin jonkinlaisessa arvotyhjiössä, mikä tulee täyttää ja auttaa näin kaduilla elävät lapset yhteiskunnan ulkopuolelta takaisin sen sisälle. Casa Alianza tarjoaa pyyteetöntä rakkauttaan, mutta katsoo rakkaudella olevan oikeus myös vaatia. Järjestön tarjoamat arvot nähdään vastakohtana katujen "kaaokselle" ja "arvottomuudelle". Tällainen ajattelu on kuitenkin jyrkässä ristiriidassa sen kuvan kanssa, minkä lapset ja nuoret minulle antoivat omasta elämästään kaduilla. Oman kokemukseni mukaan Casa Alianza säännöt, rajoitukset ja aikataulut loivat turvallisuuden, järjestyksen ja hallittavuuden tunteita nimenomaan siellä työskenteleville aikuisille. Aikuisten silmin nähty katujen kaaos ei tuntunut aiheuttavan siellä eläville lapsille ja nuorille sellaisia turvattomuuden tunteita, joita avustustyöntekijät tulkitsivat sen aiheuttavan. Olettamaansa arvotyhjiötä Casa Alianza halusi täyttää kannustamalla lapsia yhteistyöhön, vaikka lapset jo omatoimisesti auttoivat toisiaan esimerkiksi kirjeiden kirjoittamisessa, töiden tai ruuan jakamisessa sekä toistensa puolustamisessa. Lapsille ja nuorille puhuttiin ystävydestä, veljeydestä ja rakkaudesta samaan aikaan, kun he ikävöivät tyttö- tai poikaystäviään, suojelivat ja puolustivat sisaruksiaan tai ystäviään sekä kunnioittivat itselleen tärkeitä ihmisiä. Lapsille ja nuorille korostettiin rehellisyyttä ja oikeudenmukaisuutta, vaikka heille samanaikaisesti luvattiin asioita, joita he eivät koskaan saaneet. Arvoristiriita syntyi myös silloin, kun lapsia ja nuoria ohjattiin arvostamaan omistamista. Oman kokemukseni mukaan kaduilla eläville lapsille ja nuorille omistaminen ei ole tärkeää tai ainakaan tuttua saati mahdollista. Tavaraa vaihdetaan, haalitaan ja varastetaan vain, jotta saataisiin se taas vaihdettua – mikään ei ole pysyvää. Casa Alianzassa lapsille ja nuorille puolestaan annetaan tavaraa, ruokaa ja vaatteita ja niistä velvoitetaan myös olemaan kiitollisia ja pitämään huolta. Casa Alianza ei vastaakaan lasten taloudellista asemaa kaduilla. Se tarjoaa lapsille ja nuorille sellaisen elintason, jota heidän on mahdotonta ylläpitää keskuksesta lähtiessään.

Usein lapset ja nuoret käyttävätkin Casa Alianzaa ikään kuin pitääkseen 'lomaa' kaduilta. He tulevat syömään hyvin, vaihtamaan vaatteensa, osallistumaan harrastuksiin ja erilaisiin retkiin sekä hakemaan lääkäreiden apua. Pian he kuitenkin kyllästyvät ja lähtevät taas takaisin kadulle. Varsinkin vanhemmat lapset ajattelevat jo omaa tulevaisuuttaan ja ovat siitä huolestuneita.

Tulevaisuudessa haluan rakentaa talon ja asua siellä yhdessä tytön kanssa, jota voin kohdella hyvin ja huolehtia. Että oltaisiin yhdessä siihen saakka, kun Jumala päättää meidät erottaa. Haluaisin rakentaa sen talon ja tehdä töitä mekaanikkona. Että voisin auttaa sitä tyttöä ja perhettä. Etten lähtisi kotoa vaan pysyisin siellä. Kun vanhempana sitä jo pitää miettiä mitä tekee eikä vaan kulkea tuolla ympäriinsä. Tulevaisuus on sitä, että ei vaihda asioita koko ajan toiseen vaan tekee sitä mikä on hyväksi itselle. Ja miettii sitä, mitä tekee huomenna. (José 2000)

USKONNOLLISUUS – KIRKON ASEMA

Jumala ei yksin muuta elämäämme. Meidän on itse sitä haluttava ja tehtävä töitä muutoksen eteen. Jumala on antanut meille mahdollisuuden ja auttaa meitä, mutta vastuu on aina meillä itsellämme. (Romel 2000)

Yksi syy kirkon ja uskonnon merkityksen osoittamiseen ja opettamiseen on perinne. Uskonto on vahva osa hondurasilaista kulttuuria ja sitä pidetäänkin tavallaan itsestäänselvästi kuuluvana osana. Toinen syy on se, että pojat ovat oppineet hakemaan apua Jumalalta. He uskovat, että Jumala auttaa ja pystyy muuttamaan heidän elämänsä. Tai ainakin auttamaan muutoksessa. Pojilla on myös esittää toiveita Jumalalle oman ja läheistensä elämän suhteen. Se on myös perinne, että Jumalaa täytyy kunnioittaa. Kukaan ei laske uskonnosta tai Jumalasta leikkiä eikä sen kustannuksella pilailla. (Oseguera Santeli 2000)

Niin kuin koko maan ja yhteiskunnan rakenteessa ja toiminnassa, myös yksi Casa Alianzan perusrakenteita on katolilaisuus ja uskonnon näkyminen kaikessa keskuksen toiminnassa. Casa Alianzan päivään kuuluvat aamu-ruoka- ja iltarukoukset sekä Fincalla viikoittaiset kirkkokäynnit. Kaduilla ollessaan lapset ja nuoret eivät oman kertomansa mukaan juurikaan käy kirkossa, mutta lähtevät messuun mielellään ollessaan Casa Alianzassa.

Uskonnon harjoittaminen on niin olennainen ja itsestäänselvä osa Casa Alianzaa, etteivät sitä aseta kyseenalaiseksi keskuksen työntekijät eivätkä sinne tulevat lapset tai nuoret. Omankaan kokemukseni valossa uskonnon näkyminen päivittäisessä elämässä ei näyttäytynyt ongelmana, mutta ristiriitoja se aiheutti toiminnan ideologisella tasolla. Todennäköisesti oman uskonnollisen kasvatukseni ja näkemykseni vuoksi ajattelin uskonnon aiheuttavan ristiriidan silloin, kun se määrittäi tai ohjasi tehtävää avustustyötä. Yhtenä konkreettisena esimerkkinä tällaisesta ristiriidasta oli kielto olla antamatta kondomeja keskuksissa oleville lapsille ja nuorille. Kondomien sijasta meitä kehoitettiin puhumaan uskollisuuden ja seksistä pidättäytymisen puolesta. Itselleni tämä näyttäytyi erittäin ristiriitaiselta toiminnalta, kun ajatteli,

missä ympäristössä ja kenen kanssa työtä tehtiin. Ymmärsin, että kiello perustui ihmiselämän ainutkertaisuuden korostamisen ja ehkäisyn kyseenalaistavasta arvomaailmasta ja nimenomaan katolisesta uskosta. Itselleni kondomien kieltäminen katulapsilta näyttäytyi kuitenkin lähinnä vastuuntunnottomalta; katulasten yksi rahanhankkimiskeino on prostituutio, heillä on paljon erilaisia sukupuolianteja ja he ovat seksuaalisesti aktiivisia. Jos nuoria ei haluta kannustaa ehkäisyyn, voisi yksi ratkaisu olla puhua vain sairauksien ehkäisemisestä kondomeilla.

8. HALUAVATKO LAPSET POIS KADUILTA? - KRIITTINEN ANALYYSI AVUSTUSTYÖSTÄ

Toisaalta elämä kadulla näyttäytyy kauniina. Se on vapaata, kun ei ole ketään vaatimassa mitään eikä kukaan käske tekemään mitään. Voi tehdä mitä haluaa ja miltä tuntuu – voi liikkua paikasta toiseen mihin aikaan tahansa. Kaduilla lapset myös auttavat toisiaan. He suojelevat toisiaan ja varastavat yhdessä. Mutta myös siiloin, kun on kylmä, lapset ovat yhdessä, jotta kaikilla olisi hiukan vähemmän kylmä. He ahtautuvat vieri viereen nukkumaan esimerkiksi ovisyvennyksiin tai myymäläkatosten alle. Siltojen alla ei sadekaudella voi olla, kun vesi nousee joessa liian korkealle. Tai kun he ovat nälkäisiä ja yksi joukosta löytää tai saa ruokaa jostain – kaikki jaetaan muiden kanssa. Toisaalta elämä kaduilla on erittäin vaikeaa. Lapset pelkäävät kovasti poliisia – he pelkäävät, että poliisit voivat tappaa ja samalla poliisit ovat erittäin epäluuloisia katulasten jengien suhteen. Vaikeaksi elämän tekee myös se, kun täytyy nukkua ilman takkia tai käyttää huumeita peittääkseen nälän tunteen. Välillä lapset eivät syö kolmeen päivään ja sen ajan käyttävät vain liimaa. (Oseguera Santeli 2000)

Lapset eivät elä kaduilla katseilta piilossa vaan päinvastoin kaikkien nähtävillä ja liikkuvat kaupungin julkisimmissa paikoissa. Kaduilla elävät lapset ja nuoret näyttävät hallitsevan tilannetta, tilaa ja aikaa. He ovat luoneet oman maailmansa ympärillä levittäytyvän maailmaan sisään. He ovat myös taitavia manipuloimaan muita ihmisiä ja käyttämään heitä apuna saavuttamaan omia tarkoitusperiään ja tavoitteitaan. He näyttävät myös osittain hallitsevan itsestään julkisuudessa annettua kuvaa. He ovat siitä erittäin tietoisia ja omalta osaltaan usein vain toteuttavat heistä muiden luomaa kuvaa. Kun heiltä kysyy heidän elämästään kadulla, ensimmäisenä he luettelevat pitkän listan ikäviä, pelottavia tai huonoja puolia katujen elämästä. Paljon vaikeampi heidän on miettiä ja kertoa katujen hyviä puolia ja mukavia tai jännittäviä asioita elämästään kaduilla. Ja kuitenkin iso osa heistä palaa sinne kerta toisensa jälkeen erilaisista keskuksista, missä tehdään työtä katulasten auttamiseksi. He ovat täysin tietoisia toisenlaisestakin vaihtoehdosta ja heille tarjotusta mahdollisuudesta lähteä kaduilta ja muuttaa elämänmalliaan. Ja silti

he valitsevat kadut. Usein lähtemisen syyksi esitetään huumeriippuvuutta ja sen aiheuttamia vierotusoireita. Tämä onkin varmasti totta useissa tapauksissa, mutta silti se tuntuisi liian yksinkertaistavalta vastaukselta selittämään koko asiaa. Näin niissäkin tapauksissa kun lapset päättävät palata kaduille keskuksissa viettämiensä pitkienkin aikojen jälkeen. Silloin heidän päätöksentekoaan eivät ole enää ohjanneet huumeet ja niiden saamisen pakko vaan jokin muu.

Olisi väärin romantisoida kuvaa lasten elämästä kaduilla. On totta, että elämä kaduilla on isoksi osaksi hyvin epävarmaa ja turvatonta. Väkivalta ja pelko ovat lähellä ja tuttua jokaiselle kadulla elävälle. Myös aineellinen puute on alati läsnä, mikä taas aiheuttaa nälän ja kylmän tunteita. Rahaa elämiseen he joutuvatkin hankkimaan usein sellaisilla keinoilla, mistä eivät itsekään pidä; esimerkiksi prostituutio ja kerjääminen. Huumeet hallitsevat katulasten ajanviettoa, mutta niihinkin kätkeytyy lasten itsensä mielestä sekä positiivisia että negatiivisia ominaisuuksia. He eivät aina ole vain tahdottomia huumeiden ja niiden aiheuttaman riippuvuuden orjia, vaan heille huumeet tarjoavat myös jotain positiivista tai tavoittelemisen arvoista. Erilaisiin jengeihin kuuluminen on myös sekä turvallisuutta että turvattomuutta aiheuttavaa. Hyvinä puolina ja katujen vetovoimana lapset ja nuoret sen sijaan pitävät mahdollisuutta tehdä siellä töitä, ansaita rahaa, elättää itsensä ja antaa rahaa vielä perheellekin tai tyttöystävälle. Myös lasten sosiaalinen verkosto kaduilla vetää heitä puoleensa. Ehkä suurin vetovoima on kuitenkin katujen tarjoamalla vapaudella; lapset eivät halua kenenkään määräilevän itseään eivätkä he halua olla riippuvaisia kenestäkään. Erilaisia keskuksia katulapset käyttävät erittäin taitavasti saadakseen niistä juuri sen, minkä katsovat itselleen parhaaksi. He hakevat niistä esimerkiksi helpotusta nälkään ja kylmyyteen, apua erilaisiin sairauksiin, turvapaikkaa katujen väkivallasta, mahdollisuutta tavata muita samassa keskuksessa olevia kavereita tai tilaisuutta lähteä kaduilta ja muuttaa elämäänsä. Osa lapsista tuleeekin keskuksiin tarkoituksenaan jäädä sinne pitkäksi aikaa ja osa taas vain muutamaksi tunniksi, päiväksi tai viikoksi. He itse tekevät valintansa ja päättävät mitä haluavat.

Ja vaikka työ saattaa tuntua välillä hyvinkin turhauttavalta, kun tuntuu etteivät työn tulokset tai työn tarkoitus näy missään, niin ehkä se näkyy juuri niissä pienissä hetkissä. Niissä hetkissä kun näkee lasten hymyilevän. Kun näkee, että heillä on hyvä olla, heillä ei ole nälkä, he eivät ole koko päivänä tai viikkona haistelleet kertaakaan liimaa tai kukaan ei ole lyönyt heitä mustelmille. Ja aina silloin tällöin joku todella jättää kadut ja haluaa oppia lukemaan, kirjoittamaan, käymään koulua tai tekemään töitä jossain muualla kuin kaduilla. Työn taustalla on toki toive auttaa lapsia saamaan enemmän mahdollisuuksia elämässään, mutta päivittäinen työ on kuitenkin tarjota mahdollisuuksia niihin pieniin hyvän olon hetkiin. Työtä tehdään tässä ja nyt – ei ensi vuotta, viikkoa tai edes huomista varten. (KP 1999)

Tämä on auttajalle ehkä yksi vaikeimmista asioista hyväksyä. Kun ajattelee tietävänsä mitä lapsi tai nuori tarvitsee ja mikä on hänelle hyväksi.

Yhden pojan kanssa kävin taistelua mielessäni pojan tietämättä. Hän oli yksi niistä, joka tuli viereen istumaan ja halusi askarrella tonttuja. Siinä tehdessämme hän kertoi lähtevänsä seuraavana aamuna takaisin taas kadulle. Teki kuulemma liikaa mieli huumeita.

Vaikka sen jälkeen puhuttiin niitä näitä, niin mielessäni aloitin hiljaisen taistelun. En halunnut pojan lähtevän. Poika olikin niin keskittynyt tekemiseensä, että näytti kuin olisi unohtanut aikomuksensa. Kun seuraavana aamuna tulin töihin ja sain hyväntuulisen huomenen toivotuksen tältä samalta pojalta Casa Alianzan ovien sisäpuolella – eivät kyyneleet olleet kaukana. Saman päivän iltana houkutus tosin oli tainnut käydä liian kovaksi ja kadut kutsuivat. Mutta olihan taas ollut ainakin se pieni lyhyt hetki. Hetki kun ajatukset olivat selvät, vatsa täynnä ja mahdollisuus keskittyä johonkin ilman varuillaan oloa. (KP 1999)

Poikien kirkkaat silmät tai vastaavasti kaduilla olevien poikien huumeista sameat katseet ovat juuri niitä syitä mitkä saavat kerta toisensa jälkeen puhumaan samoista asioista ja yrittämään. Niiden silmien vuoksi sitä löytää itsensä usein vapaapäivinäkin kaduilta poikien luota. Niitä silmiä lähtee etsimään ja haluaa kysyä josko ne haluaisivat tulla takaisin, josko niille saisi taas antaa mahdollisuuden kirkastua. Ne

silvät antavat rohkeutta mennä etsimään sillan alta tai sieltä kaikkein köyhimmästä korttelista. (KP 2000)

KUINKA NAIIVISTA MAAILMANPARANTAJASTA TULI REALISTINEN IDEALISTI

Lähtiessäni Suomesta heinäkuussa 1999, tiesin meneväni Hondurasiin ja sen pääkaupunkiin Tegucigalpaan, minkä senkin jouduin ensin tarkistamaan ja etsimään kartasta ennen lentolippujen varaamista. Tiesin myös meneväni vuodeksi töihin vapaaehtoisena työntekijänä katulapsiprojekti Casa Alianzaan. Lähdin Hondurasiin oikeastaan kahdesta eri syystä. Ensinnä halusin mennä 'kentälle', liittää ajan osaksi kulttuuriantropologian opintojani ja oppia tuntemaan ja ymmärtämään toista kulttuuria monipuolisemmin ja perinpohjaisemmin kuin mihin minulla olisi esimerkiksi turistina tai palkattuna työntekijänä ollut mahdollisuus. Toisaalta taas motiivinani lähtöön oli halu koetella siihenastista maailmankuvaani ja idealismiani, sekä todella auttaa.

Juuri tuo auttamisenhalu ja osallistuminen katulapsityöhön asettivat minut jo alusta saakka auttajien puolelle. Olin itsekkin osa sitä työtä ja prosessia, mikä teki kaduilla elävistä lapsista ja nuorista autettavia ja avun kohteita. Muiden mukana tarjosin lapsille jotain muuta katujen tilalle ja pyrin muuttamaan jotain aikaisempaa 'pahaa' tai 'huonoa' uuteen 'hyvään' ja 'parempaan'. Tosin se, etten tehnyt työtä palkattuna työntekijänä, enkä myöskään ollut tullut tekemään työtä asiantuntijan tai rahoittajan roolissa, antoi minulle mahdollisuuden myös kritisoida, olla eri mieltä tai olla hyväksymättä asioita, joihin paikallisilla työntekijöillä ei ehkä ollut mahdollisuutta oman asemansa, koulutustaustansa, työpaikan menettämisen pelon tai muun vastaavan seikan vuoksi.

Antropologian professori James L. Peacock (1986, 54) on kuvannut antropologin tekemää kenttätyöjaksoa subjektiivisuuden ja objektiivisuuden, seikkailun ja työn sekä romantiikan ja pragmatiikan yhdistelmäksi. Antropologiseksi kenttätyöjaksoksi pelkkä matka muuttuu myös 'muuttamisen' ja 'paikan etsimisen' sekä 'ymmärtämisen' kautta. Nämä periaatteet määrittävät koko kenttätyötä, antropologin olemusta ja etnografiaa. Tutkija

havainnoi, taltioi, kuvailee, analysoi ja lopulta niin hyvin kuin taitaa, määrittelee ja tulkitsee tutkimaansa kulttuuria.

Saapuessani Hondurasiin ja aloittaessani työt siellä, en vielä tiennyt tutkimukseni tarkkaa aihetta tai tutkimusongelmaani. Aiheen rajautuminen ja selkeytyminen oli itse asiassa niin pitkä prosessi, että meinasin siihen jo välillä tuskautua; kaikki oli niin uutta ja erilaista, että siitä oli vaikea saada tiukkaa otetta saati sitten irrottaa siitä jotain yksittäistä osaa tarkemman suurennuslasin alle tarkasteltavaksi. Niinpä havainnoin, osallistuin, opin ja yritin ymmärtää ensimmäiset puoli vuotta varsin kokonaisvaltaisesti ja ilman tarkentavaa tutkimuskaukoputkea tai suurennuslasia. Puolen vuoden jälkeen huomasin kentän eli tässä tapauksessa katulapsijärjestön ja katulasten tulevan minua ikään kuin itsestään vastaan ja tarjoavan sellaisia näkökulmia, joihin jo pystyin tarttumaan. Koko auttajien ja autettavien kenttä ja heidän käymänsä vuoropuhelu myös jäsenyi sellaiseksi, että pystyin näkemään sen yksittäisiä paloja osina kokonaisuutta samoin kuin sen, kuinka kokonaisuus vaikutti sen yksittäisiin osiin. Samoihin aikoihin myös tutkimuskysymykset ja -ongelmat alkoivat syntyä ja hahmottua. Vielä Suomeen tullessanikin ne kuitenkin yhä tuntuivat olevan hajallaan; tuntui, että olin saanut valtavasti tietoa, aineistoa ja tuloksiakin, mutta ne olivat vielä jäsentymättöminä muistiinpanoissani, kenttätöypäiväkirjoissani, litteroinneissa ja ajatuksissani. Vähitellen aineisto kuitenkin alkoi ikään kuin puhua ja avautua ja palaset lokahtelivat osaksi kokonaisuutta, mitä olin yrittänyt jäljittää. Tiedon jäsentyminen vaati oman aikansa ja minun kotiinpaluuni. Kokonaisuus hahmottui kunnolla vasta, kun olin fyysisesti erillään analysoimastani kohteesta. Tutkimuksen tässä vaiheessa minun oli pystyttävä taas muuttamaan rooliani tutkijana. Olin Suomeen palatessani käynyt jo tutkimuksen valmistelu- ja varsinaisen kenttätöövaiheen läpi ja vielä minulla oli edessäni raportointi ja oman tulkintani esittäminen laajemmalle yleisölle kirjallisen työn muodossa.

Asetin työn kuluessa itselleni ja tutkimukselleni useita erilaisia kysymyksiä, mihin halusin saada vastauksia. Tiesin tosin jo kysymyksiä laatiessani, että niihin on vaikea ja ehkä mahdotonkin saada mitään yksiselitteisiä tai

ehdottomia vastauksia. Lähdin liikkeelle auttamisesta ja siitä ajatuksesta, että osa ihmistä ja ihmisen yleistä olemusta on aina sen yhteisöllisyys ja suhde muihin ihmisiin. Auttamista ja siihen liittyviä valintoja voivat ohjata useat erilaiset näkökulmat. Katulapsia halutaan auttaa, koska ihmiskunnan ja uskoon perustuva kultainen sääntö ohjaa ihmisiä huolehtimaan toinen toisistaan ja kantamaan vastuuta toistensa hyvinvoinnista (esim. Jorma Laulaja). Katulapset ovat avun kohteena myös monenlaisen poliittisen keskustelun ja lainsäädännön ansiosta. Apua perustellaan tai tarjotaan erilaisin asiaperustein ja tarkkaan laadittujen arviointikriteerien perusteella (esim. lapsen oikeudet). Kaduilla elävät lapset ja nuoret voivat myös herättää auttamisen halun ihmisissä, jotka ovat kasvun ja kehityksen tuloksena moraalisia olentoja (esim. Antonio Rosmini).

Niin järjestäytynyt apu kuin siitä tehty tutkimuskin ovat lähes kaikki aikuisten näkökulmasta lähtöisin ja syntyneet erilaisten asiantuntijoiden yhteistyön tuloksina. Lapset ja nuoret sekä heitä koskeva päätöksenteko tai yleensä heidän ajatuksensa ja mielipiteensä näkyvät virallisissa ohjelmajulistuksissa tai lainsäädännössä hyvin harvoin.

Vuosi Hondurasissa opetti paljon ja muutti minua myös ihmisenä. Kaikesta vuoden aikana tapahtuneesta tuli osa minua ja sen ulkopuolelle asettuminen tai asettaminen on ollut yllättävänkin vaikeaa. Oman henkilökohtaisen kiinnostukseni vapaaehtoistyöhön ja Latinalaiseen Amerikkaan sekä pro gradu työn tekemisen yhdistäminen osoittautui onnistuneeksi ja mielenkiintoiseksi joskin myös vaikeaksi päätökseksi. Tutkimuksen kirjoittaminen ja tekeminen Hondurasissa vietetystä vuodesta tarjosi ja antoi minulle itsellenikin uuden näkökulman kaikkeen siellä kokemaani. Samalla se myös on hidastanut otteen irrottamista kaikesta koetusta ja Suomeen palaamista. Tutkimusotteeni, havainnointini, ymmärtäminen ja raportoiminen ovat kaikki hyvin omakohtaista ja siksi subjektiivista. Olen silti pyrkinyt saamaan työssäni kuuluville useamman eri näkökulman ja äänen.

Vuoden aikana muutuin monin tavoin, mistä osan huomasin ja ymmärsin jo vuoden kuluessa paikan päällä, mutta isosta osasta olen tullut tietoiseksi

vasta Suomeen palattuani. James L. Peacock (1986, 55) vertaa tutkijan omaa muutosprosessia psykoanalyysiin, aivopesuun ja initiaatoriihtiin, missä erilaisten koettelemusten ja oivaltamisen kautta tutkija siirtyy uudelle ymmärtämisen tasolle. Näin esitettynä asia kuulostaa melkoisen dramaattiselta, mutta selkeän sisäisen muutoksen havaitsin kuitenkin myös itsessäni kenttätyöjaksoni aikana. Vuoden aikana kävin läpi kaikki kulttuurishokin vaiheet, joista voimakkain tai pitkäkestoisin oli ehkä paluushokki.

Kentälle mennessäni olin niin täynnä odotusta, jännitystä ja halua oppia, että sopeutuminen alkoi nopeasti ja suhteellisen helposti. Mahdolliset vaikeudet; yksinäisyys, kielitaidon puute tai vieras isäntäperhe, kaikki ne tuntuivat vain mielenkiintoisilta lisähaasteilta ja kokemuksilta. Opin ja totuin siihen, ettei perheen kotiapulainen syönyt samassa pöydässä meidän kanssamme, mistä asioista oli sopivaa puhua kenenkin kanssa, millaisia vaatteita minun oli sopivaa käyttää tai miten hondurasilaiset käsittivät ja käyttivät aikatauluja ja tehtyjä sopimuksia. Opin myös ymmärtämään pikku hiljaa, millainen oli oma asemani ulkomaalaisena, toisenlaisena, ulkopuolisena, naisena ja eurooppalaisena. Törmäsin monenlaisiin kuvitelmiin, ennakkoluuloihin ja mielikuviin, joista osa varmasti kuvasi minua ihan totuudenmukaisesti, kun taas osa ei olisi voinut mennä enää enempää harhaan. Toisen hämmästeleminen oli molemminpuolista, kun löysin itsestäni aivan yhtä vahvoja ennakkoluuloja ja mielikuvia itselleni vierasta kohtaan.

Seuraava vaihe uuteen ympäristöön ja erilaiseen kulttuuriin sopeutumisessa alkoi, kun eksoottisesta ja jännästä tuli arkipäivää. Ympärillä vellonut kaaos järjestäytyi ja sai muodon. Tällaista jäsentymistä tapahtui, kun esimerkiksi opin käyttämään busseja ja takseja. Kun uskalsin lyödä bussin kattoon ja huutaa kuskille, että halusin jäädä seuraavalla pysäkillä pois kyydistä. Kun opin neuvottelemaan sopivan hinnan joka kerta erikseen taksikuskien kanssa tai muistamaan, mitä reittiä kulkivat kimppataksit, joiden kyyti oli normaalitaksaa huomattavasti edullisempi. Merkkeinä omasta sopeutumisestani pidin myös rauhallista suhtautumistani suuriin torakoihin tai

jäättävän kylmään suihkuun. Tai kun huomasin tervehtiväni suhteellisen luontevasti suutelemalla poskelle.

Myös suhtautumisessani katulapsiin oli helppo huomata erilaisia vaiheita ja muotoja. Alussa sääli, hämmennys ja epävarmuus olivat päällimmäisiä tunteita heitä kohtaan. Tilanne tuntui liian epätasapainoiselta, enkä tiennyt, miten minun olisi missäkin tilanteessa pitänyt suhtautua, tehdä tai sanoa. Alussa myös suutuin, järkytyin ja "moralisoin" helposti muita työntekijöitä, koko järjestöä ja katulapsia itseään. Vähitellen kun lapset, nuoret ja muut työntekijät tulivat tutummiksi, omakin suhtautumiseni muuttui ja opin katselemaan asiaa useammasta eri näkökulmasta. Tein päivät töitä järjestön tiloissa ja vapaa-ajalla tapasin usein lapsia ja nuoria kaduilla ja puistoissa. Näkökulmani alkoi pikku hiljaa kääntyä aikuisista ja heidän mielipiteistään lapsiin ja nuoriin itseensä. Minua alkoi kiinnostaa entistä enemmän heidän ajatuksensa ja mielipiteensä. Halusin oppia tuntemaan heidät ja tietää heidän taustastaan. Aloin myös ensimmäistä kertaa ajatella, että ilmiössä ja siinä elämänmuodossa on oltava jotain positiivistakin ja tavoittelemisen arvoista lapsille ja nuorille itselleen. Lasten ja nuorten kertomukset, heidän halunsa palata aina uudestaan kaduille ja heidän kanssaan viettämäni aika Casa Alianzan ulkopuolella horjuttivat aikaisemmin omaksumaani hyvin ongelmakeskeistä kuvaa katulasten elämästä.

Muutaman kuukauden kuluttua kuitenkin väsyin niin henkisesti kuin fyysisestikin. Tunsin myös turhautumista kieliongelmiin suhteen ja toivottomuutta työn "tuloksettomuuden" takia. Välillä tunsin suoranaista epätoivoa oman idealismini perään; se kun tuntui rapisevan pala palalta ja kaikenlainen auttaminen ja kulttuurienvälinen ymmärtäminen ja suvaitsevaisuus vain kauniilta sanahelinältä.

Tämän vaiheen jälkeen vasta alkoivat ne todelliset aikaisemmin mainitsemani oivallukset, jotka yhdessä koettelemusten ja kokemusten kanssa auttoivat minua hahmottamaan ympärillä olevaa yhteiskuntaa ja kulttuuria kokonaisvaltaisemmin. Aloin myös pelkän havainnoinnin sijasta ymmärtää.

Sain vähitellen myös takaisin vanhan idealismini, joskin aivan uudessa ja muuttuneessa muodossa.

Vuoden aikana minusta tuli osa, vaikkakin erilainen ja väliaikainen, kaikkea sitä, minkä keskellä elin ja asuin. Laitoin kaiken energiani uuden oppimiseen, havainnoimiseen, analysoimiseen ja ymmärtämiseen. Kaikki tämä oli hyvin intensiivistä senkin vuoksi, että olin Hondurasissa yksin, tein töitä yhdessä paikallisten katulapsityöntekijöiden ja katulasten kanssa sekä asuin paikallisessa perheessä ja osan vuotta muiden työntekijöiden ja nuorten kanssa maatilalla.

Vuosi jätti minuun vahvat jälkensä. Edelleen tunnen iloa ja kiitollisuutta niistä uutisista, mitä kuulen Josésta, joka asuu vielä ryhmäkodissa ja opettelee mekaanikoksi tai Carloksesta, joka palasi vielä takaisin kouluun. Samoin kuin itken ja tunnen toivottomuutta ja surua Wilmerin puolesta, joka hirtti itsensä kriisikeskuksen pesuhuoneessa. Tyytyväisyyttä tunnen Dorianin ja Pedron puolesta, jotka päättivät lähteä taas isänsä luo ja jättivät Casa Alianzaan ainakin toistaiseksi. Edgardo puolestaan on jo täyttänyt 18-vuotta, eikä enää pääse Casa Alianzaan. Toivon hänen saavan pitää työpaikkansa ja nauttia siitä arvostuksesta, mitä hän saa ahkerana ja vahvana työntekijänä.

Kun ajattelen koko Hondurasissa viettämäni sekä sitä edeltävää ja sen jälkeistä aikaa, saavat omat syksyllä 1999 kirjoittamani päiväkirjamerkinnot aivan uuden merkityksen. Kuinka todeksi osoittautuivatkaan silloin muistiini merkitsemäni ajatukset: "Annan, mutta annan sen niin, että samalla saan itse".

Kuvaan lasten ja nuorten elämää kaduilla sellaisilla otsikoilla, joilla sitä on useissa aikaisemmissakin tutkimuksissa ja selvityksissä kuvattu. Näin ne omalta osaltaan luovat tai ylläpitävät sitä varsin negatiivista ja helposti sääliä herättävää, ennen kaikkea ongelmakeskeistä, kuvaa lasten ja nuorten elämästä kaduilla. Omilla otsikkovalinnoillani ja aiherajauksillani haluan kuitenkin osoittaa myös niiden kaksijakoisuuden. Aikaisemmin

tuomitsemiseen tähtäävä sanasto puhuukin tällä kertaa itse itsestään ja ehkä jopa julistaa sen luvallisuutta ja luonnollisuutta (Foucault 1998, 76).

Katulapsia ja heitä auttamaan perustettuja keskuksia ja projekteja on tutkittu molempia erikseen, mutta harvoin näitä osapuolia on päästetty ääneen samassa tutkimuksessa. Katulasten elämää on kuvattu useissa tutkimuksissa, samoin kuin katulasten parissa tehtävää avustustyötä on kartoitettu ja toimintatapoja selvitetty. Näiden kahden osapuolen todellisesta kohtaamisesta on kuitenkin olemassa vain vähän tutkimustietoa. Varsinkaan lapset eivät juurikaan ole saaneet omaa ääntään kuuluville heistä tehdyissä tutkimuksissa.

On erittäin tärkeää pohtia tehtävää avustustyötä ja sen onnistumista tai epäonnistumista. Tässä nimenomaisessa tapauksessa on tärkeää tuoda esille mahdollisia ongelmakohtia katulasten parissa tehtävässä työssä. Mietittävä sitä, kuinka työ onnistuu tai epäonnistuu. Kuinka asetettuihin tavoitteisiin päästään ja mitkä seikat mahdollisesti ovat vaikuttaneet tavoitteiden saavuttamiseen tai niiden jäädessä saavuttamatta. Tähän avustustyön arviointiin liittyy läheisesti työn alussa käymäni pohdinta auttamisen oikeutuksesta ja moraalien määrittämisen hyvän toteutumisesta. Aristoteles samoin kuin utilitaristit ovat korostaneet ihmisen toiminnan moraalisuuden perustuvan sen seurauksiin, kun taas Kant ajattelee ratkaisevaa moraalisuuden kannalta olevan toiminnan motiivien (Kotkavirta – Nyyssönen 1994, 129-130). Itse ajattelen näiden kahden kulkevan erottamattomasti yhdessä ja myös työn arvioinnissa molemmat olisi otettava huomioon. Toiminnan voi ajatella olevan oikeaa, jos se on saavuttanut asetetut tavoitteet, ja huonoa tai epäonnistunutta, jos tavoitteet ovat jääneet saavuttamatta (emt.) Työn arvioiminen on kuitenkin yleensä huomattavasti monimuotoisempaa. Työ on voinut olla moraalisesti oikein, vaikka siinä olisi epäonnistuttukin ja tavoitteet olisivat jääneet saavuttamatta. Samoin kuin työ voi olla moraalisesti väärin, jos tavoitteet on saavutettu moraalisesti kyseenalaisin keinoin.

Arvioita on hyvä tehdä myös ottaen huomioon ajan kulku. Kuinka lasten asema on aikojen saatossa muuttunut ja millainen tilanne on tällä hetkellä. Ja

millainen se on nimenomaan tässä maassa ja tässä yhteisössä – kuinka aika on vaikuttanut ja mikä on lasten tilanne täällä.

Kuinka sitten annettua ja vastaanotettua apua ja sen tuloksia tulisi tai olisi ylipäättään mahdollista arvioida? Kultaisen säännön mukaan keneltäkään ei tulisi vaatia enempää kuin tämä voi tehdä vahingoittamatta omaa elämäänsä. Kuka siis arvioi ja millä perustein, kuinka avustustyö on onnistunut tai epäonnistunut? Casa Alianza kokoaa tilastoja niistä lapsista ja nuorista, jotka ovat tulleet sinne, lähteneet takaisin kadulle, palanneet taas takaisin, siirtyneet seuraavaan vaiheeseen tai palanneet takaisin perheidensä luo. Järjestö on päättänyt auttaa lapsia pois kaduilta ja arvioi onnistumista työssään keskuksiin tulevien ja siellä pysyvien lasten lukumäärillä. Se ei kuitenkaan tilastoi lasten ja nuorten tuntemaa ikävää, pelkoa, epävarmuutta tai arvottomuuden tunteita, mitä lapset tuntevat joutuessaan (vaikka vapaaehtoisestikin) eroon omasta sosiaalisesta verkostostaan ja yrittäessään muuttaa koko siihen astista elämäntapaansa.

Omassa työssäni pienellä maatilalla (La Comunidad Terapeutica, La Finca) pääsin seuraamaan hyvin läheltä tavoitteiden ja odotusten asettamista, niihin pyrkimistä ja niiden saavuttamista tai saavuttamatta jäämistä. Tälläkin projektilla oli oma tarkka muotonsa ja toimintaperiaatteensa suunniteltuna ennen sen avaamista ja poikien muuttamista tilalle. Varsinaisen työn alettua tavoitteita jouduttiin useaan kertaan tarkistamaan ja muuttamaan. Poikien henkilökohtaiset tavoitteet asetettiin yhdessä heidän kanssaan, mutta niistä lähtökohdista käsin, mitkä projekti ja me aikuiset heille tarjosimme.

Yhtenä perusajatuksena ja –tavoitteena oli, että pojat pysyvät tilalla puoli vuotta ennen kuin siirtyvät seuraavaan vaiheeseen. Tästä oli luovuttava nopeasti; pojille oli mahdoton ajatus pysyä poissa kaupungista, kavereidensa, perheidensä ja tyttöystävien luota puolta vuotta. Niinpä aika lyhennettiin neljään kuukauteen. Tämäkään ei vielä riittänyt, vaan ensin kielletyt viikonloppuvapaat oli sallittava ja annettava pojille mahdollisuus käydä viikonloppuisin kaupungissa, kunhan olivat ensin olleet kuukauden tilalla ja päässeet eroon suurimmista huumeiden aiheuttamista vieroitusoireista.

Samoin ensin olivat kiellettyjä kaikenlaiset poistumiset tilalta ja varsinkin ilman jonkun työntekijän seuraa. Pian tästäkin oli luovuttava ja sallittava yhteiset iltakävelyt katsomaan televisiota läheiseen naapuritaloon tai jalkapallon pelaaminen kylän yhteisellä kentällä.

Koko tämä prosessi on mielestäni hyvä esimerkki siitä, kuinka pojat loppujen lopuksi vaikuttivat itselleen tarjottuun apuun, kun se ei etukäteen suunnitellussa muodossaan vastannut heidän odotuksiaan. Auttajien oli vastattava poikien tarpeisiin halutessaan pitää pojat poissa kaduilta.

Pidimme myös kirjaa kaikista tilalle tulleista, sieltä lähteneistä ja taas takaisin palanneista. Tila avattiin remontin jälkeen uudestaan tammikuussa 2000, jolloin itsekkin menin sinne töihin kaupungin kriisikeskuksesta. Paikka suljettiin jälleen heinäkuussa 2000, jolloin itsekkin lopetin työt Casa Alianzassa. Sain siis seurata koko sen puoli vuotta yhden projektin alusta saakka siihen, kunnes se taas suljettiin ainakin toistaiseksi. Noiden kuuden kuukauden aikana maatilalle tuli yhteensä kolmekymmentäkolme poikaa, joista muutamat useammin kuin kerran (palasivat takaisin lähdettyään). Noista 33:sta pojasta 24 palasi takaisin kaduille. Jäljelle jäävistä yhdeksästä kaksi palasi perheensä ja isänsä luo juuri ennen prosessin virallista päättymistä ja suunnitteilla ollutta muuttoa ryhmäkotiin. Loput seitsemän muuttivat ryhmäkotiin ja aloittivat opiskelun, oppisopimuksen ammattiin tai työn teon. Olin jo takaisin Suomessa, kun myöhemmin syksyllä kuulin vielä yhden näistä ryhmäkotiin muuttaneista pojista lähteneen jostain syystä takaisin kadulle ja vielä myöhemmin hirttäneen itsensä.

Mitä tästä ja näistä tilastoista tulisi ajatella? Vain vajaa kolmannes pysyi tilalla määrätyn ajan ja muutti sieltä projektin seuraavaan vaiheeseen. Onko tilalla tehty työ onnistunut vai epäonnistunut? Lasketaanko työn onnistuminen niiden määrästä, jotka jättivät kadut taakseen? Epäonnistuimmeko kaikkien niiden kohdalla, jotka palasivat takaisin kaduille?

Vaikeita kysymyksiä vastattavaksi. Omasta mielestäni onnistuimme kaikkien niiden kohdalla, jotka tulivat tilalle. He tulivat sinne omasta tahdostaan ja

viipyivät siellä eripituisia aikoja. Nämä nuoret miehet (13-17-vuotiaita) käyttivät tarjottua mahdollisuutta ja vaihtoehtoa itselleen parhaaksi katsomallaan tavalla. Parhaiten onnistuimme työssämme mielestäni silloin, kun sitä tehtiin yhdessä poikien kanssa ja heitä aidosti kuunnellen. On kuitenkin tunnustettava, että itsellenikin vaikeimpia hetkiä olivat ne, kun pojan oli annettava lähteä, vaikka itse kuvitteli tietävänsä paremmin, mikä olisi ollut hänen parhaaksensa. Vastaavasti, kun taas tunsin aitoa iloa ja tyytyväisyyttä silloin, kun joku ei keskustelumme jälkeen lähtenytäkään, vaikka oli niin jo päättänyt.

Tässä tutkimuksessa olen keskittynyt kaduilla elävien lasten ja nuorten ja heitä auttamaan pyrkivän avustustyöjärjestön vuoropuhelun esiintuomiseen ja tarkastelemiseen. Tutkimuksen ulkopuolelle olen jättänyt useita mielenkiintoisia tutkimusaiheita, joista tutkimusta voisi jatkaa tai tutkia asiaa vielä useammasta eri näkökulmasta ja tuoda siihen uusia ja toisenlaisia tulkintoja. Lisätutkimuksen aiheita ovat muun muassa jengien ja niiden jäsenyyden laajempi ja tarkempi tutkimus, äärimmäisessä köyhyydessä elävien perheiden tutkiminen ja äänen antaminen heillekin, naisen ja erityisesti äidin asema lasten elämässä, kaduilla elävien tyttöjen tutkiminen erillään siellä elävistä pojista sekä erilaisten tutkimustulosten vertaaminen muihin lapsiin ja nuoriin esimerkiksi eri sosiaaliluokkien tai maiden välillä.

LOPPUPÄÄTELMIÄ

Tutkimukseni on dokumentti erään kansainvälisen katulasten avustusjärjestön toiminnasta ja lapsiin kohdistuvan avun luonteesta sekä sen taustalla olevasta ideologiasta. Samoin tutkimus dokumentoi erään köyhän Väli-Amerikan maan lasten ja nuorten elämää kadulla.

Tutkimuksessani pohdin ja analysoin kriittisesti länsimaisen avustusideologian lähtökohtia ja sen synnyttämiä mielikuvia. Tarkastelen tätä tämän yksittäisen avustusjärjestön näkökulmasta, mikä helpottaa asian konkretisoimista ja esittämistä esimerkinomaisesti.

Tarkastelemalla aihetta sekä auttajien että autettavien näkökulmasta, osoitan miten avustustyön taustalla vaikuttava ideologia ja lasten omaehtoinen elämä ja kulttuuri kohtaavat vain osittain toisensa. Tätä ristiriitaa kuvaan jakamalla auttamisen muotoja osiin, tarkastelemalla niitä erillään muusta auttamisesta ja liittämällä ne vielä lopuksi osaksi kokonaisuutta.

Lisäksi tutkimus kyseenalaistaa ja problematisoi auttamista ja järjestäytyntä avustustoimintaa osoittamalla paikalliskulttuurin, tässä tapauksessa lasten omaehtoisen kulttuurin, sisäisiä sen jäseniä kehittäviä ja tukevia selviytymisstrategioita. Näin autettavat eli kaduilla elävät lapset ja nuoret saavat myös oman äänensä kuuluville ja heidän näkökulmansa haastaa auttajat eli heitä auttavan järjestön vuoropuheluun kanssaan.

9. EPILOGI - MITEN VOI AUTTAA?

Miten omat ongelmat tuntuvat niin kovin pieniltä, kun kuulee ihmisistä, joilla asiat ovat vielä huonommin. Mutta ei kai itseltäänkään pidä kieltää niitä omia ongelmia ja murheita – tuntuvat ne sitten joskus kuinka merkityksettömiltä tahansa jonkun toisen murheiden rinnalla. Aina on kuitenkin jokaisella se oma maailmansa, joka on aina ensin. Sen jälkeen on vasta muun maailman vuoro. Ja jokaisella on oikeus ja velvollisuuskin huolehtia niistä omista murheistaan ja ehkä suurennellakin niitä välillä. Tärkeintä on se, että tuntee ja välittää. Välittää myös siitä, mitä muualla ja ympärillä tapahtuu. Kun ei sulje muuta maailmaa pois siitä omasta maailmastaan. (KP 1999)

Niin erilaisissa moraalien määritelmässä kuin konkreettisesti auttamisessakin on usein kyse egoismin ja altruismin välisestä vallasta ja ennen kaikkea sen tasapainosta. Egoismin mukaan kenelläkään ei ole oikeutta puuttua toisten asioihin ja jokaisen on itse huolehdittava omista oikeuksistaan, kun taas altruismi asettaa muiden edun tärkeimmäksi ja omansa vasta toissijaiseksi (Airaksinen 1993, 118). Auttamisessa ja sen oikeutuksessa nämä molemmat puolet ovat vahvasti läsnä. Auttamista ja sen muotoja voidaan perustella sen oikeellisuudella ja moraalisella velvollisuudella. Auttamisella kuitenkin pyritään johonkin ja halutaan saavuttaa jotain joko itselle tai ympäröivälle yhteiskunnalle. Itse esimerkiksi sain mahdollisuuden elää ja oppia ennestään itselleni vieraasta kulttuurista osallistumalla Casa Alianzan avustustyöhön, paikalliset työntekijät ansaitsevat elantonsa auttamalla ja yhteiskuntaan pyritään vaikuttamaan reagoimalla ongelmaksi määriteltyyn ilmiöön.

On helppo päätyä puoltamaan omia eettisiä ja moraalisia käsityksiään oikeina, jos sattuu itse kuulumaan korkeasti koulutettuun ihmisryhmään. Samoin kuin on yhtä helppo väheksyä tai jättää kokonaan huomiotta vähemmän koulutettujen tai koulutusta kokonaan vaille jääneiden ihmisten moraalikäsitykset. Niinpä myös auttaessamme ajattelemme usein jo tietävämme millaista apua tarvitaan ja kuka apua tarvitsee. Saatamme myös

oikeuttaa autettavalle vastentahtoisen avun toteamalla, ettei autettava ymmärrä omaa parastaan.

Saatamme myös arvottaa omat tavoitteemme esimerkiksi katulapsen tavoitteita paremmiksi, kauaskantoisemmiksi ja viisaammiksi. Meille voi olla tärkeää saada lapsi pois kadulta, koska meidän mielestämme katu ei ole lapselle sopiva asuinpaikka. Haluamme auttaa lasta pääsemään irti huumeista, työnteon pakosta ja kaikista niistä vaaroista, mitä lapset kadulla kohtaavat. Juuri lähtökohta katulasten auttamiseen muodostuu osaltaan ongelmaksi, jos siihen suhtaudutaan vain ongelmakeskeisesti. Katulapsiin ja heidän elämäänsä kaduilla suhtaudutaan torjuvasti, säälivästi, kieltävästi tai tuomitsevasti. Ilmiössä on kuitenkin oltava myös jotain positiivista, mikä kuitenkin jää usein katulapsista puhuttaessa kokonaan huomioimatta.

Samalla saatamme unohtaa kysyä millaista apua kadulla elävä lapsi itse haluaa. Emme tule myöskään ajatelleeksi kuinka tärkeää lapselle on saada tehdä työtä ja tuntea olevansa hyödyllinen ja tarpeellinen. Eihän meidän tilastoimamme lapsi enää edes itse ajattele itseään lapsena vaan nuorena miehenä, jolla on nuoren miehen velvollisuudet.

Parhaita asiantuntijoita ovat katulapset itse. Toisen näkökulman asiaan tuovat heidän ympärillään elävät ihmiset; perheet, katutyöntekijät ja kaikki muut saman yhteiskunnan jäsenet. Parhaiten nämä ihmiset pystyvät auttamaan toinen toisiaan. Ulkopuolisten tekemät havainnot, kommentit ja heidän antamansa kritiikki toimivat parhaassa tapauksessa lisäinsseinä hondurasilaisten omissa silmälaseissa. Ulkopuoliset auttavat ehkä huomaamaan jotain itsestäänselvyyksiä tai pinttyneitä tapoja, joihin ei niihin kasvanut ja tottunut enää osaa kiinnittää huomiota.

Ulkopuolisten lausumat kommentit ja antama kritiikki liittyvät läheisesti kulttuurien välisen ymmärtämisen ja kulttuurirelativismiin käsitteisiin. Tutkijana en voi esittää omia mielipiteitäni niitä oikeampina, mihin avustustyön ideologia ja toiminta perustuu. Omat mielipiteeni ovat muodostuneet toisenlaista kulttuuritaustaa vasten, kuin mihin avustustyöllä halutaan vaikuttaa.

Kulttuurirelativismiin periaatteen mukaan samassa tilanteessa ovat myös avustustyöntekijät; voivatko hekään perustella omaa ohjelmaansa katulasten omaa arvomaailmaa parempana? Tutkijoina ja avustustyöntekijöinä voimme kuunnella, havainnoida ja yrittää ymmärtää katulapsia ja heidän kulttuuriaan, mutta katulapsia meistä ei tule koskaan. Toisaalta jo koko avustustyön olemassaolo on osoitus toiseen kulttuuriin puuttumisesta; katulapsi-ilmiö on koettu joksikin, johon on reagoitava ja joka on yritettävä poistaa. Tätä nimenomaista puuttumista vieläpä perustellaan juuri moraalisen velvollisuutena. Kulttuurirelativismiin kauniina perusajatuksena on kunnioittaa jokaista kulttuuria ainutkertaisena kokonaisuutenaan ja antaa sille tarvitsemaansa elintilaa, mutta täydellistä objektiivisuutta on kai tässäkin mahdotonta saavuttaa. Ihmiset arvottavat, arvioivat ja tuomitsevat ympäristöään ja maailmaa omasta kulttuuritaustastaan käsin. Koko kulttuurirelativismiin käsitettä onkin arvosteltu juuri sen vuoksi, että on pidetty mahdottomana oikean ja väärän olemista yhtä aikaa kulttuuriin suhteutettuja ja objektiivisia käsitteitä (Airaksinen 1993, 105). Tämän mukaan moraalit ei perustu ainoastaan kulttuuriin, vaikka onkin syvästi sidoksissa tapoihin, perinteeseen ja maan lakeihin (emt.). Niin kuin kahden eri kulttuurin, myös yhteiskunnan ja moraalin välinen suhde on monimutkainen. Kenellä on oikeus tai velvollisuus sanoa, mikä on oikein tai väärin? Kenen ehdoilla autetaan ja millaista apua tarjotaan?

Ihmisen itsemääräämisoikeus ja oikeus omaan elämäänsä antavat hänelle myös vallan päättää omaa elämäänsä koskevista asioista. Lapsille tämä valta on myönnetty lapsen edun nimissä. Lapsen edusta kuitenkin usein päättää ja valtaa käyttää aikuinen. Kaduilla elävät lapset ja nuoret eivät kuitenkaan tahdo sopia yleismaailmalliseen ja usein länsimaalaiseen lapsuuden käsitykseen. He ovat ikänsä puolesta lapsia ja nuoria, mutta ovat ottaneet itselleen aikuisille kuuluvia oikeuksia ja rikkovat yleistä lapsuuskäsitystä vastaan. Kuinka katulapsiin siis tulisi suhtautua; lapsina, nuorina vain kuin aikuisina? Kenellä on oikeus sanoa kenelle, millainen on hyvä elämä ja lapsuus? Mikä on tutkijan rooli katulapsitutkimuksessa? Havainnoida, tarkkailla, analysoida, yrittää ymmärtää ja raportoida? Onko tutkijan yritettävä ymmärtää ja hyväksyä kaikki osana kulttuuria ja elämäntapaa? Vai onko

tutkijalla oikeus myös ottaa kantaa ja sanoa oma mielipiteensä? Missä menevät ymmärtämisen ja suvaitsemisen rajat?

Yhtenä lähtökohtana oman tutkimukseni teolle on ollut haluni etsiä vastauksia ja perusteita ottaa kantaa ja esittää omia mielipiteitäni asiasta, mihin ei löydy mitään yksittäisiä oikeita vastauksia. Tutkijana ajattelen velvollisuudekseni nimenomaan ottaa selvää, havainnoida, analysoida ja yrittää ymmärtää tutkimaani ilmiötä. Tämän lisäksi katson oikeudekseni ottaa myös kantaa ja esittää omia mielipiteitäni itselleni asettamiini kysymyksiin ja ongelmiin. Haluan kuitenkin korostaa niiden olevan omia ajatuksiani ja mielipiteitäni. Ne eivät sulje pois tai aliarvioi toisenlaisia ajatuksia, vaan toivottavasti täydentävät niitä ja ennen kaikkea herättävät keskustelua aiheesta.

[tulevaisuus] On jotain mitä odottaa. Tulevaisuus voi olla erilainen. Tulevaisuudessa ei haluta palata käyttämään huumeita. Tulevaisuudelle voi asettaa toiveita kuten, että voisi palata perheensä luo tai alkaa elää itsenäistä elämää. Menneisyys vaikuttaa tulevaisuuteen ja on olemassa, mutta huomina voi olla erilainen kuin eilinen. (Ronald 2000)

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

1. Luentomuistiinpanot 4.4.2000

Aptekar, Lewis 2000. Maailmanlaajuinen katsaus katulapsiin vuonna 2000. – Jyväskylän Lyseo.

2. Haastattelut

Oseguera Santeli, César Roberto 2000. Haastattelu 10.4.2000.

Carlos (15v) 2000.

Chirino (16v) 2000.

Elmer (16v) 2000.

Elvin (16v) 2000.

Ezekiel (15v) 2000.

Jairo (14v) 2000.

José (15v) 2000.

Marcos (17v) 2000.

Romel (15v) 2000.

Ronal (16v) 2000.

Wilmer (17v) 2000.

3. **KP** = Kenttäpäiväkirjat – tutkijan omat muistiinpanot ajalta 29.8.1999 – 15.7.2000 Honduras

4. Valokuvat, 751 mustavalko- ja värivalokuvaa

5. Sanomalehtiartikkelit touko- ja kesäkuu 2000, 392 kappaletta

Kaikki valokuvat, lehtiartikkelit, kenttäpäiväkirjat sekä haastattelunauhut ja niiden litteraatiot ovat tekijän hallussa.

Painetut lähteet

- Airaksinen, Timo** 1993. Moraalifilosofia. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Bédarida, Francois – Sutcliffe, Anthony R.** 1981. The Street in the Structure and Life of the City. Teoksessa Stave, Bruce M. (toim.) Modern Industrial Cities. History, Policy and Survival. Beverly Hills-London: Sage Publications.
- Beyl David W. – Morales Blouin Eglá** (edit.) 1993. Honduras. Tegucigalpa: Editorial Transamérica.
- Caras de la Inocencia – un año despues del Mitch** 1999. Tegucigalpa: Comunicadores y Asociados.
- Cárcamo Tercero, Hernán** 1997. Una Contribución al Análisis del Código de la Niñez y la Adolescencia. Tegucigalpa: Editorial Universitaria.
- Casa Alianza** s.a. Programa de intervencion para niños y adolescentes usuarios de inhalantes y drogas que han vivido en las calles o espacios publicos de la ciudad que deseen vivir en la institucion Casa Alianza y dejar el consumo de inhalantes y drogas. s.l.
- Casa Alianza** s.a. Mission, vision, principles and core values of Casa Alianza. s.l.
- Casa Alianza** s.a. Stages and programs of Casa Alianza. s.l.
- Comision de la familia** 1994. Situacion de la familia Hondureña; sus funciones, atribuciones y responsabilidades papel del estado. Tegucigalpa: Congreso Nacional de la Republica Honduras.
- Cruz Lopez, Reinaldo** 1994. Manual de las Personas y de Derecho de Familia. Honduras
- D’Ans André-Marcel** 1998. Honduras – Emergencia difícil de una nación, de un Estado. Tegucigalpa: Litografía Lopez.
- Foucault, Michel** 1998. Seksuaalisuuden historia. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Glauser, Benno** 1997. Street Children – Deconstructing a Construct. Teoksessa James, Allison – Prout, Alan (toim.) Constructing and Deconstructing Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood. 2.painos. London-Washington: Falmer Press.

- Grönfors, Martti** 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Hannerz, Ulf** 1980. Exploring the City – Inquiries Toward an Urban Anthropology. New York: Columbia University Press.
- Häkkinen, Antti** 1995. Rahasta vaan ei rakkaudesta – prostituutio Helsingissä 1867-1939. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Jargon** – kulttuuriantropologian englant-suomi oppisanasto 1996. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta.
- Junkala, Pekka** 1999. Kadunristeys näyttämönä. Teoksessa Junkala, Pekka – Sääskilahti, Nina. Kadun Risteyksessä – Etnologinen analyysi kaupunkitilasta. Jyväskylä: Atena Kustannus Osakeyhtiö.
- Junkala, Pekka** 1999. Tila tutkimuskohteena. Teoksessa Junkala, Pekka – Sääskilahti Nina Kadun Risteyksessä – Etnologinen analyysi kaupunkitilasta. Jyväskylä: Atena Kustannus Osakeyhtiö.
- Keen Benjamin** 1992. A History of Latin America. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Kotkavirta, Jussi – Nyysönen, Seppo** 1994. Ajatus – Johdatus filosofiaan. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö. /Weilin+Göös
- Kurki – Suonio, Kirsti** 2000. Kulttuurisidonnainen lapsen etu monikulttuurisessa maailmassa. Teoksessa Valjakka, Eeva (toim.) Näkökulmia lapsen oikeuksiin. Helsinki: Suomen YK-liitto ry.
- Laine, Timo – Kuhmonen, Petri** 1995. Filosofinen antropologia – ihmisen kokonaisuutta etsimässä. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laulaja, Jorma** 1994. Elämän oikea ja väärä – Eettiset valinnat tänään. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Lewis, Oscar** 1961. Sánchezin lapset. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Lonely Planet** 1997. Central America on a shoestring. Hong Kong: Colorcraft Ltd.
- Martínez, Fanny** 2000. Revela Informe de Desarrollo Humano: El 40% de los hondureños vive con menos de un dólar diario. – el Heraldo 30.6.2000.
- Meyer, Philippe** 1983. The Child and the State – The Intervention of the State in Family Life. Cambridge-Paris: Maison des Sciences de l'Homme – Cambridge Press.
- Mill, John Stuart** 1982. Vapaudesta. Mikkeli: Kustannus Osakeyhtiö Librum.

Peacock, James L. 1986. *The Anthropological Lens – Harsh Light, Soft Focus*. Cambridge: The University of Cambridge.

Prout, Alan – James, Allison 1997. *A New Paradigm for the Sociology of Children? Provenance, Promise and Problems*. Teoksessa James, Allison – Prout, Alan (toim.). *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London-Washington. Falmer Press.

Pursiainen, Terho 1990. *Välittämisen tauti*. Jyväskylä: Herättäjä-Yhdistys.

Rosmini, Antonio 1991. *Anthropology as an aid to moral science*. Durham: Rosmini House.

Ruokolainen, Leena 1998. *Pro gradu – tutkielma: Katulapsi länsimaista lapsuuskäsitystä kyseenalaistamassa – esimerkkinä Kolumbia*. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos.

Scheinin, Martin 1998. *Yhteiset ihmisoikeutemme*. Helsinki: Suomen YK-liitto ry.

La Secretaría Técnica y de Cooperación Internacional (SETCO), el Instituto Hondureño de la Niñez y la Familia (IHNFA) y el Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia (UNICEF) 1998. *Análisis de Situación infancia, mujer y juventud*. Honduras.

Serie Niñez y Juventud 1999. *El Trabajo Infantil en Honduras*. Honduras.

Sääskilähti, Nina 1999. *Urbaani antropologia, kaupunkietnologia ja arkielämä*. Teoksessa Junkala, Pekka – Sääskilähti, Nina. *Kadun Risteyksessä – Etnologinen analyysi kaupunkitilasta*. Jyväskylä: Atena Kustannus Osakeyhtiö.

Tello Mérida, María Magdalena – Vásquez Tobías, Johana Ivonne 1997. *Diagnostico de la situacion actual de los niños, niñas y jovenes que viven en la calle en la ciudad de Guatemala*. Guatemala: Childhope – Fundación Esperanza de los Niños.

Tuan, Yi-Fu 1974. *Topophilia – A Study of Environmental Perception, Attitudes And Values*. New Jersey: Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs.

United Nations Children’s Fund (unicef) 1988. *Methodological guide on situation analysis of children in especially difficult circumstances*. Bogotá: Editorial Gente Nueva.

Utriainen, Sirpa 2000. Lasten oikeuksien historia. Teoksessa Honkanen, Jussi – Syrjälä, Jaana (toim.). Lapsen oikeudet. Helsinki: Suomen YK-liitto ry.

Casa Alianzan kriisikeskus (centro de crisis) sijaitsee maan pääkaupungin Tegucigalpan keskustassa. Kriisikeskus on aina auki; ympäri vuorokauden ja läpi vuoden. Kriisikeskuksessa lapset saavat ruokaa, puhtaat vaatteet ja paikan, missä nukkua. Lisäksi heillä on mahdollisuus osallistua monenlaiseen toimintaan, mitä keskus heille tarjoaa. Siellä on kirjasto, urheilumahdollisuudet ja taideluokka. Taideluokassa lapset saavat piirtää, askarrella, sitoa rannekkeita tai kaulakoruja jne. Keskuksella on myös omat lääkärintensä, psykologinsa ja terapeuttinsa, joilta lapsilla on mahdollisuus hakea apua.

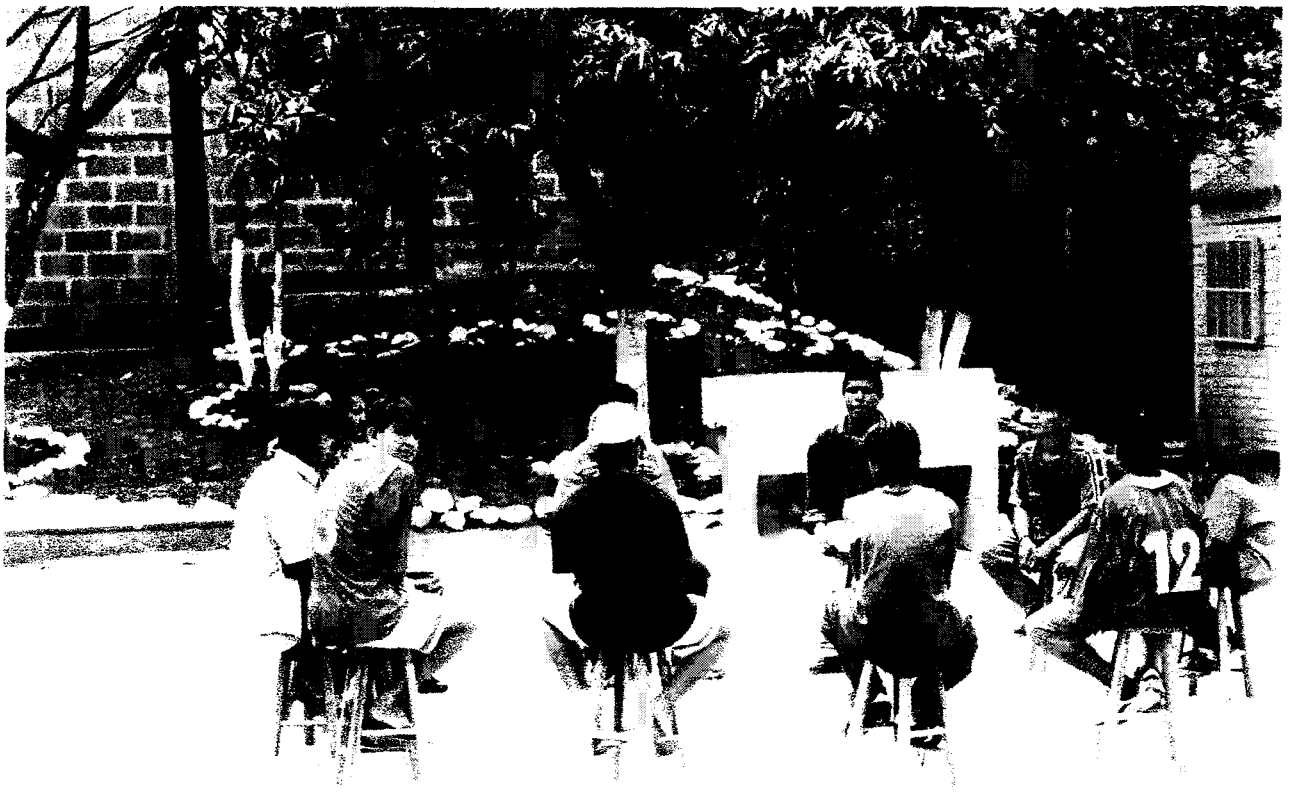

Yksi katulapsityön tavoitteista on tarjota lapsille ja nuorille pyyteetöntä rakkautta ja välittämisen sekä turvallisuuden tunteita ja kokemuksia.

Casa Alianzassa ollessaan pojat pelaavat jalkapalloa monta kertaa päivässä. (kuva: Comunidad Terapeutica, Finca)

Kokoontuminen ryhmäterapiaan. Tilan päivärytmiin kuuluvat useat yksilö- ja ryhmäterapiat paikan työntekijöiden johdolla. (Kuva: La Comunidad Terapeutica, Finca)

Niin kuin koko maan ja yhteiskunnan rakenteessa ja toiminnassa, myös yksi Casa Alianza:n perusrakenteita on katolilaisuus ja uskonnon näkyminen kaikessa keskuksen toiminnassa. Casa Alianza:n päivään kuuluvat aamu-, ruoka- ja iltarukoukset sekä Fincalla viikoittaiset kirkkokäynnit. (Kuva: La Comunidad Terapeutica, Finca)

Osa lapsista elää ja viettää suuren osan ajastaan kaduilla heti syntymästään saakka. Vastasyntyneinä he kulkevat äitinsä tai vanhempien sisarustensa mukana ja jo hyvin nuorina alkavat tutustua katu ympäristöön yksin ja muiden lasten kanssa yhdessä.

Perheet huolehtivat enemmän tytöistään ja ovat heitä kohtaan poikia suojelevampia. Pojat saattavat hyvinkin nuorina lähteä kotoaan töihin kaduille, toreille ja rakennustyömaille. Tytötkin aloittavat usein työnteon nuorina, mutta yleensä he tekevät töitä esimerkiksi äitinsä, tätiensä tai serkkujensa kanssa yhdessä. Tytöt päätyvätkin asumaan kaduille yleensä poikia vanhempina.

Katujen lapset asuvat ja elävät 24 tuntia vuorokaudesta kaduilla, toreilla ja siltojen alla. Lapset kaduilla taas asuvat ja ovat töissä kaduilla päivisin, mutta iltaisin he menevät perheidensä luo eivätkä siis nuku kaduilla. Suurin osa Hondurasin niin kuin koko Väli-Amerikan katulapsista on poikia; Hondurasissa noin 70 prosenttia. (Kuva: Mercedes-puisto Tegucigalpan keskustassa)